LAKEUDEN ÄÄRELLÄ, KAUPUNGIN NAAPURINA

KEMPELEEN KULTTUURIYMPÄRISTÖOHJELMA

Hannele Hiimanka 2006

Toimittaja Timo Paakki
Grrafinen suunnittelu ja taitto Kristiina Myllyoja

Etukannen kuva: Suomen ilmakuva Oy
Takakannen kuva: Eeli Aalto, ”Riku ja Minä” 1995

Etu sisäkansi: Hannele Himanka, ”Kaksi kuistia” sekä ”Vanhat rakennukset ja kauppakeskus” vuodelta 2006

ISBN 978-952-67120-0-0

Kaleva Print Oy, Oulu 2008

Lakeuden äärellä, kaupungin naapurina

Kempeleen kulttuuriympäristöohjelma

Sisällysluettelo

Saatesanat 8

1. Maalaiskylästä moderniksi kunnaksi 9
1.1 Luonnonoloista 10
1.1.1 Pieni suuren tuntumassa 10
1.1.2 Maankohoaminen määrittää maisemaa 13
Maankohoaminen Kempeleessä, kartta 14
1.1.3 Lännen tasangoista itäosan kankaisiin 15
1.1.4 Kempeleen tärkeimmät luontokohteet 16
1.1.5 Linnut Kempeleen kulttuurimaisemassa 20

2. Asutuksen vaiheet 22
2.1 Muinaisjäännöksistä vähän asumisen merkkejä 22
2.1.1 Inventointitulokset 22
2.2 Asutus vakiintuu ja vauhdittuu 23
2.2.1 Paikannimet avaimina asutushistoriaan 23
2.2.2 Kirjatun historian ajan asutus alkoi länsipuolelta 24
2.2.3 Yhteisöllisestä rakentamisesta 25
2.2.3.1 Kirkko siivitti itsenäisyyteen 25
2.2.3.2 Kaksi kirkkoa keskellä kylää 27
2.2.3.3 Kempeleen pappiloiden historiaa 28
2.2.3.4. Kempeleen kunnantalo 29
2.2.3.5 Kempeleen koulut ennen ja tänään 31
2.2.3.6 Kirjasto on todellista käyttökulttuuria 37
2.2.3.7 Urheiluseurat ja liikuntapaikat 38
2.2.3.8 Monipuolinen Nuorisoseura 41
2.2.3.9 Työväentalo oli talkoohengen tulos 42
2.2.4 Asuinrakentamisesta 44
2.2.4.1 Pientilavaltaista asutusta 44
2.2.4.2 Perinteisiä pihapiirejä 45
2.2.4.3 Asuinrakentamisen painopisteet 1900-luvulla 48
2.3 Kempeleen kuntarakenne 51
2.3.1 Kirkonkylästä kuntakeskukseksi: ennen ja nyt Kirkkotiellä 51
2.3.2 Pirilä, keidas Kempeleen sydämessä 55
2.3.3 Kempeleen perinteiset tiet 56
2.3.4 Keskusta liikkuu liikenteen mukana 58
2.3.5 Montuista ja metsiköistä ulkoilu- ja urheilumaastoiksi 59

3. Peltoja, piilakeuksia ja palvelukeitaita 63
3.1 Maanviljelystä 63
3.1.1 Maanviljelijä vaalii maisemaa 63
3.1.2 Luonnonniityt loivat elinkeinon edellytykset 63
3.2.1 Eteenpäin Oulun imussa 64
Kauppoja, kahviloita ja liikelaitoksia menneiltä vuosilta, kartta 66
3.2.2 Kyläkaupat muodostivat vahvan palveluverkoston 67
3.3 Teollisuudesta 72
3.3.1 Luudanteosta tiilitehtailuun: kohti teollisuusyhteiskuntaa 72

4. Kempele ihmisten kokemuksissa 76
4.1 Tavoitteena kaikenikäisten kulttuuriympäristö 76
4.2 Kempeleläislasten näkemyksiä kotikunnasta 78
4.3 Kuvataiteilija Eeli Aalto: Hyvin tehty säilyy 80
4.4 Kempeleen rooli Oulun seudun kasvualustana 82

5. Toimenpideohjelma 84
5.1 Mistä tunnistetaan arvokas kulttuuriympäristö? 84
5.2 Maiseman hoito 84
5.3 Rakennetun ympäristön vaaliminen 85
5.4 Kaavoituksen keinot 86
5.5 Rakennusvalvonnan rooli 88

6. Toimintaohjelma 2008-2013 89
6.1 Toimintaohjelma osoittaa käytännön toimenpiteet paikallistasolla ja keskeiset toimijat 89
6.2 Mitä seuraavaksi? 92
6.3 Seuranta 92

7. Mistä tietoa, neuvoja ja rahoitusta? 93

KEMPELEEN 10 KÄRJESSÄ
Rakennetun ympäristön kohteet tai alueet
1. Kirkonmäki 95
2. Asema-alue ja entinen Kempeleen-Salon osuusmeijeri 96
3. Pirilän puutarhaoppilaitoksen alue 97
4. Kunnanmartti, kotiseutumuseo 98
5. Vanha pappila 99
Kulttuurimaisemakohteet
6. Maisemallisesti arvokkaat peltoalueet 100
7. Vihiluodontie kirkolta Alakylän alueelle 101
8. Kiiesmetsä Ollilan alueella 102
9. Kempeleen urheilukeskus Sarkkirannan alueella 102
10. Mourunkijärvi Juurussuon alueella 103
Taajaman kulttuurihistoriallisesti merkittävät alueet, kartta 104
Kulttuurihistoriallisesti merkittävät alueet Juurussuo 105

LIITE 1
Rakennuskantainventoinnin kohteet vuonna 2005 106
Inventoidut kulttuurihistorialliset kohteet, kartta 114

LIITE 2
Rakennuksia ja suunnittelijoita Kempeleessä 116

Lähdeluettelo 117

Saatesanat

Kulttuuriympäristöllä tarkoitetaan ihmisen toiminnan jälkiä luonnonympäristössä. Käsite voidaan ymmärtää myös kulttuuri-ilmapiirinä tai asenteina, mutta tässä ohjelmassa sillä tarkoitetaan ihmisen muokkaamaa maisemaa. Tämä nimitys ei tarkoita sinänsä arvokasta ympäristöä. Arvokkaat maisemat tai kohteet täytyy määritellä erikseen. Hyvin hoidettu ja vaalittu kulttuuriympäristö kertoo alueen elämästä ja omaleimaisuudesta eri aikakausina, jolloin menneisyyden ja nykyajan tulisi näkyä kerrostumina maisemassa tai kyläkuvassa.

Kempeleen kulttuuriympäristöohjelma kokoaa tämänhetkisen tiedon arvokkaiksi todetuista kulttuuriympäristöistä ja linjaa eri tahojen vastuuta niiden säilyttämiseksi. Näitä edeltää katsaus Kempeleen kehitysvaiheisiin esihistoriasta nykypäivään. Menneisyyttä on pyritty elävöittämään ihmisten muistikuvilla ja hahmottamalla tietyn ajankohdan tilannetta kunnan keskeisellä raitilla. Nykyisyydestä antavat kuvaa koululaisten kirjoitukset ja piirustukset kotikunnastaan. Tulevaisuuteen kurotetaan parissa artikkelissa, joissa käsitellään Kempeleen kehitysnäkymiä ja roolia Oulun kaupunkiseudulla. Toimenpideosuudessa annetaan suuntaviivoja suunnittelulle ja päätöksenteolle, jotta arvokkaat kulttuuriympäristöt ja -kohteet säilyisivät ja antaisivat värinsä kuntalaisten jokapäiväiselle elämälle tulevaisuudessakin.

Ohjelman laatimisen taustalla on maankäyttö- ja rakennuslaki, joka edellyttää kulttuuriperinnön huomioon ottamisen kaikessa maankäytön suunnittelussa ja rakentamisessa. Koska vastuu ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille, pitää tietoa olla myös kuntalaisten saatavilla.Kempeleen kulttuuriympäristöohjelman laatimista ohjasi toimikunta, johon kuuluivat kaavoitusinsinööri Pekka Salmela puheenjohtajana, Pirkko Sankilampi, Pauli Määttä ja Veikko Hätälä jäseninä. Kulttuurisihteeri Maija Jaakola työskenteli toimikunnan sihteerinä ja korvaamattomana työmyyränä taustatietojen kokoamisessa ja hänen jäätyään virkavapaalle työtä jatkoi Heli Metsäpelto.

Ohjelman laatimisen aloitti toimittaja Päivi Parhi-Riikola, jonka traaginen poismeno keskeytti työn joksikin aikaa vuonna 2007. Hänen jälkeensä ohjelman laatimista jatkoi pääkirjoitustoimittaja Timo Paakki, joka lapsuutensa Ketolanperällä viettäneenä antoi myös arvokasta taustatietoa elämästä Kempeleessä menneinä vuosikymmeninä.

Osuuskunta Aura suoritti rakennetun ympäristön inventoinnin, jonka arvottamiseen tullaan vielä tarvitsemaan Pohjois-Pohjanmaan museon asiantuntemusta. FM Satu Ekmark on toiminut asiantuntijana lähinnä historiaa ja perinnetietoutta koskevissa osuuksissa. Muinaishistoriaa ja arkeologisia löytöjä koskeva osuus on pääasiallisesti FM Antti Krapun laatimaa.

Kempeleen kulttuuriympäristölle ominaisia ovat avarat peltomaisemat, muutamat hyvin säilyneet tilakeskukset, kirkonmäen muodostama arvokas kokonaisuus, perinteikkään puutarhaoppilaitoksen vuosikymmenien aikana kasvatettu puistomainen miljöö sekä kirkonkylän raitin ympäristöön kasvanut kaupunkimainen taajama.

Pekka Salmela
Toimikunnan puheenjohtaja

1. Maalaiskylästä moderniksi kunnaksi

Tiivistelmä

Kempeleen kulttuuriympäristöohjelma on kunnan asukkaille, päättäjille ja eri toimijoille, erityisesti kaavoituksen ja rakennusvalvonnan henkilökunnalle, laadittu ohjekirja, jossa

- kerrotaan paikallisen kulttuuriympäristön kehitysvaiheista,
- esitetään inventoinneista koottua tietoa arvokkaista kohteista kunnassa,
- määritellään eri toimijoiden tehtäviä kulttuuriympäristön arvojen vaalimiseksi kouluopetuksesta käytännön hoitotoimiin,
- annetaan tietoa toimijoista ja menettelytapaohjeita erilaisissa kulttuuriympäristöön liittyvissä asioissa käytännön hoito-ohjeista rahoitukseen ja päätöksentekoon sekä
- selitetään kulttuuriympäristöön liittyvää sanastoa.

Tieto palvelee myös nopeasti kasvavaan kuntaan muuttavien asukkaiden juurtumista uuteen asuinpaikkaan. Ohjelman avulla kehittyvä kunta voi pitää huolta siitä, että kulttuuriympäristö on tulevaisuudessakin perinteikäs, ajallisesti kerrostunut ja hyvin hoidettu asukkaiden sekä elinkeinoelämän tärkeä voimavara.

Tärkeimpiä syitä ihmisten Kempeleeseen asettumiselle olivat alun perin hyvät viljelymaat ja rakentamiseen soveltuva Kempeleenharjun alue. Myöhemmin valintoihin vaikuttivat hyvät liikenneyhteydet ja Oulun kaupungin läheisyys, joka synnytti esimerkiksi asemanseudun asuinalueen. Siellä kapeat ja vehreät katumiljööt kertovat ajasta ennen kaavoitusta, vaikka rakennuskanta onkin suurelta osin uudistunut.

Sotien jälkeisestä asutustoiminnasta on muistomerkkinä muusta taajamasta erillinen Juurussuon alue kunnan itäosassa.

Teollisuutta Kempeleeseen tuli melko aikaisin. Tiilitehdas oli vanhimpia teollisuusyrityksiä kurpposverstaiden ohella. Muu teollisuus on tullut enimmäkseen 1960-luvun jälkeen. Oulun kasvu ja siellä tapahtunut teollistuminen on poikinut alihankintayrityksiä Kempeleeseen.

Kuntakeskuksen ilmettä hallitsevat suuret tiet ja taajamaa halkova rautatie. Kasvavan kunnan ytimessä sijaitseva vanha kirkko ja siitä Vihiluotoon johtavan tien ympäristö on arvokkainta kulttuurikerrostumaa, mutta muuta historiallisesti ehyttä kokonaisuutta on rajun rakentamisen myötä yhä vaikeampi hahmottaa. Kempeleen kulttuuriympäristön uhkana on historiallisen ulottuvuuden köyhtyminen ja kohteiden jääminen irralleen uuden rakennuskannan varjoon vailla yhteyttä maisemaan.

Erityisiä haasteita ovat kunkin aikakauden rakennusten ominaispiirteiden vaaliminen täydennysrakentamisessa sekä avointen näkymien ja suhteellisen väljyyden säilyttäminen kasvun paineissa.

Pirilän pihapiiri on Kempeleen keskeisintä ja hienointa kulttuuriympäristöä. Alun alkaen vauraan, kartanomaiseksi kasvaneen maatilan rakennukset ovat palvelleet sittemmin monessa tarkoituksessa, muun muassa puutarha-alan ammattilaisten koulutuspaikkana ja sodan aikana kranaattitehtaanakin.

Pyörätie peltomaiseman keskellä Zeppelinin tuntumassa. (kuva: Tauno Kohonen)

1.1 Luonnonoloista

1.1.1 Pieni suuren tuntumassa

Kempele sijaitsee Pohjois-Pohjanmaalla kymmenen kilometriä Oulusta etelään, maantieteellisesti pohjois-eteläsuunnasta katsottuna keskellä Suomea. Naapurikuntia ovat Oulun ohella Liminka, Muhos, Oulunsalo ja Tyrnävä.

Pohjois-Suomen suurimman keskuksen läheisyys ja tiivis yhteistoiminta naapurikuntien kanssa ovat määrittäneet Kempeleen kehitystä ja identiteettiä. Oulun seudun kunnat ovat pieniä ja etäisyydet lyhyitä. Siksi jo varhain on ollut erinomaiset edellytykset naapurikylien ja -pitäjien väliselle yhteydenpidolle ja yhteistyölle. Kempeleen pinta-ala on 110,13 km^2 ja asukastiheys 135,4 henkeä/km^2, suomalaisittain tiivis.

Hyvät kulkuyhteydet, kunnan halki kulkevat Pohjanmaan rata ja Nelostie (VT4) sekä lentokenttä naapurissa ovat yhdessä vireän elinkeinoelämän kanssa houkutelleet Kempeleeseen viime vuosikymmeninä runsaasti lapsiperheitä ja koulutettuja nuoria aikuisia.

Vuonna 1940 kunnassa oli vain 1 747 asukasta, vuonna 2008 jo yli 15 000.

Viime vuosisadan lopulla Kempele oli Suomen nopeimmin kasvava kunta. Vanhan polven kempeleläiset ovat nähneet kotikuntansa väkiluvun kahdeksankertaistuvan elinaikanaan. Väestön vaihtuvuus on samaan aikaan noin kymmenen prosenttia vuodessa. Vain alle viidesosa kempeleläisistä on tänä päivänä syntyperäisiä. Siksi sekä menneiden aikojen että tämän päivän kempeleläisten identiteettiä kunnioittavan kulttuuriympäristön vaaliminen ja kehittäminen on suuri haaste kunnan päättäjille ja kotiseututyön tekijöille.

Lakeudet, harjuiset marjametsät ja maalaistalojen pihapiirit voivat elää tasapainoisesti nykyaikaisten omakotitalojen sekä modernisti muotoiltujen liikerakennusten kanssa aivan kuten vanhat ja nuoret kempeleläiset mahtuvat samaan maisemaan.

Vaikka kempeleläinen identiteetti muuttuu vääjäämättä kasvun mukana, hyvä imago on mahdollista säilyttää. Kempeleeseen houkuttelevat muuttamaan maaseutumainen asuminen kaupungin kupeessa, laadukkaat ja riittävät palvelut sekä hyvät ulkoilumahdollisuudet.

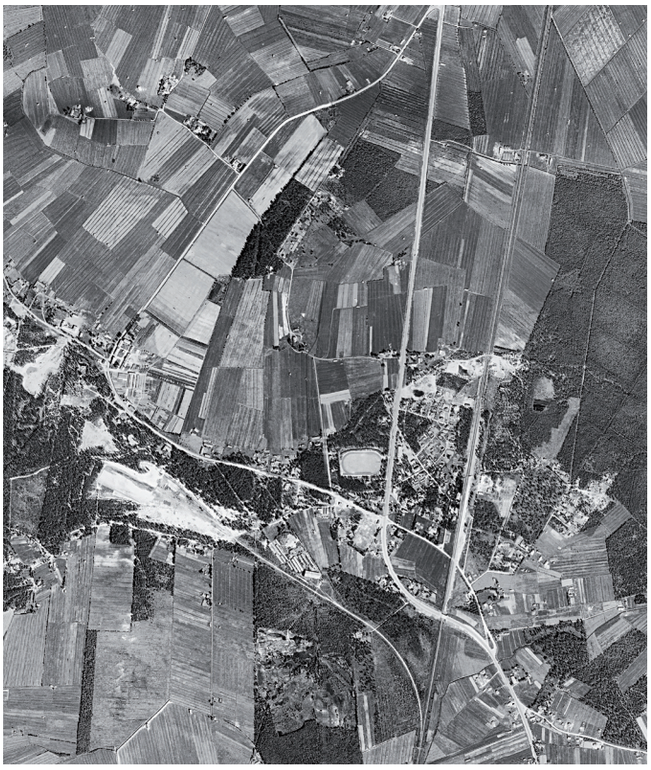
Samalle perustalle rakentuu kulttuuriympäristö. Se luo edellytykset kestävälle kempeleläisyydelle.

Kempeleen kasvu lintuperspektiivistä
(kuvat: Maanmittauslaitos)

Kempele 1946

- asukkaita 1 800
- pääväylä nykyinen Piriläntie, kulki Limingasta Ouluun Tuohinon, kirkon seudun ja Pirilän kautta vanhan Pohjanmaan rantatien linjausta mukaillen
- tärkein työllistäjä Kempeleen tiilitehdas, lopetti 1952
- koulut Kirkonkylällä, Ketolanperällä ja Ylikylällä

Kempele 1961

- asukkaita 3 000
- pääväylä kuntakeskusta ja Asemakylää halkova Nelostie, nykyinen Eteläsuomentie, valmistunut 1950-luvun alussa
- Asemanseudun ja Ristisuon alueiden asuttaminen aloitettu
- Kempeleen Puutarhaoppilaitos aloitti 1952, sen rinnalle tuli Maatalouskoneen korjauskoulu 1956
- keskustaan kunnantalon läheisyyteen saatiin uusi urheilukenttä

Kempele 1975

- asukkaita 6 000
- Honkasen, Koskelan, Ollilan ja Rentolan alueet rakennettu
- Sarkkirannan teiden ja kunnallistekniikan rakentaminen aloitettu
- Sarkkirannan harjumaisemaa käytetään hiekanottopaikkana
- vesitorni otettiin käyttöön 1975
- tärkein työnantaja Pohjolan Kaapeli, perustettu 1969
- Ylikylällä toimii myös yläaste

Kempele 1986

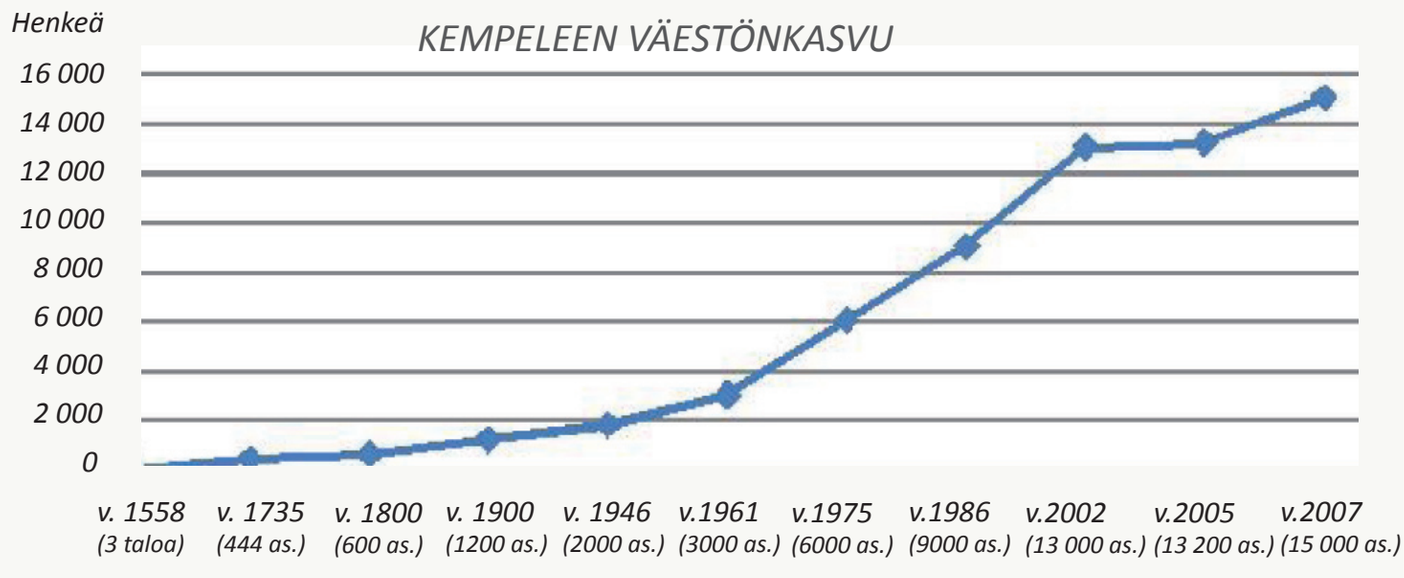
- asukkaita 9 000
- Sarkkirannan ja Santamäen alueet asutettu, Haapamaan rakentaminen vauhdissa
- Hakamaan teollisuusalue rakenteilla
- Sarkkirannan hiekanottopaikoille valmistunut moderni urheilukeskus 1985
- Honkasen hiihto- ja ulkoilualueet valmiina
- Kirkonkylällä laajennettu ala-astetta, yläaste ja lukio valmistuneet vuosina 1976—1980. Santamäessä uusi koulu.
- Pohjois-Pohjanmaan ammattikoulun Kempeleen toimipiste valmistunut 1982

Kempele 2002

- asukkaita 13 000
- Pohjantie valmistunut uudeksi pääväyläksi 1990
- kauppakeskus Zeppelin avattu 1992, virkistysuimala Zimmari 1997
- pientalorakentaminen keskittyy Kokkokankaalle
- Linnakankaalle kaavoitettu uusi asuntoalue
- kuntakeskuksen entisen urheilukentän paikalle nousee useita kerrostaloja
- Vihiluotoon Lentokentäntien varteen valmistuneet Polar Electron tilat 1991 ja useita teknologiayrityksiä yhteen kokoava Technopolis-rakennus 2000
- suurin työnantaja Filtronic, entinen LK-Products, nykyinen Pulse

Etelä-Suomesta, Kempeleestä

Kun vedetään pystyviiva halki Suomen päälaesta Utsjoelta Hankoniemen kärkeen, havaitaan, että Kempele sijaitsee pituuspiiriltään täsmälleen keskellä Suomea. Jos tämä viiva laitetaan keskeltä kahtia, Kempele on ensimmäinen Suomen eteläisellä puoliskolla sijaitseva kunta. Lukuisat kempeleläiset ovatkin ilmoittaneet jo yli sadan vuoden ajan olevansa kotoisin ”Etelä-Suomesta, Kempeleestä”.

Maantieteellisen sijainnin lisäksi sanonnalle löytyy proosallisempia selityksiä. Vanhan kempeleläisen Junttilan suvun perimätiedon mukaan Kempeleestä lähti 1800-luvun loppupuolella Utsjoelle Kaisa-Liisa-niminen tyttö, joka jäi Lappiin asumaan ja avioitui. Oululainen kansanperinteen kerääjä Samuli Paulaharju pyysi Kaisa-Liisan emännöimästä talosta yösijaa ja ruokaa. Emäntä kertoi olevansa kotoisin ”Etelä-Suomesta, Kempeleestä”. Kun Paulaharju myöhemmin kirjoitti tästä tapauksesta, levisi sanonta muidenkin käyttöön. Rehtori Leo Brunnin mielestä sanonta soveltuu hyvin Piilaakson aikakauden kempeleläisten sanaston aluekyltiksi ja identiteetin kehykseksi.

Kempeleläinen maanviljelijä ja kotiseutuhistorian tuntija Juhani Korpela tietää sanonnasta toisenkin tarinan. Pohjanmaan rautatietä tehtiin Ouluun, jonne se tuli 1886, mutta Kempeleen asemalle jouduttiin sitä ennen kahdeksi vuodeksi pysäyttämään ratatyöt, koska keisarivallalta loppuivat rahat. Silloin sanomalehti Suometar kirjoitti asiaa tuntematta, että Etelä-Suomi on saanut rautatieverkoston.

Kempeleessä elää myös perimätieto, jonka mukaan Pohjanmaan radan valmistuttua Kempeleeseen saakka silloinen rautatiehallituksen pääjohtaja totesi: ”Nyt ovat ratatyöt Etelä-Suomen osalta valmiit.”

1.1.2 Maankohoaminen määrittää maisemaa

Luonto on kaiken kulttuurin lähtökohta. Se on sanellut, minne ihmiset ovat voineet asettua asumaan ja miten hankkia elantonsa. Kempeleen kulttuuriympäristön muotoutumista on asuttamisen alkuhämärästä saakka leimannut voimakas maankohoaminen. Tänä päivänä maa kohoaa vain harvoilla seuduilla maailmassa. Vielä ainutlaatuisempi on Kempeleen ja laajemminkin Perämeren rannikon olosuhteiden yhdistelmä: maankohoamisrannikko, murtovesi ja havumetsävyöhyke.

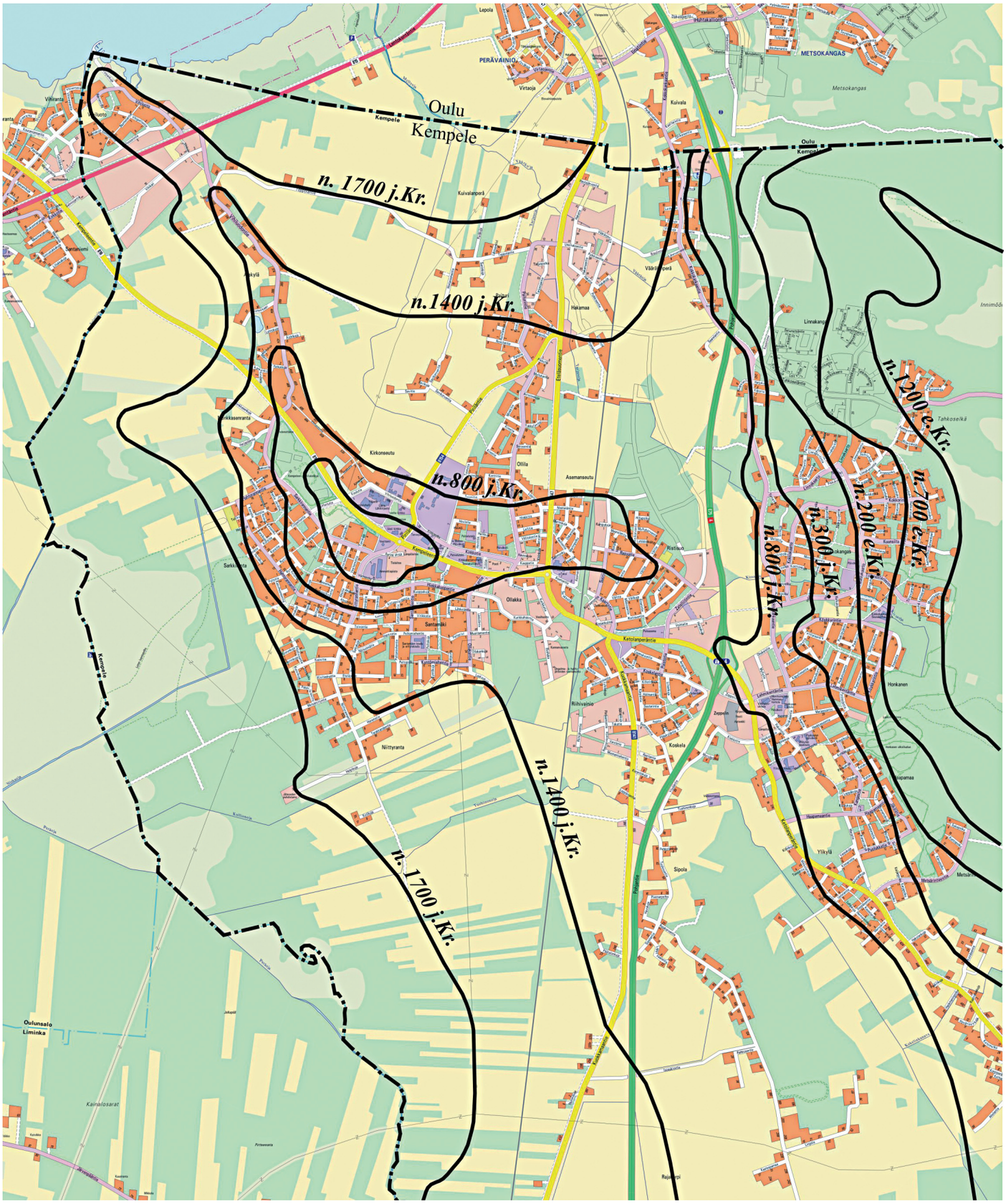
Kempele kuuluu Suomen tasaisiin seutuihin. Kempeleenlahti on laaja ja tasainen lahti, jonka matala vesialue ulottuu kauas rantaviivasta. Tasankomaisemaa hallitsevat niityt, pellot ja metsäsaarekkeet. Vielä kivikaudella Kempeleen maa-alue oli meren peitossa. Jääkauden moreenista muotoilema Kempeleenharju nousi saareksi mantereen edustalle yli 2000 vuotta sitten. Pian sen jälkeen alueelle saapui hylkeitä metsästäviä ja kalastelevia asukkaita Linnakankaan alueelle. Sen jälkeen maa on kohonnut noin metrin sadassa vuodessa.

Kun ensimmäiset viljelyä harjoittaneet asukkaat asettuivat alueelle noin 500 vuotta sitten, Kempele oli mantereen puoleisesta osastaan noin kolme kilometriä leveä, luoteeseen päin kapeneva niemi. Kempelettä ja Oulunsalon saarta erotti 2—2,5 kilometriä leveä Sokeansalmi, joka umpeutui 1700-luvulla. Karjan laiduntamiseen otolliset vesijättöniityt saivat ensimmäiset talonpojat asettumaan alueelle. Sittemmin asutus keskittyi nauhamaisesti Kempeleenharjun reunoille.

MAANKOHOAMINEN KEMPELEESSÄ

Rantaviivan sijainti merkinnän mukaisena ajankohtana

Nykyisin kunnan itäosan korkein kohta Mourunkijärven läheisyydessä on 39,5 metriä merenpinnasta. Maankohoaminen jatkuu noin kahdeksan millimetrin vuosivauhdilla, joten rantaviiva siirtyy yhä lännemmäksi. Vuoden 2500 tienoilla sekä Liminganlahti että Kempeleenlahti ovat luultavasti maatuneet lähes kokonaan. Jo tänä päivänä puusto valtaa Kempeleen länsipuolen vesijättöniittyjä, joista maanviljelijät kinastelivat vielä parisataa vuotta sitten.

1.1.3 Lännen tasangoista itäosan kankaisiin
Kempeleen maisemarakenne

- Merenrantaa noin kilometri kunnan länsiosassa Vihiluodon kylässä.
- Pinta-alasta noin kolmannes on 0—5 metrin korkeudessa sijaitsevaa tasankoa.
- Maisemaa jakaa matalahko Kempeleenharju, joka työntyy Kempeleenlahteen kapeana, nauhamaisena muodostumana. Harjun korkeus on keskimäärin kymmenen metriä merenpinnasta.
- Maisemarakenteen perusrungon muodostavat etelä-pohjoissuunnassa kulkevat soistuneet selänteet, alavat viljelyalueet ja maankohoamisvyöhykkeet kunnan länsi- ja pohjoisosassa sekä itäosan mäkisemmät mäntykankaat, jotka kohoavat paikoitellen lähes 40 metrin korkeuteen. Itäosassa sijaitsee myös laajoja suoalueita. Suurin osa Kempeleen soista on tyypiltään aapaa, avointa vähäpuustoista suota.
- Asutus on keskittynyt Kempeleenharjulle ja selänteen reunavyöhykkeille.
- Kempeleen lakeudet sijaitsevat vanhan merenpohjan alueella. Lakeuden tuntua on varsinkin Rajakorvessa kunnan eteläosassa.
- Ranta-alueen niitty- ja pensaikkovyöhykkeet ovat laakeita ja muuttuvat jatkuvasti maankohoamisen vaikutuksesta. Märät saraniityt ovat yleisempiä kuin kuivat heinäniityt. Yleisimpiä niittytyyppejä ovat suolasara- ja vesisaraniityt sekä luhtakastikkaniityt. Soistuneilla paikoilla on avoimia tai pensoittuneita luhtia. Luhta on keväisin tulvan valtaan joutuva luonnonniitty.
- Peltoa on kunnan kokonaispinta-alasta 17,9 prosenttia ja vesistöä 0,1 prosenttia.
- Juurusojan laakso Juurussuon alueella kunnan koillislaidalla on kapea ja avautuu kumpareiden väleistä selänteelle. Juurussuolla sijaitsee Kempeleen ainoa merkittävä vesistö Mourunkijärvi.
- Ojat muodostavat merkittävän osan Kempeleen vesiaiheista ja niillä on ollut kautta

Kempeleläisten muistoja maankohoamisesta

”Muistan kun isoisä Juho Korpela (s. 1860) kertoi vetäneensä poikasena nuottaa siinä missä nyt menee rautatie. Niin on meri paennut parin sukupolven aikana. Nyt sinne on ainakin kolme ja puoli kilometriä tästä suoraan.”
Juhani Korpela

”Kun mennään Ouluun, niin Jaakolan talon kohdalla on saari, jota ei ollut olemassakaan silloin, kun minä olin pieni [1930-luvulla]. Nyt siellä jo kasvaa puita ja pensaita. Ja välimatka Savikorvesta Perän niitylle oli hyvin kosteaa silloin, melkein meni saapasvarresta vesi sisään. Ranta oli sitten ihan lähellä sitä Perän niityn päätä.”
Martta Pulli

aikojen tärkeä rooli kempeleläisten elämässä. Ennen vanhaan ojat olivat nykyistä runsasvetisempiä. Ne toimittivat kaivojen virkaa ja niihin nousi keväällä jopa kalaa.

- Tuohinonoja on Kempeleen ojista runsasvetisin ja tärkeä niittyjen kuivana pidon kannalta. Kunnan uusi vedenottamo sijaitsee Tuohinonojan varrella. Sitä on laajennettu moneen kertaan.
- Tuohinonojan lisäksi Kempelettä halkovat etelämpänä Kissaoja ja Kullionoja, jotka laskevat Peräojaan, sekä pohjoisempana Tarjusoja ja Vääräoja, jotka laskevat Myllyojaan. Kokeli on ollut 1950-luvulta lähtien Ketolanperän ja Ylikylän koulupiirin rajana.
- Pohjavesivarat ovat Kempeleessä erittäin suuret, koska kiinteä kallio tulee parhaimmillaan vastaan vasta sadan metrin syvyydessä. Tuohinon vedenottamolle on avattu uusi syväkaivo, joka ulottuu noin 80 metrin syvyyteen.
- Kempele sijoittuu kallioperältään Muhoksen savikivialueen ja Oulun seudun graniitti- ja liuskekivivyöhykkeen alueille. Pääosa kivilajeista on graniitteja.
- Hiekan- ja soranotto monenlaisiin rakennustarkoituksiin on muokannut Kempeleen maastoa merkittävästi erityisesti lännessä Vihiluodon ja Sarkkirannan alueilla sekä idässä Ketolanperän Aaltokankaalla ja Juurussuolla Mourungin lähettyvillä.

1.1.4 Kempeleen tärkeimmät luontokohteet

Tommi Sulkala, Kempeleen ja Oulunsalon luonnonsuojeluyhdistys:

Kiiesmetsä

Ollilanperän asuinalueen ja puutarhaoppilaitoksen välissä sijaitsevaa Kiiesmetsää käsitellään luvussa 2.3.6.

Teppolan pellot

Lentokentäntien, Teppolantien ja Paiturin alueen rajaama peltoalue samoin kuin pellot Teppolantien eteläpuolella muodostavat erittäin merkittävän muuttolintujen levähdys- ja ruokailualueen. Vilkkaimman kevätmuuton aikaan Teppolassa saattaa levähtää samanaikaisesti jopa satoja kurkia, hanhia ja joutsenia. Alueella pesii runsas lintulajisto, joten se on lintuharrastajien suosiossa. Lintujen pesimäalue jatkuu pitkälle Niittyrantaan ja Sarkkirantaan päin.

Teppolan luontoarvojen vaalimisen kannalta on tärkeää, että alueen pellot säilyvät viljelykäytössä ja että maanomistajia kannustetaan tähän. On syytä huolehtia myös siitä, että alueen asuin-

Kempeleenlahden rannalla maa kohoaa noin 8 mm vuodessa. (Kuva: Tauno Kohonen)

ja muu rakentaminen pysyy mahdollisimman vähäisenä. Kaunis peltomaisema voisi olla mahdollista nostaa nykyistä näkyvämmin Kempeleen käyntikortiksi siten, että maisemaa avattaisiin Lentokentäntien suunnalta raivaamalla tienvarsien pusikkoa. Tässä on kuitenkin otettava tarkasti huomioon se, että puusto toimii tehokkaana meluesteenä. Se turvaa luonnon monimuotoisuuden vilkasliikenteisen väylän tuntumassa.

Kauneus katsojan silmissä

”Vaikka Kempele on ollut Taloustutkimuksen kyselyssä seudullista kärkeä asuinympäristön, palveluiden ja elinkeinoelämän osalta, luonnonkauneutta arvioitaessa Kempele ei ole menestynyt. Kauneus on kuitenkin katsojan silmässä. Peltomaisemat, talvinen luonto ja meri ovat kempeleläisten kauneusarvoja muun muassa kirjoituskilpailutekstien perusteella.” *Satu Ekmark*

Vihiluodon ranta-alue

Kempeleenlahden matalat rantavedet sekä sen edustan niitty- ja pensaikkovyöhykkeet tarjoavat arvokkaan levähdys- ja pesimäalueen lukuisille lintulajeille. Kempeleenlahden rannalla on luonnonsuojelualue, josta suurin osa sijoittuu Oulun puolelle, mutta pieni kaistale ulottuu Kempeleen Vihiluotoon.

Rantapensaikot luonnonsuojelualueen lounaisreunalta Vihiluodon venesataman suuntaan toimivat luonnonsuojelualueen suojavyöhykkeenä. Alueella on tavattu uhanalaisista putkilokasveista ainakin suikeanoidanlukkoa (*Botrychium lanceolatum*).

Huomionarvoinen on myös ranta-alueen iäkäs puusto, ennen kaikkea näyttävät ikimännyt. Vilkas rakentaminen ei saisi hävittää kokonaan puustoa, joka luo asumisviihtyvyyttä ja suojaa asuinaluetta mereltä puhaltavalta länsituulelta.

Liminganlahden ranta-alueet (Letto)

Valtakunnalliseen lintuvesiensuojeluohjelmaan ja Natura 2000 -verkostoon kuuluva Liminganlahti on yksi Suomen tärkeimmistä lintuvesistä. Alue on maankohoamisrannikkoa, joka tarjoaa elinympäristön myös lukuisille uhanalaisille ja harvinaisille kasvilajeille.

Liminganlahden Letosta itään ja koilliseen sijaitsevat Sarkkirannan, Hahtorannan ja Niittyrannan edustalle jatkuvat soistumat, pensaikot ja entiset niityt ovat tärkeitä lintujen pesimäalueita.

Koska monet muuttolintulajeista ruokailevat rantapelloilla, myös niiden säilyminen viljeltynä on toivottavaa.

Letossa kulkee talvisin hiihtolatu ja siellä on myös luontopolku.

Kempeleen sijainti meren äärellä antaa mahdollisuuden vaikkapa keväiseen hiihtelyyn jäälle vedetyillä laduilla. (Kuva: Tauno Kohonen)

Leton luontopolku kulkee linnuille otollisessa maisemassa. (Kuva: Tauno Kohonen)

Aapasuot ja korvet kunnan itäosassa

Haapamaan, Honkasen, Kokkokankaan ja rakenteilla olevan Linnakankaan asuinalueiden itäpuolella on laaja suovyöhyke, jolla sijaitsee useita aapasoita (aapa = aava, vähäpuustoinen). Suurimpia näistä ovat Haukkasuo, Marjasuo, Keinonsuo ja Järvisuo. Marjasuolla ja Keinonsuolla ojitukset ovat pysyneet melko maltillisina ja Järvisuo on säilynyt ojittamattomana. Etenkin Keinonsuolla on rikas kasvi- ja eläinlajisto.

Suot ovat myös suosittuja marjastus-, samoilu- ja hiihtopaikkoja. Erityisen maininnan ansaitsee Pertin lenkki -hiihtolatu, joka kulkee Köykkyrin hiihtokeskuksesta Keinonsuon kautta Marjasuon laidalla sijaitsevalle Marjakammille ja edelleen Mourunkiin. Hiihtolatu kulkee mukavassa maastossa hiekkaharjujen lomassa. Lämmin hirsikota ja sen viereen rakennettu laavu antavat kulkijalle mahdollisuuden hiljentyä luonnon keskellä Marjasuon vaikuttavissa maisemissa. Kodan rakennutti Kempeleen Latu, joka sai sopivan tonttipaikan lahjoituksena Kempeleen kunnalta.

Honkasesta Marjasuolle 1980-luvulla rakennettu luontopolku ja etenkin sen suoturpeeseen painuneet pitkospuut sekä rapistuneet opastaulut ovat kunnostuksen tarpeessa.

Ihailtavaa asukasaktiivisuutta on osoittanut myös Kempeleen itäosassa sijaitsevan Ketolanperän kylätoimikunta, joka rakensi kilometrin mittaisen luontopolun, laavun ja makkaranpaistopaikan Ketolanperän koulun ympäristöön talkootyönä vuonna 1995. Luontopolun suunnittelivat ja luontopolkutaulut laativat Ketolanperän 4H-kerholaiset edellisenä talvena. Tosin myös nuo opastaulut kaipaisivat nyt ehostamista.

Ketolanperän kylätoimikunta suunnittelee pitkospuiden rakentamista Ketolanperän koululta Keinonsuon yli Marjakammille.

Suoalueilla on tärkeä tukea luonnontilaisuutta pidättäytymällä lisäojituksista ja soita reunustavien kankaiden päätehakkuista, samoin rakennusten tai rakenteiden sijoittamisesta soille tai niiden lähialueille. Uutena uhkana herkälle suoluonnolle on voimakkaasti lisääntynyt mönkijäliikenne. Se tulisi ohjata olemassa oleville teille ja muille tarkoitukseen sopiville merkityille reiteille.

Marjasuon ja Honkasen urheilualueen välissä, Pertin lenkin tuntumassa on osittain luhtainen korpi, jonka valtapuulajeina ovat kuusi, hieskoivu ja haapa. Koska kyse on harvinaisesta luontotyypistä, korven on syytä antaa kehittyä luontaisesti.
Mourunki

Mourungin pohjoisosan hiekkainen ranta on palvellut kempeleläisten uimapaikkana kautta vuosikymmenten. (Kuva: Kristiina Myllyoja)

Mourunki Kempeleen kaakkoisosassa Juurussuon alueella on kunnan ainoa järvi. Idyllinen metsäjärvi ja erityisesti sen pohjoisosan hiekkaranta on ollut kempeleläisten uimaranta kautta vuosikymmenten. Järven muut ranta-alueet ovat soistuneita ja puusto järven ympärillä tasaikäistä varttunutta männikköä. Järven äärellä on kesämökkejä, mutta ei ympärivuotista asutusta.

Mourungin vesi on pohjavettä ja vaihtuu huonosti, lähinnä vain haihtumalla. Mourungista laskevaa matalaa Järviojaa ei toisaalta pidäkään perata, jotta järven pinta ei vajoa nykyisestä. Kunta omistaa uimarannan ja tarkkaili vedenlaatua vielä 2000-luvulla.

Uimaranta on kunnostettu takavuosina ja sinne laitettu pukukopit sekä nuotiopaikka. Pauli Määtän Mourungin alueen kunnostamisesta tekemä aloite on ehdolla tulevan EU-ohjelmakauden ympäristöhankkeeksi.

Kempeleen nimikkokasvit ja eläimet

Kasvi:
Paju. Suomessa kasvaa luonnonvaraisena ainakin 20 pajulajia, joista kahdeksan on Kempeleessä yleisiä. Paju sopii hyvin kuvaamaan Kempelettä, koska se kasvaa ja tihenee nopeasti aivan kuten Kempeleen kunta.
(Kuva: Erkki Toppinen)

(Kuva: Erkki Toppinen)

(Kuva: Juha Ollila)

Eläin:
R*usakko.* Rusakkoa voi kutsua kulturelliksi eläimeksi, sillä se oleskelee ympäri vuoden ihmisasutuksen lähellä. Eläin on tuttu näky Kempeleen pelloilla ja metsäsaarekkeissa.

Lintu:
S*orsa.* Sorsa on luonteva valinta Kempeleen nimikkolinnuksi, sillä se esiintyy Kempeleen vaakunassa. Kunnan alueella tavataan ainakin sinisorsia, jouhisorsia, taveja, lapasorsia ja toisinaan myös harvinaisempia harmaasorsia. Kempeleen vesijättöniityt tarjoavat sorsille sopivia elinympäristöjä.

Hyönteinen:
Auroraperhonen. Kempele tarjoaa auroraperhoselle otollisia kosteita ympäristöjä, kuten niittyjä, ojanpientareita ja metsäaukioita.

1.1.5 Linnut Kempeleen kulttuurimaisemassa

Yksi vanhimmista ihmisen seuralaisista on varpunen, joka viihtyy jopa suurten kaupunkien keskustoissa. Viime aikoina varpunen on kuitenkin vähentynyt. Uutena lajina Kempeleeseen on ilmestynyt varpusen sukulainen pikkuvarpunen.

Pitkään ihmisen seuralaisena on viihtynyt myös kesykyyhky eli pulu. Kempeleessä Ristisuon alueella on elellyt jo muutaman vuoden ajan pysyvä pulukanta. Myös sepelkyyhkyt ovat lyöttäytyneet viime vuosina lähemmäksi ihmisasutusta. Uutena kyyhkylajina peltojen liepeille on ilmaantunut sepelkyyhkyä muistuttava uuttukyyhky. Nykyisin useita uuttukyyhkypareja pesii Teppolan peltoalueiden metsiköissä.

Kempeleen pelloilla tapaa säännöllisesti peltopyitä ja tuulihaukkoja. Viime vuosina merenrannoilta pelloille ovat ilmaantuneet myös Suomessa harvinaiset mustapyrstökuirit.

Ihmisen toiminnasta täysin riippuvaisia varislintuja ovat naakka, harakka ja mustavaris. Naakkoja pesii ainakin Kirkonseudun museoalueella, Koskelassa ja Ylikylässä. Zeppelinin ympäristössä niitä näkee usein.

Kempeleen ruderaattialueilta, typpirikkaiden maiden kasvuston keskeltä, voi löytää muun muassa hempon, josta on paljon pesintähavaintoja puutarhaoppilaitoksen ympäristöstä. Pikkutylli viihtyy teollisuusalueiden ja sorakuoppien liepeillä. Sorakuopilla viihtyy niin ikään törmäpääsky, mutta satojen yksilöiden pesimiskoloniat Santamäessä ja Vihiluodossa ovat hävinneet maisemointien ja rakentamisen myötä.
Erämaa-alueiden lintu tervapääsky on oppinut viimeisten vuosikymmenien aikana pesimään rakennuksissa. Etenkin korkeat kerrostalot ovat sille mieleisiä asuinpaikkoja. Kirkontornin ohella tervapäskyt ovatkin löytäneet uusia pesimäpaikkoja. Kesäillan lämmössä pääsee nauttimaan sen upeista lentonäytöksistä.

Kempeleen Kurpposen 10-vuotisjuhlajulkaisussa Heini Hyvärinen, Markku Paso ja Tommi Sulkala kirjoittivat Kempeleen lintupaikoista mm. näin: ”Pöllöjä voi kuulla parhaiten Juurussuon-, Luonungin- ja Tahkoseläntieltä käsin.”

Kirjoittajat toteavat, että Sarkkirannan rääseikön (Sarkkirannan ja meren välissä olevaa kosteaa vesijättömaata) alueella viihtyvät vesilinnut, kahlaajat, suohaukat, keltavästäräkit ja löytyypä sieltä Kempeleen lintuerikoisuuskin, sitruunavästäräkki.

> ”Lintuharrastajille suorastaan legendaarisia kempeleläisiä nimiä ovat Teppolan pellot, Rajakorven iso aava, Luonunki ja Sarkkirannan jo mainittu rääseikkkö.
>
> Keväisin niillä (pelloilla) lepäilee suuri joukko muuttavia joutsenia ja hanhia. Muita näkyviä peltojen lajeja ovat esimerkiksi töyhtöhyyppä, peltopyy sekä sini- ja ruskosuohaukka. Kesäillan hämyssä onnekas kulkija saattaa hoksata taivasta vasten liitelevän vaalean hahmon, suo- tai sarvipöllön jahtaamassa jälkikasvulleen myyräateriaa.”

Kempeleen kunnan kasvaessa linnusto kaupungistuu vähitellen. Mahdollisesti pulujen määrä kasvaa ja tervapääskystä tulee yleisempi. Kaiken kaikkiaan Kempeleessä elää yhä rikas ja monipuolinen linnusto, josta kannattaa olla ylpeä.

Sinisorsapariskunta.
(Kuva: Erkki Toppinen)

2. Asutuksen vaiheet

2.1 Muinaisjäännöksistä vähän asumisen merkkejä

2.1.1 Inventointitulokset

Kempeleen itäosissa korkeimmat maastokohdat nousevat noin 40 metrin korkeuteen merenpinnasta. Maankohoamisen vauhdin perusteella voidaan päätellä, että alueelta voisi löytää kiinteitä muinaisjäännöksiä, jotka ajoittuisivat kivi- ja pronssikauden vaihteeseen, noin 2000 – 1500 eKr. On tietysti mahdollista löytää vanhempiakin irtolöydöksiä. Sellainen voisi olla vaikkapa kivikauden kalastajan veteen pudottama kivikirves tai hylkeenpyynnissä käytetty harppuuna, jollainen on löydetty mm. Oulun Hiukkavaarasta.

Yksi varhaismetallikauden asuinpaikka on löytynyt Kempeleestä Mourunginkankaan suojaiselta itäpuolelta. Myös Haukkasuon alueelta sellainen voisi löytyä.

Linnakankaalla, noin 250 metriä itään Ouluntullin parkkialueelta oleva röykkiö tutkittiin 1983. Rahoitus työhön saatiin Kempeleen kunnalta. Tutkimus olikin monelta kannalta merkittävä. Linnakankaan löytö osoittautui kehäröykkiöksi, jonka reunassa kiertää suurista, ns. miehennostannaisista ja suuremmistakin kivistä rakennettu lähes pyöreä kehä. Pääosa muusta rakentamisesta on päänkokoista kiveä. Keskellä on ns. silmäkivi ja pienehkö kiviarkku.

Lähimmät vastaavat röykkiöt löytyvät Etelä-Pohjanmaalta pronssikautisista ja varhaismetallikautisista röykkiöistä. Samantapaisia hautaröykkiöitä on tavattu myös Lounais-Suomesta ja Ruotsin rannikolta.

Löytöinä Linnakankaalta saatiin hieman palanutta luuta, avonainen kuparisormus, joka analyysin perusteella on aiemmin ollut hopeoitu, hieman kvartsia, tuluspiitä sekä palamaton grönlanninhylkeen kallo. Löytöjen määrä ei ollut suuri, mutta ne osoittivat selvästi, että kyseessä on ollut hautaus.

Tahkoselän metsäautotien varressa, noin 3,5 kilometriä itäkoilliseen Kempeleen asemalta tunnetaan kaksi varhaiskivikautista röykkiötä. Ne sijaitsevat aivan tien lähellä noin 35 metrin korkeudessa moreeniharjanteella. Röykkiöitä on pidettävä rannikkoalueella tehtyjen tutkimusten perusteella hautoina. Kempeleen ja koko Pohjois-Pohjanmaan esihistorian tutkimiselle olisi erittäin arvokasta, jos röykkiöt saataisiin tutkituksi lähitulevaisuudessa.

Köykkyrin alueelta on tehty keramiikkalöytö, jota ei kuitenkaan ole pystytty todistamaan asuinpaikkaan liittyväksi.

Kempeleessä on aikaisemmin tehty arkeologisia inventointeja vain kahdella suppealla alueella. Vuonna 1999 inventoitiin tulevaa kaava-aluetta Kokkokankaalla ja Linnakankaalla. Kyseinen alue tarkistettiin vielä uudella inventoinnilla v. 2001. Mourungin alueella suoritettiin pikainventointi v. 2005. Noiden tutkimusten perusteella Kempeleestä tunnetaan 11 muinaisjäännöskohdetta, joista kuusi oli löytynyt Mourungin alueelta.

Kulttuuriympäristöohjelmaa varten oli tarkoitus saattaa entuudestaan tunnettujen löydösten tiedot ajan tasalle ja etsiä uusia kohteita perustuen topografiseen analysointiin. Kokonaan uu-

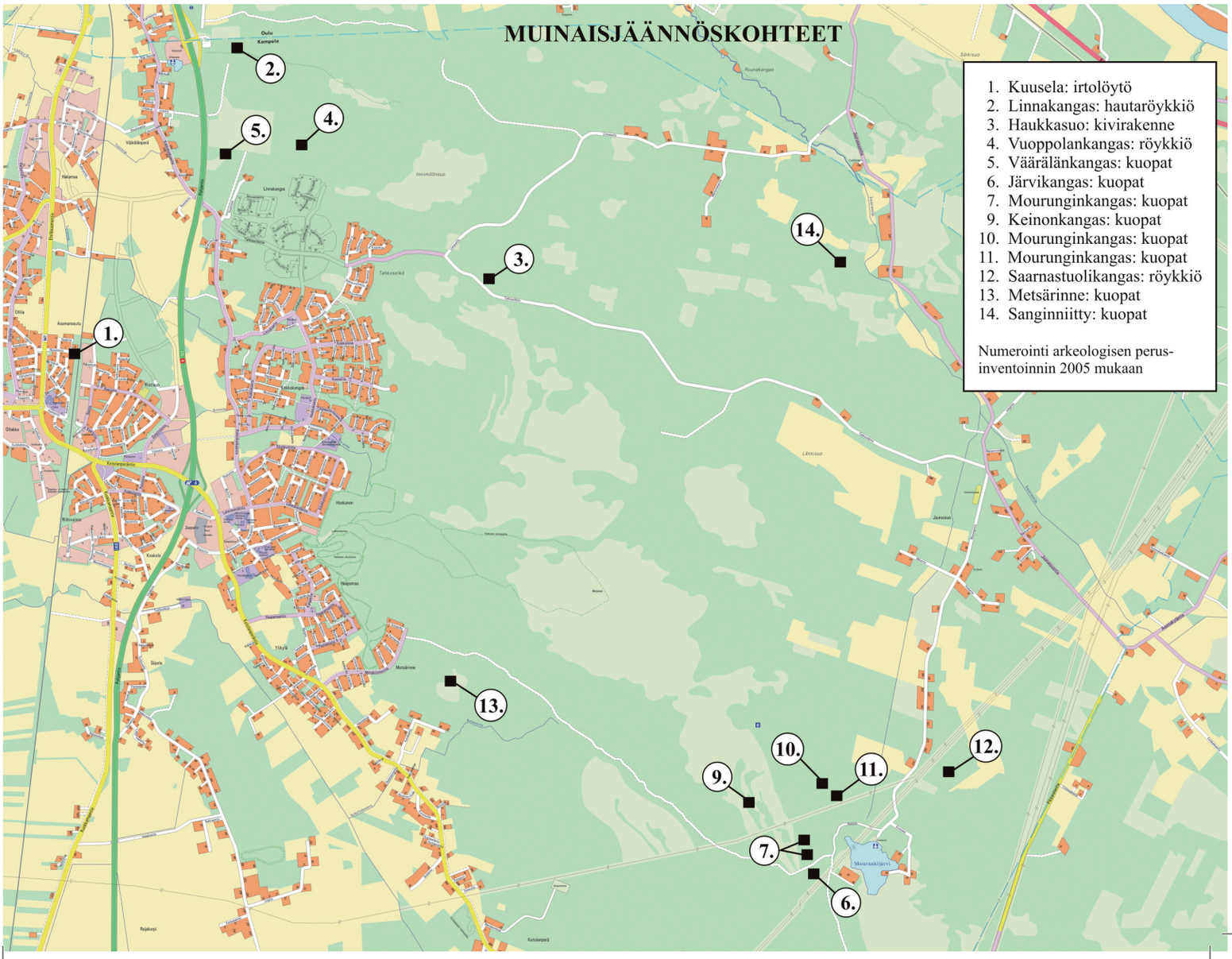
sia kohteita löytyi kolme: yksi röykkiö ja kaksi kuoppajäännöskohdetta. Silti tämän tutkimuksen perusteella ei voi vetää lopullisia johtopäätöksiä. Asuinpaikat ovat usein pienialaisia ja vaikeasti löydettäviä.

Edellä mainitut inventointitulokset saattavat kertoa niukasta asutuksesta Kempeleen seudulla. Ranta-alueet ovat saattaneet tuntua suojattomilta, kun lähistöllä on ollut tarjolla suojaisa Oulujokilaakson vuono, josta tunnetaan useita varhaismetallikautisia asuinpaikkoja. Silti tämän inventoinnin perusteella ei voi vetää kovin lopullisia johtopäätöksiä, sillä asuinpaikat ovat usein pienialaisia ja vaikeita löytää. Kempeleen näyttävin muinaisjäännös on Linnakankaan rautakautinen hautaröykkiö, jota on tutkittu v. 1983 kaivauksin.

2.2 Asutus vakiintuu ja vauhdittuu

2.2.1 Paikannimet avaimina asutushistoriaan

Kempele-sanan alkuperä ja merkitys ovat kiehtoneet tutkijoita, koska sille ei löydy vastinetta muualta Suomesta. ”Kempelae” mainitaan jo vuonna 1490 Turun tuomiorovastille kuuluvien tilojen joukossa. Myöhemmin se esiintyy muodoissa Kembele, Kembelä, Kämbele, Kämbelä, Kiembele sekä Kiemböle. Nämä muodot viittaavat asutustoimintaan ja voivat olla johdannaisia ruotsin sanasta *böle*, joka merkitsi alkujaan syrjäistä asumusta.

Suomen historian professori Jouko Vahtola Oulun yliopistosta pitää mahdollisena, että Kempele-nimi syntyi paljon talonpoikaista asutusta varhemmin. *Oulujokilaakson historia* -teoksessa (1991) hän huomauttaa, että vanhassa paikannimistössä on Oulun ja Limingan rannikkoseudulta Oulujärvelle saakka sellaisia luonnonpaikkojen nimiä, jotka voidaan selittää vain saamea puhuneiden ihmisten antamiksi. Saamelaisten tiedetään pyytäneen muinoin hylkeitä Oulun korkeudella. Hylkeiden läsnäoloon alueella viittaa noin 2500-3000 vuoden ikäiseksi ajoitettu grönlanninhylkeen kallo, joka löytyi Linnakankaan lapinhaudasta Kempeleen pohjoisosasta. Niinpä Vahtola arvioi, että Kempele on johdettu saamen kielen sanasta “gaeppel”, hylkeen eturäpylä. Ehkä nykyinen Kempeleenharju oli muinoin merestä esiin pistävä niemi, joka muistutti muodoltaan hylkeen räpylää.

On myös esitetty näkemyksiä, joiden mukaan sana Kempele voisi periytyä muinaisskandinaavisesta tai muinaisgermaanisesta kieliperinteestä. Ovathan hansakauppiaat liikkuneet aikoinaan alueella.

2.2.2 Kirjatun historian ajan asutus alkoi länsipuolelta

Kempele mainitaan ensimmäisen kerran vuoden 1568 kymmenysosaluettelossa. Tällöin Kempele käsitti vain kolme taloa ja oli vaatimaton asutuskeskittymä emäpitäjä Limingassa. Kuitenkin jo kauan ennen kirjallisesti tallennetun historian aikaa nykyisen Kempeleen alueella asuttiin. Jääkauden jälkeisen meren vetäydyttyä Kempeleen korkeimmilta kohdilta paikalle asettui kalasta-

Kempeleen paikannimien sanahistoriaa

Sarkkiranta: Nimetty kylän ja mahdollisesti koko Kempeleen ensimmäisen kantatilan, Sarkkisen mukaan

Savikorpi: Maaperä entistä savista merenpohjaa

Köykkyrin kangas: Köykky tarkoittaa kumaraa asentoa, joten nimi saattaa viitata kumarassa asennossa kulkevaan ihmiseen. Se voi viitata maaston muotoon paikalla, korkeaan, kumaraiselta näyttävään kohtaan

Monkkasenranta: Nimetty Monkkasen tilan mukaan. Monkkanen johdettu nimestä Magnus, Maunu

Kokkokangas: Kokko tarkoittaa kotkaa

Linnakangas: Viittaa lapinraunioon kunnan koillisosassa. Maantieteellisesti hieman epätarkka

Vihiluoto: Pieni saari aivan vesirajassa. -Vihi; saada vihiä, joskus pienellä luodolla on valvottu mahdollisesti lähestyviä uhkaavia vihollisen aluksia tai tarkkailtu saalistusmahdollisuuksia

Kullio-oja: Johdettu sanasta kulju, joka tarkoittaa vesipohjaista notkelmaa tai suurta rapakkoa

Hahtoranta: Hahto viittaa merenkulkuun

Mourunkijärvi: Mourunki on saamenkieltä ja saattaa viitata eläimen ääntelyyn

Kiiesmetsä: Kiies -sana esiintyy Itä-Suomen murteissa ja tarkoittaa ketunpesää

Hakamaa: Alue oli ennen valtion maata, jota asutustilalliset saivat käyttää yhteislaitumena lehmilleen

Murto: Kempeleen itälaidalla oleva alue on jakanut nimensä Tyrnävän Murron kylän kanssa. Sittemmin se on Kempeleen kaavoituksessa kuulunut Ketolanperän osa-alueeseen. Murto on merkinnyt varhemmin suomenkielessä vaikeasti kuljettavaa, murrokkoista metsäaluetta, mutta se liittyy myös kaskiviljelyyn. Metsää on voitu kaatoa murroksi, joka on kuivuttuaan kaskettu ja otettu viljelyyn

vaa ja mm. hylkeitä metsästävää väkeä. Kuten luvussa 2.1 todettiin, siitä on säilynyt todisteita etenkin Linnakankaalla ja Mourungin itäpuolella.

Arkeologisten löytöjen perusteella onkin varmaa, että Kempeleessä oli asutusta jo ainakin varhaismetallikaudella ja nimihistorian perusteella yhtä varmaa, että alueella asuttiin keskiajalla.

Kunnallisneuvos Arvo Niemelä on pohtinut, että kylän ensimmäisiä asiakirjoihin merkittyjä asuinpaikkoja olivat maakirjoissa ykköseksi numeroitu Sarkkisen tila sekä toiseksi numeroitu Teppolan tila, joka on tunnettu 1870-luvulta saakka Niemelän tilana.

Ensimmäinen sukunimeltä mainittu kempeleläinen on vuonna 1572 maakirjoissa mainittu Jaakko Teppo, joka asettui nimestään päätellen asumaan Teppolan tilan tienoille. Sarkkisia mainitaan jo 1500-luvun veroluetteloissa. Heitä tiedetään olleen Limingan seurakunnassa luottamushenkilöinä 1600-luvulla. Lisäksi Sarkkisen tila on ollut Kempeleen vanhalta kirkolta katsottuna länteen päin korkeimpia kohtia eli hyvää, kuivaa rakennusmaata. Niemelä arvelee, että Kempeleen ensimmäinen maatilallinen muutti alueelle Oulunsalosta, joka oli tuolloin veden mantereesta erottama saari.

Kempeleessä asumiseen houkuttelivat karjanhoidolle otolliset vesijättöniityt kunnan länsiosassa. Vielä nykyisin merelle johtava Vihiluodontie kulkee harjulla, jolle asuinpaikkoja rakennettiin. Asunnot piti alkuun rakentaa paalujen päälle. Pellot olivat talojen yksityisomistuksessa, mutta niittyihin kohdistuneita oikeusjuttuja esiintyy 1600-luvun tuomiokirjoissa tämän tästä. Kaukaisimmat niitynomistajat asuivat Iissä ja Pyhäjoella.

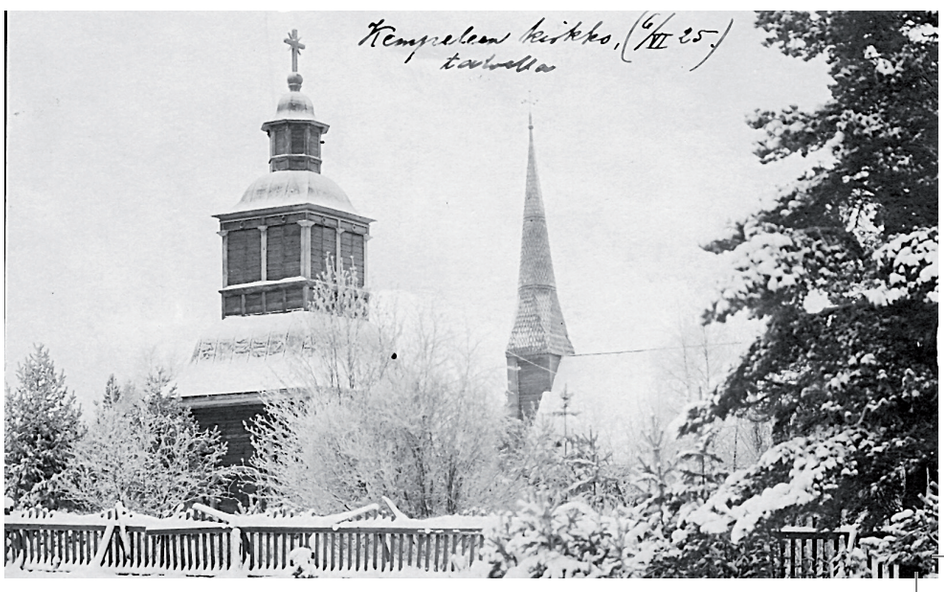
2.2.3 Yhteisöllisestä rakentamisesta

2.2.3.1 Kirkko siivitti itsenäisyyteen

Kempele kuului aluksi Limingan emäpitäjään, joka nousi keskiajalla Pohjois-Pohjanmaan keskukseksi. 1500-luvulla Liminka oli kirkkopitäjä ja pian myös hallinto- ja nimismiespitäjä, joka käsitti 2000-luvun suurkunnan laajuisen alueen, Limingan nykyisine naapurikuntineen, Oulujokivarren asutuksen ja vieläpä valtaosan nykyisestä Kainuun maakunnasta.

Limingan läheisistä uudiskylistä Kempele kasvoi nopeimmin. Se kuului Oulunsalon manttaaliin, mutta erotettiin v. 1565 omaa nimeä kantavaksi kyläksi, todetaan K. I. Cajanuksen Kempeleen seurakunnan vaiheita -kirjassa. Silloin kylässä oli 19 taloa. Kempeleläiset pitivät kiinni identiteetistään jo 1600-luvulla, jolloin Oulu vaati aluetta itselleen. Kiista Limingan kanssa jatkui vuoteen 1649, jolloin Kempeleen todettiin kuuluvan Limingan pitäjän yhteyteen. Tätä on ihmetelty, koska Kempele oli jo aiemmin kirjattu omaksi kyläkseen.

Kempeleen vanha kirkko 1920-luvun talvisessa asussa.

Vihdoin Kempeleen ja Oulunsalon väkiluvun kasvaessa lähes yhtä suureksi kuin niiden emäpitäjien Limingan ja Oulun, asukkaat alkoivat olla tyytymättömiä siihen, etteivät emäpitäjien papit hoitaneet tehtäviään kunnolla sivukylillä. Kempeleläiset ja oulunsalolaiset alkoivat vaatia omia kappeleita.

Molemmat toimivat sitkeän omapäisesti. Oulunsalolaiset rakensivat oman kirkon ilman lupaa vuonna 1665. Kempele sai vuonna 1688 piispa Johannes Gezeliukselta luvan perustaa oman saarnahuoneen, mutta kyläläiset rakensivat saman tien goottilaistyylisen länsitornillisen tukipilarikirkon, joka valmistui nopeasti vuonna 1691. Rakennustöitä johti tunnettu kirkonrakennusmestari Matti Härmä. Sisätilojen näyttävät maalaukset ovat merkittävimmän pohjalaisen kirkkomaalarin Mikael Toppeliuksen kädenjälkeä 1700-luvun lopulta. Siropiirteisen kirkontornin korkeus oli huikeat 24 metriä. Sen perustuksia täytyikin sittemmin korjata kaatumisvaaran vuoksi.

Vanhan kirkon rakentaminen värikkäine vaiheineen oli varhainen osoitus kempeleläisten vahvasta yrittäjähengestä ja samalla tärkeä askel kohti itsenäisyyttä. Kirkon merkitystä korostaa keskeinen ja näkyvä sijainti laakean mäen pohjoisreunalla. Länsipäädyn kirkontorni toimi alkujaan merenkulkijoiden maamerkkinä. Kempeleen pitkäaikainen kirkkoherra ja kotiseutuhistorian tutkija Kaarlo Ilmari Cajanus eli Kempeleen Kalle (virassa vuosina 1929—1966) on kuvaillut sijaintia seuraavasti:

> ”Temppeli ei sijaitse ihmishälinän keskellä eikä liioin metsän sydämessä. Näiden rajalla, siinä, missä arkipäivän levottomuus lakkaa ja metsän rauha alkaa, on sen paikka. Pienellä kunnaalla sijaiten hallitsee se laajalti alavaa ympäristöä; sen jalopiirteinen torni näkyy kauas. Edelleen sijaitsee se sopivasti asutuksen keskellä. Pyhäisin rientetään sen helmaan jokaiselta ilmansuunnalta. Sopivampaa kirkon paikkaa ei löydä vieläkään.”

”On kolme tietä, jotka eivät saa ruohottua; tie kirkkoon, äidin haudalle ja rukouksen polku.” Rovasti K.J. Cajanuksen muistolause rippilapsille. (Kuva: Tauno kohonen)

Heti kirkon valmistuttua kempeleläiset jatkoivat itsenäisyystaisteluaan vaatimalla omaa pappia, joka saatiin lopulta v. 1741. Väliin mahtui ankaria aikoja. Suomen suuret katovuodet 1695—1697 harvensivat myös kempeleläisten rivejä. Yhtä tuhoisa oli isonvihan aika vuosina 1700—1721. Silloin venäläissotilaat tekivät raakoja ryöstöretkiä alueelle. Liminka autioitui lähes kokonaan ja Kempeleessäkin moni jätti asuintilansa. Kempeleen kirkkoa jouduttiin käyttämään poikkeustilassa hevostallina. Kärsimykset huipensi raskas katovuosi 1722.

Kaikkiaan Kempeleen itsenäistymiskehitys voidaan porrastaa kolmeen vaiheeseen: oma kirkko valmistui vuonna 1691, Kempele sai täydet kappeliseurakunnan oikeudet vuonna 1774 ja kunnallishallintoon siirryttiin vuonna 1867.

2.2.3.2 Kaksi kirkkoa keskellä kylää

Kirkkoherra Cajanuksen kuvaus Kempeleen vanhan kirkon sijainnista viime vuosisadan puolivälistä pitää paikkansa vielä 2000-luvulla, vaikka tuolloisen metsän paikalla on nyt koulukeskus ja läheiset Niittyrannan ja Sarkkirannan asuinalueet ovat laajentuneet. Silti kempeleläisten temppeli sijaitsee yhä arkisen kuhinan ja jylhän männikön suoman siimeksen välimaastossa. Vuonna 1990 kunnostettu kirkkopuisto ja jäljellä oleva osa kaunista kiviaitaa suovat vanhan kirkon ympärille rauhaa. Kirkonmäki erottuu yhä, vaikka keskustan maastoa on monin paikoin tasattu rakentamisen yhteydessä.

Koska vanha kirkko kävi 1980-luvulla pieneksi kasvavan kunnan tarpeisiin, kirkonmäelle vanhan kirkon eteläpuolelle rakennettiin uusi Pyhän kolminaisuuden kirkko. Massiivisen, kuorirakenteeltaan holvimaisen tiilikirkon suunnitteli pohjoissuomalainen arkkitehti Jorma Teppo. Se vihittiin käyttöön v. 1993. Pyhän Kolminaisuuden kirkko on jumalanpalvelusten ja muiden kirkollisten tapahtumien pääasiallinen paikka. Vanhaa kirkkoa käytetään enimmäkseen kesäisin. Kempeleen uuden kirkon ja kellotapulin välisestä käytävästä pilkottaa vanha kirkko.

Cajanuksen seuraaja, vuosina 1966--1998 Kempeleen kirkkoherrana toiminut Veikko Kärnä toteaa, että uusi, modernin massiivinen kirkko sijoitettiin laakealle, Sarkkirantaa kohti laskeutuvalle rinteelle niin, ettei se dominoi liikaa vanhaa, pientä ja siroa kirkkoa. Vanhaa ja uutta yhdistää kivetty kunniakuja, jota vanhat kuuset, männyt ja punakoivut reunustavat.

Kempeleen keskustassa ja sen tuntumassa riittää esimerkkejä uuden ja vanhan rakennuskannan onnistuneesta vuoropuhelusta. Veikko Kärnä toteaakin, että seurakunnan rakennusten sijoittaminen kirkonmäen alueelle ja sen läheisyyteen on toiminnallisesti ja eettisesti onnistunutta suunnittelua. Vanha kirkko, uusi Pyhän Kolminaisuuden kirkko sekä kirkkopuisto muodostavat näyttävän kokonaisuuden keskeisellä paikalla.

Monet vanhan kirkon remontit kertovat kempeleläisten halusta säilyttää kulttuuriperintöään. Kirkko tuo historian lähelle modernisoituvassa kuntakeskuksessa. Länteen kallistunutta kirkontornia remontoitiin vuonna 1954, kirkon lämmitystä parannettiin v. 1966 ja Mikael Toppeliuksen liimavärein toteutettuja seinämaalauksia on korjattu taiten. Ne tarvitsevat restaurointia noin 50 vuoden välein.

2.2.3.3 Kempeleen pappiloiden historiaa

Oma pappi oli kempeleläisille yhtä tärkeä itsenäisyyden symboli kuin kirkko. Sitkeät vaatimukset palkittiin, kun Oulun tuomiokapituli määräsi v. 1740 Limingan pitäjänapulaisen Kempeleeseen.

Seuraavana vuonna Ruotsin valtakunnan kamarineuvosto luovutti kuninkaan puolesta kempeleläisille Kuljun kruununtilan papin virka-asunnoksi. Kempeleen seurakunnan historian kirjoittanut Mauno Hiltunen arvelee, että tilalla sijaitsi pappilaksi sopiva, kohtuukuntoinen rakennus. Erään seurakunnan tiluskartan perusteella Kuljun tila sijaitsi samalla kohdalla kuin yhä jäljellä oleva kolmas pappila Kuokkamaantien ja Ketolanperäntien risteyksen läheisyydessä rautatien itäpuolella. Kappeliseurakunnan oikeudet Kempele sai v. 1774. Siitä lähtien se sai itse valita pappinsa.

Kempeleläiset rakensivat ensimmäisen alun alkaen pappilaksi tarkoitetun rakennuksen v. 1804 samalle tontille, jossa edellinen papin asuintalo sijaitsi. Samalle tontille kauemmas tiestä valmistui v. 1899 kolmas papin virka-asunto, edellistä tilavampi ja komeampi. Huolekkaasti hoidetun, yhä hyväkuntoisen rakennuksen erityispiirre on kolme kuistia, joista keskimmäinen viisisivuinen vinokuisti. Pappilan päätyyn kohosi v. 1923 Kempeleen ensimmäinen seurakuntasali.

Moderni, kirkkoherran asuintilat sisältänyt seurakuntatalo valmistui Kirkkotien varteen v. 1966. Vanha pappilarakennus on säilytetty hyväkuntoisena. Siinä on toiminut muun muassa keskikoulu sekä Kirkonkylän ja Ylikylän ala-asteen luokkia. Nykyisin se on seurakunnan toimintakeskus.

Honkasen seurakuntakoti valmistui v. 1983. Sen korvasi Kokkokankaan seurakuntakeskus v. 2003. Honkasen kiinteistö myytiin kunnalle opetuskäyttöön.

Kempeleen rauhanyhdistykset

Vanhoillislestadiolainen herätysliike on vaikuttanut pitkään Kempeleessä. Kempeleessä toimii kaksi rauhanyhdistystä: Kempeleen rauhanyhdistys ja Murron rauhanyhdistys. Jäseniä yhdistyksissä on yhteensä yli 700. Lisäksi lapsia ja nuoria on Kempeleessä noin 500 ja Murrossa 400. Murron rauhanyhdistyksen jäsenkunnasta yli puolet asuu Tyrnävän Murrossa.

Kempeleen rauhanyhdistys on perustettu v. 1939. Ensimmäinen toimitalo Kirkkotiellä on nykyään kunnan päiväkotina. Vuonna 1992 valmistui arkkitehtitoimisto Palorannan suunnittelema uusi toimitalo. Sen pinta-ala on 820 m^2.

Murron rauhanyhdistys on perustettu v. 1957. Arkkitehti Hannu Tuomelan suunnittelema toimitalo valmistui Hovimurtoon v. 1987. Taloa on laajennettu v. 2002. Nyt sen pinta-ala on 570 m^2. Salissa on istumapaikat 200 hengelle ja kahviossa 100 hengelle.

Rauhanyhdistysten päätoimintamuoto ovat seurat, joita järjestetään vuosittain yhteensä noin 200 kertaa. Myös nuorisotyö on vahvaa. Opettajia on noin 200. Lapsille ja nuorille järjestetään päiväkerhoja, pyhäkouluja, raamattuluokkia ja nuorten iltoja sekä erilaisia retkiä. Kun esimerkiksi Murrossa kokoontuu sunnuntaisin samaan aikaan 6 pyhäkoulupiiriä, kertyy vuosittain erilaisia lapsille ja nuorille tarkoitettuja tilaisuuksia mittava määrä. Koko toiminta perustuu vapaaehtoistyöhön. Rahoitus saadaan myyjäistuotoilla ja kolehdeilla.

Muut hengelliset yhdistykset

- Jehovan todistajilla on Valtakunnansali Koskelan alueella.
- Vapaaseurakunnalla on oma toimitila Kissankulmassa Ristisuolla.

(Kuva: Tauno kohonen)

2.2.3.4. Kempeleen kunnantalo

Kempeleen vanha puinen kunnantalo sijaitsi nykyisen kunnantalon teknisen osaston kohdalla. Kaksikerroksisen puutalon alakerrassa oli toimistotiloja ja yläkerrassa mm. kirjasto. Valtuuston ja lautakuntien kokoukset pidettiin alakerran päädyn isossa toimistohuoneessa.

Työntekijöitä oli kunnantalolla pitkälti sotien jälkeenkin vain muutama: kunnansihteeri, toimistotyöntekijä, kirjanpitäjä, sosiaalisihteeri, talonmies-siivooja. Vasta uuden rakennuksen myötä lisääntyivät virkamiehetkin, kun kuntaan muutti lisää asukkaita. Vanha rakennus purettiin 1960-luvulla, uutta rakennettiin 1969 – 1970. Väliaikaiset tilat saatiin lähellä sijainneesta Kankaan kaupparakennuksesta.

Uusi kunnantalo valmistui v. 1971. Seuraavalla vuosikymmenellä tilanahtaus pakotti jo lisärakentamiseen. Talon suunnitellut Arkkitehtitoimisto Uki Heikkinen piirsi myös laajennukset. I-vaihe valmistui 1987 ja II-vaihe 1992. I-vaiheeseen sisältyi valtuustosali sekä kokous-, ruokailu- ja saunatilat. II-vaihe sisältää uutena koko sivistysosaston, joka yhdistää vanhan terveyskeskuksen paikalle uudistetun teknisen osaston muuhun rakennukseen.

Valtuustosali uusittiin v. 2001. Sinne tehtiin pintaremontti sekä asennettiin äänentoistolaitteet ja muuta tekniikkaa. Saliin hankittiin myös uudet kalusteet.

Kunnantalolla työskentelee nykyään noin 50 henkilöä. Kunnan palveluksessa on tällä hetkellä 880 henkilöä (v. 2007 asukkaita yli 15 000).

Kun kunnantaloa laajennettiin 1980-luvulla, talo katettiin kuparipellillä. Aluksi jotkut kempeleläiset ja naapurikuntalaisetkin ihmettelivät materiaalia, kiiltoa ja tietenkin kyselivät hintaa. Usein esitettyyn kysymykseen ”Miksi kunnantalon katto on kuparia?” kertoi kempeleläisvaltuutettu Veikko Sipilä aina vastanneensa ”Kun hopiaiseen ei ollut varaa”. Jatkokysymykset loppuivat siihen.

Kauniisti patinoitunutta kuparikattoa ei ole sittemmin tarvinnut korjailla, joten vastausta on siinäkin.

Katto - ongelma

PAULIINA AINASOJA 8.D
ANNA PEKKARINEN 8.D
NOORA HÄRKÖNEN 8.D

2007

Ylikylän koululle hankittiin 1920-luvulla lisätilaa talokaupalla Honkasen pirtistä.

2.2.3.5 Kempeleen koulut ennen ja tänään

Sivistystoimenjohtaja Seppo Hautanen
Ennen oppivelvollisuutta

Varhaisimpia opetusmuotoja piti yllä kirkko. Se toiminta oli vähäistä rakennetussa kulttuuriympäristössä aina 1800-luvun jälkipuoliskolle lukuun ottamatta suurimpia kaupunkeja. Kempeleessäkin rahvaalle opetettiin luku- ja kristinopin taitoja milloin lukkarien asunnoissa milloin asiasta innostuneiden talollisten järjestämänä.

Kunnallishallinnon perustaminen 1860-luvulla johti Kempeleessäkin kansanopetuksen siirtymiseen kirkolta kunnalle ja ensimmäiseen koulurakennushankkeeseen. Yläkansakoulu päätettiin perustaa 26.11.1880 pidetyssä kuntakokouksessa. Vuoden kuluttua valittiin rakennustoimikunta. Vastustuskin oli tiukkaa, mutta juhlalliset avajaiset pidettiin 15.9.1882 Junttilan talossa, jonne koulu väliaikaisesti sijoitettiin.

Keväällä 1883 kuntakokous hyväksyi koulun piirustukset. Syksyllä päätettiin koulun tontiksi vuokrata Oulunsalon maantien varresta ns. Junttilan kenttä. Rakennus oli valmis seuraavana syksynä. Siinä oli yksi iso luokkahuone. Opettajan asunto rakennuksen jatkeeksi valmistui seuraavana vuonna. Lisätiloja rakennettiin jo vuosina 1889 ja 1890: käsityösali, kamari ja porstua, yhteensä 54 m^2. Oppilasmäärä vaihteli ensimmäisten 10 vuoden aikana 20:n ja 40:n välillä. Lukuvuonna 1894 – 95 ylitettiin jo 50 oppilaan raja.

Koulupiiriasetus vuodelta 1898 edellytti, että koulumatka saa nousta viittä kilometriä pidemmäksi vain harvaan asutuilla alueilla. Toisaalta Kirkonkylän koulun oppilasmäärä kasvoi nopeasti. Nämä tekijät johtivat Ylikylän koulun perustamiseen.

Ylikylän koulun toiminta alkoi syksyllä 1908 Samuli Tuohinon talossa. Uuden rakennuksen paikaksi määrättiin Helasen kenttä Pekurinkylän tien varresta. Koulutalo valmistui keväällä 1914. Pinta-alaa oli 248,5 m^2 käsittäen luokan, käsityöhuoneen ja opettajan tilavan asunnon sekä erillisen liiterin ja navetan. Lisäksi pystytettiin pienempi ulkorakennus, jossa olivat leipomo, pesutupa ja sauna. Lukuvuonna 1920 – 21 koulun oppilasmäärä oli runsas 50, kun Kirkonkylän koulun oppilasmäärä oli runsas 40.

Kaikki lapset kouluun

Oppivelvollisuuden toteutus 1920-luvun alussa lisäsi tilan tarvetta. Piti hankkia rakennukset alakoululaisille. Talokaupoilla hankittiin koulujen läheltä Kirkonkylän koululle tilaa Hemmilän pirtistä ja Ylikylän koululle Honkasen pirtistä.

Kirkonkylän koulupiirissä oppilasmäärä kasvoi 1930-luvun alussa selvästi. Pula-aika viivästytti laajennusta vuoteen 1936. Silloin valmistui kaksi luokkahuonetta, koulukeittola, käytävä ja erillinen sisäänkäynti.

Viimeiseksi suureksi koulu-urakaksi ennen sotia jäi Ketolanperän koulu. Monien lykkäysten jälkeen valtuusto päätti tammikuussa 1937 kiirehtiä hanketta. Koulu valmistui 1938.

1920- ja 1930-luvuilta Kempeleen oppilasmäärä miltei kolminkertaistui 140 oppilaasta noin 350 oppilaaseen lukuvuonna 1940 – 41.

”Nyt on koulussa tilaa miespolvien ajaksi”, julisti Kirkonkylän kansakoulun rakennustoimikunta v. 1936 lisätilojen valmistuttua. Mutta jo kymmenen vuoden kuluttua oli tilapulaa.

Koulutustarjonta monipuolistuu

Sodan jälkeen syntyneet suuret ikäluokat alkoivat koko maassa tulvia kouluihin 1950-luvun ensimmäisinä vuosina. Ylikylän koulun johtokunnan uutteran työn tuloksena koulua laajennettiin v. 1953, mutta vielä jäätiin ilman voimistelusalia. Ennen laajennusta jouduttiin turvautumaan jopa vuorolukuun. Ketolanperän koulun tilat riittivät mainiosti, mutta sähköt koululle saatiin vasta v. 1959. Kirkonkylän koulua laajennettiin jälleen vuosina 1955 – 56.

Metsäalueen koulun perustaminen oli seuraus vilkkaasta sodanjälkeisestä asutustoiminnasta. Koulu tuli Juurussuolle, Oulujoen, Tyrnävän ja Kempeleen rajamaille asukkaiden ennakkoluulottoman aloitteellisuuden tuloksena. Hanketta voi pitää malliesimerkkinä myös ajan tuloksekkaasta kuntayhteistyöstä. Koulu toimi vuokratiloissa koko lyhyen 18 vuoden elinaikansa vuoteen 1970, vaikka valtuusto 1960-luvun alussa selvin äänin 12-3 hyväksyi Metsäalueen kansakoulun rakennusohjelman.

Hajanainen kunnallinen jatko-opetus uudistui v. 1958 voimaan tulleen uuden kansakoululain myötä. Se mahdollisti kansalaiskoulut. Kempeleessä ei vitkasteltu. Valtuusto päätti lukuvuonna 1958 – 59 aloittaa kansalaiskouluopetuksen kurssimuotoisena Ylikylän koulussa. Keskikoulun aloittamiseen saatiin valtioneuvoston lupa v. 1963. Toiminta alkoi seuraavana vuonna Vanhassa pappilassa.

Kun uusi keski- ja kansalaiskoulun ajan oloissa moderni rakennus v. 1968 valmistui, oli Kempeleessä opetustilojen suhteen saavutettu tietynlainen optimi. Kansakoulujen, kansalaiskoulun ja keskikoulun yhteinen oppilasmäärä oli vuoteen 1970 noussut noin 700 oppilaaseen.

Peruskoulu alkaa ja lukio saadaan

Kehittäminen jatkui. Uusi koulujärjestelmä edellytti kansa-, kansalais- ja keskikoulun yhdistämistä peruskouluksi. Koulutilat kävivät vähiksi, kun Kempeleen väkiluku lähti 1960-luvun jälkipuolella kiihtyvään kasvuun. Peruskoulun yläaste olisi pystytty toteuttamaan omin voimin, mutta

Kempelehalli on monipuolinen, kovassa käytössä oleva sisäliikuntapaikka. (Kuva: Tauno Kohonen)

haluttiin tiedustella myös Oulunsalon ja Hailuodon käsitystä. Naapurit innostuivat yhteisestä yläasteesta, jonka tilat rakennettiin Kempeleeseen. Yhteistyö takasi muhkean valtionrahoituksen, peräti 86 prosenttia hyväksytyistä rakennuskustannuksista.

Kempeleen tähänastisen historian suurin rakennushanke toteutui v. 1976. Sen arkkitehtuuri herätti ristiriitaisia tuntoja. Yläasteen vihki käyttöön nuori opetusministeri Paavo Väyrynen. Hänen kerrotaan saavuttuaan todenneen: ”Tämän rakennuksen kauneuden täytyy epäilemättä löytyä sisäpuolelta”. Vielä vuonna 1990 koululautakunta sai käsiteltäväkseen kuntalaisaloitteen, jonka mukaan koulu pitäisi peittää esimerkiksi korkealla aidalla, ettei rakennus näkyisi läheiselle Oulunsaloon menevälle tielle. Aloitteen tekijän toive tavallaan toteutui, kun 2000-luvun alussa tien ja yläasteen väliin rakennettiin urheilupyhättö Kempelehalli.

Väestönkasvun myötä Kempele saattoi ryhtyä suunnittelemaan lukio-opetusta. Toteuttamiseen päästiin v. 1976. Kempeleen ensimmäiset ylioppilaat lakitettiin keväällä v. 1979. Vuotta aiemmin lukiolle valmistui oma rakennus yläasteen viereen.

Tilanahtaus Kirkonkylän koululla kärjistyi 1970-luvun ajan. Helpotusta saatiin v. 1980, kun uusi, tilat reilusti kaksinkertaistava punatiilinen lisärakennus otettiin käyttöön. Peruskoulun oppilaita oli v. 1980 oli noin 1700 ja lukiolaisia runsaat 250.

Kaksi viime vuosikymmentä ja tulevaisuuden näkymiä

Yläasteen ja lukion ahtaus helpottui merkittävästi 1980-luvulla. Oulunsalo sai oman yläasteen ja sittemmin lukion.

Kunnan kasvu edellytti jatkuvaa uutta kaavoitusta. Santamäen useiden satojen asukkaiden alueen kaava sisälsi varauksen koululle. Vaihtoehtona koulun paikaksi oli ehdotettu keskustan urheilukentän aluetta. Ehdotuksen mukaan uusi koulu tasapainottaisi Ylikylän koulun jo kärjistyviä ja Kirkonkylän koulun tulevia tilaongelmia. Valtuuston selkeä enemmistö piti tarpeellisempana pyhittää paikan suunnitellulle kulttuuri- ja kirjastotalolle.

Elokuussa 1989 saatiin käyttöön uusia pedagogisia tuulia edustava Santamäen koulu. Sinne sijoitettiin alueen ala-asteoppilaat ja myös kaikki kunnan luokkamuotoisen erityisopetuksen oppilaat. Mukautettua erityisopetusta (entinen apukouluopetus) oli siihen saakka toteutettu yläasteen tiloissa.

Rakennuksen arkkitehtuuria pidettiin onnistuneena. Pääsuunnittelijana toimi arkkitehti Riikka Ollila, joka tiukoissa työmaakokouksissa raavaiden miesten keskuudessa tarvittaessa tiukasti puolusti näkemyksiään.

Uudistetun Ylikylän koulun valoisa ruokasali. (Kuva: Tauno Kohonen)

Honkasen pohjoispuoliselle alueelle laadittiin kaava 1980-luvun jälkipuoliskolla. Noin 2 000 asukkaan alue edellytti varauksen koululle. Valtuusto kävi joulukuussa 1989 kovaa vääntöä Kokkokankaan koulun rakentamisen ja Ylikylän koulun laajentamisen välillä. Ylikylän koulun laajentaminen voitti.

Vielä huutavampi tarve tiloista oli Ketolanperän koulupiirissä. Koulun oppilasmäärä väheni rajusti 1970-luvulla. Koulu oli joutumassa lakkautusuhan alle. Raju oppilasmäärän lisääntyminen noin 10 oppilaasta liki 100 oppilaaseen 1980-luvulla johti lisärakennuksen toteutumiseen v. 1993. Tilat moninkertaistuivat. Arkkitehtisuunnittelu edusti modernia linjaa. Maaseutumaisuus pyrittiin ottamaan huomioon. Arkkitehdin näkemykset eivät aina saaneet vastakaikua toteutusta johtaneen tarkan markan miehenä tunnetun kunnaninsinöörin eivätkä myöskään kempeleläisen urakoitsijan edustajan taholta. Vanha koulurakennus peruskorjattiin Ulkoasultaan se säilytettiin miltei ennallaan.

Kokkokankaan uusi alue alkoi tosissaan rakentua 1990-luvun alun talouslaman hellitettyä. Jälleen Kempeleen koulurakentamisessa odotettiin valtion auttavaa kättä. Rahoituspäätös Ylikylän koulun lisärakentamiseen ja peruskorjaukseen saatiin. Rakennustyöt alkoivat keväällä 1998. Valtion osuus oli enää 50 prosenttia, mutta suuressa hankkeessa kunnan talouden kannalta merkittävä summa. Uudistetun koulun kellot kilkattivat elokuussa 1999. Peruskorjatun, vuonna 1968 valmistuneen, silloin modernin arkkitehtuurin mestarinäytteen tasakatto oli muutettu punatiiliseksi harjakatoksi. Massiivinen lisärakennus istui mainiosti vanhan yhteyteen.

Lukion tilan puute ratkaistiin rakentaen viereiset yläaste ja lukio yhteen. Hanke valmistui v. 2001. Päätöstä helpotti lukuisten valtuutettujen into toteuttaa kaivattu jäähalli- ja palloiluhalli koulukeskuksen lähituntumaan. Kunnan talouskin oli vahva. Sekä lukio että Kempelehalli, kuten muutama vuosi aiemmin uimahalli, voitiin toteuttaa etukäteissäästöillä.

Eräs kouluasioista vastaava virkamies julisti Kirkonkylän koulun 1930-luvun rakennustoimikunnan tyyliin: ”Nyt hengähdetään ja kerätään sukanvarteen Linnakankaan koulua varten”. Mitä vielä, koulukeskuksesta sekä Kirkonkylän koululta että yläasteelta alkoi kuulua hälyttäviä tietoja oppilaiden ja työntekijöiden oireilusta, joka viittasi rakennuksen kosteusvaurioihin. Selvitystyö vahvisti epäilyt. Selvitystyön yhteydessä saatiin viitteitä 1800-luvun koulurakentamisesta. Pohjarakenteissa ryömiessään tutkivat insinöörit totesivat Kirkonkylän koulun vanhimman osan lepäävän kannonnokan varassa. Valtuusto päätti alkuvuonna 2002 homeongelmien poistamisesta.

Päätös johti merkittäviin ratkaisuihin. Yläasteelle tehtiin peruskorjaus ja pienehkö laajennus hallintotiloille. Keittiö laajeni entisiin hallintotiloihin keskuskeittiöksi. Vielä mittavammat ratkaisut tehtiin Kirkonkylän koululla. Vuonna 1980 valmistuneeseen uudempaan rakennukseen tehtiin niin ikään peruskorjaus. Osa Kempeleen rakennetun ympäristön historiaa siirrettiin konkreettisesti roskatynnyriin, kun kolmeen otteeseen rakennettu vanha osa purettiin ja tilalle nousi uusi koulu, tiloiltaan kaksinkertainen purettuun nähden. Vanhasta rakennuskannasta säilytettiin osana Kempeleen kulttuurihistoriaa vuonna 1890 rakennettu käsityösali. Vuonna 2005 valmistuneisiin, ainakin osin ennakoimattomiin urakoihin paloi runsaat 10 miljoonaa euroa. Sukanvarsi oli tyhjä. Valtionrahoitusta saatiin vaivainen miljoona euroa, sekin valtion lisäbudjettiin kunnille varattua ”homerahaa”.

Kokkokankaan asukkaiden kaipaamaa koulua ei koskaan tehty. Kaavoituksen painopistealueeksi oli muotoutunut Kokkokankaan pohjoispuolella Linnakankaan alue. Näin koulun paikkanakaan ei Kokkokangas ollut enää oikea.

Tätä kirjoitettaessa nousee uljas Linnakangastalo, johon 300 pienemmän peruskoululaisen opinahjon tilojen lisäksi rakennetaan tilat päiväkodille, 60 esiopetuslapselle, nuorisolle ja vielä asukastupa. Talon periaate on ”vauvasta vaariin”. Oppilaat repäistään alkuvaiheessa äiti Ylikylän rinnoilta. Ylikylän koulun vanha osa, jonka ensimmäinen vaihe valmistui v. 1914, pääosin tyhjenee oppilaista, mutta on yhä kelpo kunnossa ja toimii jatkossa paitsi monikäyttötilana myös puskurina tuleviin koulutilaongelmiin tuolla suunnalla.

Vanhan osan pihapiiriin hankittiin 1990-luvun lopulla uudemman osan peruskorjaus- ja laajennustyön ajaksi vuokrattu tilaelementtirakennus. Työn valmistuttua elementtirakennuksesta hieman lyhytnäköisesti luovuttiin ja vuokraaja siirsi sen Utajärvelle. Muutamaa vuotta myöhemmin pystytettiin samalle paikalle miltei sen kopio, nyt esiopetuspäiväkodin tarpeisiin. Rakennus lunastettaneen kunnalle vuokra-ajan päättyessä v. 2010 niin ikään puskuriksi tuleviin tilatarpeisiin. Parhaillaan rakennetaan myös Santamäen koulun lisärakennusta. Taustalla on viereisen Niittyrannan nopea rakentuminen.

Enimmillään Kempeleen yläasteella oli 1980-luvun alussa yli 800 oppilasta. Kun Oulunsalon ja Hailuodon oppilaat siirtyivät kotikuntiensa kouluihin, oppilasmäärä väheni runsaaseen 500 oppilaaseen. Nyt kempeleläisistä koostuva oppilasmäärä on jo noin 750. Suunnitelmissa on varauduttu toisen yläkoulun rakentamiseen 2010-luvun alkupuolella. Valtuusto on jo määritellyt sijoituspaikaksi Ylikylän alakoulun tuntuman. Toteutuksessa päädyttänee rakentamaan koulut kiinteästi yhteen.

Tätä syksyllä 2008 kirjoitettaessa Kempeleen kouluja käy perusopetuksessa 2 312 lasta ja lisäksi 6-vuotiaiden esiopetuksessa on 253 lasta, joista valtaosa päiväkodeissa. Lukiossa on 328 opiskelijaa. Monilinjainen ammattikoulu aloitti Kempeleessä syksyllä syksyllä 1982.

Muut koulut

Kansanopetukseen ja oppivelvollisuuteen pohjaavien koulujen lisäksi Kempeleessä on harjoitettu muutakin, lähinnä ammatillista opetusta. Myös muutama kiintoisa yritys opetustoimen laventamiseksi on tehty. 1800-luvun lopulla puuhattiin kansanopistoa. Kilpailussa uuden Pohjois-Pohjanmaan kansanopiston sijoituspaikasta vanha emäpitäjä Liminka kuitenkin voitti.

Monilinjainen ammattikoulu aloitti sille rakennetuissa tiloissa syksyllä 1982. Koulu on onnistunut oppilaiden valintamarkkinoilla erinomaisesti. (Kuva: Tauno Kohonen)

Seuraava ”hyvä yritys” tehtiin 1920-luvulla. Liminka havitteli emäntäkoulua Kempeleen tuella. Neuvonpidoissa Kempele yritti ”vetää välistä” koulua Pirilään. Jälleen Liminka voitti liminkalaissyntyisen pääministerin J. E. Sunilan avulla.

Varhaisin ammatilliseen tutkintoon tähtäävä toiminta alkoi Kempeleessä 1900-luvun alussa. Agronomi Filip Saalasti ja puolisonsa Fia aloittivat v. 1903 kasvitarha- ja keittokoulun hallitsemassaan Pääskylän sotilasvirkatalossa. Pääskylän koulu oli alansa toiseksi vanhin maassamme. Koulu oli verrattain suosittu ja sen oppimäärän suoritti noin 150 opiskelijaa, joita oli aina Etelä-Suomea myöten. Koulunpito päättyi vuonna 1914 Saalastien muutettua paikkakunnalta.
Pirilän puutarhaoppilaitosta käsitellään toisessa yhteydessä luvussa 2.3.2.

Kempeleen kasvu 1970-luvulla mahdollisti laajemman ammatillisen koulutuksen saamisen. Kempele ja valtion omistama Pohjois-Pohjanmaan Ammattioppilaitos sopivat, että kunta rakennuttaa tilat ja oppilaitos vuokraa ne. Näin uusi monilinjainen ammattikoulu saattoi aloittaa syksyllä 1982 uusissa tiloissa Pohjois-Pohjanmaan Ammattioppilaitoksen sivutoimipisteenä.

Sivutoimipiste on onnistunut opiskelijoiden valintamarkkinoilla erinomaisesti. 2000-luvun alussa ammatillinen koulutus Kempeleessä yhdistettiin Kuntayhtymän alaiseksi Oulun Seudun Ammattiopiston Kempeleen yksiköksi, jonka hallinnassa vuonna 1982 valmistuneen ammattikoulun ja puutarhaoppilaitoksen tilat ovat. Opiskelijoita Kempeleen yksikössä on tällä hetkellä aikuisopiskelijat mukaan lukien noin 600.

Limingassa vuonna 1967 perustetun Lakeuden kansalaisopiston toiminta ulotettiin v. 1970 Kempeleeseen. Kempele irtautui opistosta vuonna 1981 aloittaen oman toiminnan. Opistolla on omaa tilaa kunnantalon vieressä sijaitsevissa entisen paloaseman tiloissa. Huoneisto on nyt nimeltään Taitola. Muuten kansalaisopisto toimi kunnan koulutiloissa.

2.2.3.6 Kirjasto on todellista käyttökulttuuria

Sivistystoimenjohtaja Seppo Hautanen

Näyttävin ja pysyvin saavutus sivistysrintamalla ennen kansakoulun perustamista oli lainakirjasto. Naapureista ensin Liminka ja sitten Oulunsalo panivat oman kirjastonsa pystyyn. Kempeleläi-

setkään eivät viivytelleet. Keväällä 1860 pastori Krank ja muutamat talolliset lahjoittivat varoja kirjojen hankintaan.

Aluksi yksityiskirjastona toiminut kokoelma siirtyi kunnalle noin vuonna 1880, jolloin valittiin erityinen kirjastonhoitaja, talollinen Aabraham Ollila. Kirjaston kehittämiseen annettiin viinaverorahoista pieni avustus. Pastori Krankin mukaan kirjastossa oli v. 1882 noin 200 kirjaa.

Vakinaisen paikan kirjasto sai Junttilan talosta, missä ”punasen puolen pirtissä” pidettiin myös kunnallislautakunnan ja valtuuston kokouksia.

Sittemmin kirjasto toimi mm. vuonna 1937 hankitussa ensimmäisessä kunnantalossa. Kirjaston kehitys oli verkkaista. Vuoden 1960 lopussa kirjastossa oli vasta 2 511 sidosta ja lainauksia yhteensä 6 828.

Ennakkoluulottomat kirjastoratkaisut

Kirjasto sai ensimmäiset omat tilat v. 1976 uuden yläasterakennuksen yhteyteen. Tällöin kirjasto alkoi kehittyä. Vuonna 1981 kirjastossa oli jo 40 114 nidettä. Lainauksia tehtiin 134 127. Se oli 18 lainaa yhtä kempeleläistä kohti vuodessa.

Honkasen monitoimitalo valmistui v. 1981. Sinne sijoitettiin sivukirjasto. Väestönkasvun myötä pääkirjasto koulukeskuksessa kävi ahtaaksi.

Tämäntyyppisten toimintojen painopistealueeksi alettiin nähdä 1990-luvun alussa valmistuneen Liikekeskus Zeppelinin alue. Laaditussa ”Kempeleen laadullisten palvelujen kehittäminen” –hankesuunnitelmassa katsottiin tarkoituksenmukaiseksi Kempeletalon paikaksi Zeppelinin eteläpäädyn tontti. Samaan yhteyteen kaavailtiin kirjaston, kansalaisopiston ja kulttuurin tilojen lisäksi kaivatut uimahalli ja jäähalli.

Laman vaikutuksesta myös jättimäinen liikekeskus horjui. Kiinteistö joutui roskapankki Arsenalin haltuun, kun Oulun aluesäästöpankki meni nurin merkittävältä osin Zeppelinin rahoitusongelmien vuoksi.

Zeppeliniin jäi liike-elämän hiipuessa tyhjiä tiloja. Kolmannessa kerroksessa oli tyhjänä noin 1000 m^2 toimistotiloja. Kunnan edustajat näkivät silloin vielä avaran raakatilan sielunsa silmillä oivaksi kirjaston paikaksi.

Ennakkoluuloton ratkaisu pääkirjaston sijoittamisesta liikekeskukseen vaati sivistyslautakunnalta useiden kokousten pohdiskelua talven ja kevään 1994 aikana. Lautakunnan esitys pääkirjaston tilojen vuokraamisesta Arsenalilta hyväksyttiin kunnanhallituksessa yksimielisesti ja valtuustossa liki yksimielisesti.

Pääkirjasto sai entiseen nähden kaksinkertaiset tilat. Ja huutavaa koulutilojen tarvetta auttoi, kun vanha pääkirjasto koulukeskuksessa ja Honkasen sivukirjasto muutettiin koulutiloiksi. Osasta vanhaa pääkirjastoa tuli paitsi uusi sivukirjasto myös uudenaikaista kirjastoajattelua edustava Tietotori.

Kokonaisuudessaan kunnan ja liike-elämän edut kävivät harvinaisen hyvin yhteen. Kirjaston tunnusluvut, kävijämäärät ja lainausluvut, ovat Zeppelinissä koko ajan nousseet. Esimerkiksi vuonna 2001 lainauksia annettiin taas uusi ennätysmäärä 286 890 ja kävijöitä oli 171 185 eli lähes 600 päivässä. Sittemmin kunta osti kirjastotilan hallintaan oikeuttavat osakkeet.

Pyrinnön majan tuntumassa on oivalliset hiihtomaastot. (Kuva: Tauno Kohonen)

Kun Kempelehallin urheilupyhättö vuonna 2001 valmistui, voitiin todeta 10 vuotta aikaisemmin laaditun suunnitelman, ”Kempeleen laadullisten palvelujen kehittäminen”, toteutuneen hajasijoitetussa muodossa.

2.2.3.7 Urheiluseurat ja liikuntapaikat

Aktiivisia urheiluseuroja

Kempeleen ensimmäiset urheiluseurat perustettiin 1900-luvun alkupuolella. Ne ovat sananmukaisesti liikuttaneet kymmeniätuhansia kuntalaisia aktiiviurheilijoina, kuntoliikkujiksi innostettuina ja myös kilpailujen ja tapahtumien toimitsijoina tai katsojina.

Nykyisin seurojen lajivalikoima on laaja, toteaa liikuntasihteeri Pauli Ängeslevä. Kuntalaisilla on mahdollisuuksia osallistua ruumiinkulttuuriin joko kilpailu- tai kuntoilutavoittein monipuolisesti.

Kempeleen Kiri on seuroista vanhin. Sillä oli toimintaa jo ennen varsinaista perustamistaan Nuorisoseuran urheilujaostona. Itsenäisenä seurana Kirin taival alkoi v. 1915.

Kirin lähimenneisyys on näyttävän toiminnan aikaa. Viimeisten 25 vuoden aikana se on järjestänyt useita valtakunnantason tapahtumia, mm. maastojuoksun SM-kisat. Seuran edustajat ovat saavuttaneet useita SM-kultamitaleita sekä hiihdossa PM-kultaa. Nykyisin Kirin lajivalikoimaan kuuluu hiihto, pesäpallo, salibandy ja yleisurheilu. Pesäpallossa seuran ykkösjoukkue ylsi syksyllä 2007 ylimmän sarjatason karsintoihin, mutta nousu ei onnistunut.

Kempeleen Pyrintö perustettiin v. 1926. Pyrinnöllä on Köykkyrin urheilukeskuksessa oma urheilutalo, jossa on urheilusalin ohella kuntosali, isot saunatilat ja kahvio.

Myös Pyrinnön urheilijoilla on komeita saavutuksia valtakunnantason kilpailuista, samoin seuralla kilpailujen järjestäjänä. Pyrinnön lajivalikoimaan kuuluu hiihto, lentopallo, nyrkkeily, paini, salibandy, uinti ja yleisurheilu.

Kempeleen Naisvoimistelijat perustettiin v. 1979. Seuralla on useita liikuntaryhmiä sekä lapsille että aikuisille, nimestä huolimatta myös miehille.

KempeLe, lentopalloon keskittynyt erikoisseura tuo kunnan nimeä komeasti esiin ylimmällä sarjatasolla. 2000-luvulla perustettu erikoisseura on menestynyt lajissaan hyvin.

Laser HT on Kempeleen ja Oulunsalon alueella toimiva juniorijääkiekkoon keskittynyt seura. Tätä ohjelmaa kirjoitettaessa sillä on 10 joukkuetta.

Ajax-Sarkkiranta on juniorijalkapallon erikoisseura. Sillä on kahdeksan poikien, kaksi tyttöjen joukkuetta.

Kempeleen Tennis, v. 1986 perustettu erikoisseura hyödyntää Sarkkirannan urheilukeskuksen kolmea tenniskenttää kesäisin. Se on järjestänyt myös kovatasoisia turnauksia.

Kempeleen Latu perustettiin v. 1986. Se järjestää kuntotapahtumia, lähinnä retkihiihtoa ja luontovaelluksia.

Korkeatasoisia suorituspaikkoja

Sarkkirannan urheilukeskus vihittiin käyttöönsä v. 1986. Entisestä soramonttualueesta rakennettua urheilukenttien keskittymää liikuntasihteeri Pauli Ängeslevä arvioi maisemoinnin huippusuoritukseksi. Maisemaan upotettu alue on niin tuulilta suojassa kuin merenrantakunnassa yleensä voi olla. Urheilukenttiä kiertävät kuntoreitit tulivat pian keskuksen valmistumisen jälkeen testatuiksi maastojuoksun SM-kisoissa. Ja hyviksi havaittiin.

Yleisurheilulle, pesäpallolle, tennikselle ja ulkojääkiekolle löytyy Sarkkirannasta laadukkaat alustat. Viimeisin aikaansaannos on upouusi jalkapallon tekonurmikenttä.

Kempelehalli Kempeleen urheilukeskuksen läheisyydessä on sisäliikuntatilana ainakin yhtä monipuolinen. Siellä on palloiluhalli, jääkiekkohalli ja kuntosali, mittavasti pukutiloja saunoineen ja suihkuineen sekä kahvio.

Koulupäivisin halli palvelee koulujen liikuntatilana, iltaisin siellä pelataan lentopalloa, salibandyä, tennistä ja sulkapalloa. Kiekkokaukalon varauskirja on jatkuvasti täynnä. Kiekkoilijoiden ohella jäähallia käyttävät kaukalopalloilijat.

Sarkkirannan urheilukeskuksen alueella on käyttöä myös rattikelkalle. (Kuva: Tauno Kohonen)

Köykkyrin urheilualue on erikoistunut hiihtourheiluun ja on kovassa käytössä, onhan siellä tarjolla Oulun seudun ainoa hiihdon SM-tasolla vaadittava kovavauhtinen S-lasku. Missään muualla lähikunnissa ei ole vastaavaa korkeuseroa hiihtoladulla. Alueella on latujen ohella laskettelurinne, valaistu pururata, beach volley –kenttä, kiintorastiverkko ja nurmipintainen jalkapallokenttä.

Köykkyrin rinteessä seudun lapset saavat ensikosketuksen laskettoluun. Vauhti riittää monille aikuisillekin. (Kuva: Tauno Kohonen)

Köykkyristä lähtevä hiihtolatu yhdistyy pohjoisessa tulevaisuudessa niin sanottuun Tervareitistöön. Sitä on tarkoitus jatkaa yhtenäisenä Oulujärvelle saakka. Käynnissä olevan hankeohjelman tavoitteena on luoda vuoteen 2012 mennessä huipputasoinen ulkoilu- ja hiihtoreitistö, joka kulkee Oulujokivartta ylöspäin. Jo tällä hetkellä alueella on yhtenäinen moottorikelkkailureitistö. Se valmistui vuonna 2001.

Kalliomonttu Ouluntullissa on kuntouimareiden suosima ja tarjoaa 2,4 sekä 6 metrin hyppytasot. Talviaikaan siellä voi uida avannossa. Veden syvyys on enimmillään 10 metriä.

Linnakankaalla Pohjantien pohjoispuolella Ouluntullia vastapäätä tulee avautumaan 6,5 hehtaarin louhosjärvi toivottavasti jo v. 2013. Veden syvyys olisi enimmillään 16 metriä. Louhos palvelisi uimapaikkana, mutta talvisin sitä käytettäisiin myös kalliokiipeilyyn. Kahdeksanmetrisen louhosseinämän korokkeeksi rakennettaisiin 21 metriä korkea kiipeilytorni.

Hanhenmarssia avantouintiin Ouluntullin kalliomontulla. (Kuva: Tauno Kohonen)

Zimmari, kohtauspaikka yli kuntarajojen

Kempeleen suosituin liikuntakohde sijaitsee sisätiloissa aivan kauppakeskus Zeppelinin kupeessa. Virkistysuimala Zimmari on Oulun seudun toiseksi suosituin matkailukohde heti tiedekeskus Tietomaan jälkeen. Se on suosittu paitsi kempeleläisten, myös eteläisen Oulun alueen asukkaiden keskuudessa. Zimmari ei turhaan kanna virkistysuimalan nimeä. Altaat ja laitteet sopivat kaikenikäisille. Zimmarissa harrastetaan uinnin ohella vesikävelyä ja vesijumppaa. Invalideille ja kehitysvammaisille on omat ryhmänsä.

Kun Kempeleen koululaisilta kysyttiin kotikunnan parasta paikkaa, Zimmari jakoi kärkipaikan oman kotipihan kanssa. Vuonna 2006 Zimmarin valoisaa ilmettä kohennettiin entisestään nuoren kempeleläisen taidemaalarin Jenni Ohenojan värikkäällä delfiiniaiheisella ruiskumaalauksella ”Merenalainen maailma”.

Zimmarin altaat ja laitteet palvelevat kaikenikäisiä vesiliikkujia.
(Kuvat: Tauno Kohonen)

2.2.3.8 Monipuolinen Nuorisoseura

Rehtori Juha Valtakorpi

Kempeleen nuorisoseura perustettiin 1.4.1894 opettaja Iisak Leander Lundmanin, talollisten Juho Korpelan ja Juho Tuohinon toimesta. Toimintasäännöt hyväksyttiin 6.5.1895 nuorisoseuran istunnossa kunnan tuvassa. Mukana lienevät olleet perustajajäsenien lisäksi maanviljelijä, neiti Maija Junttila ja maanviljelijä, kunnallislautakunnan puheenjohtaja Jaakko Saukkonen. Jo sääntöjen hyväksymistilaisuudessa esitettiin seuran ensimmäinen näytelmä ”Mestarin nuuskarasia”, jonka ohjasi oululainen Eemil Autere.

Nuorisoseura-aate ei tullut Kempeleeseen yllättäen. Ensimmäinen paikkakunnan seura oli 19.4.1877 perustettu Iltaseura. Sen puuhasivat nuoret talolliset Juho Kokko, Juho Korpela ja Iikka Parviainen. Iltaseuran ja sen seuraajan, nuorisoseuran tarkoitus oli kehittää maaseudulla nuorten jalostavia huveja, raittiuden edistämistä ja kansantajuisia luentoja. Ajan mittaan vaatimukset kasvoivat ja oma toimitalo haluttiin. Vuoden 1899 lopulla rovastiveljekset Toivo Kajava ja Kalle Cajanus möivät huutokaupalla vanhan pappilan päärakennuksen. Kauppa tehtiin vuonna 1900 1 050 markalla. Rakennus siirrettiin Pirilän perintötilasta erotetulle omalle Toivola–nimiselle tilalle. Pappilan hirsistä rakennettiin nuorisoseuratalon keittiö ja saliosa. Toivola vihittiin käyttöönsä jo v. 1900. Vuosien saatossa tehtiin perusparannuksia. Vuonna 1927 valmistui Antti Sarkkisen johdolla lisärakennus, jossa oli muunmuassa uusi iso juhlasali.

Toivola paloi 17.3.1984. Uutta taloa alettiin puuhata 1980-luvun puolivälissä Seija Sarkkisen ja Helmi Junttilan toimesta. Nykyinen talo valmistui Eero Gallenin puheenjohtajakaudella 27.3.1988.

Nuorisoseuran toiminnaksi vakiintuivat kokoukset, iltamat, juhlat, runoillat ja harrasteryhmät. Esiintymistilaisuuksia oman seuran lisäksi ovat olleet maakuntajuhlat ja valtakunnalliset suvijuhlat. Näytelmätoiminta oli Kempeleen nuorisoseuralla alusta asti näkyvintä toimintaa. Alkuun ei puhtaita näytelmäiltoja liene pidetty. Näytelmiä esitettiin kerran kuukaudessa pidetyissä iltamissa. Nuorisoseuran näytelmäseura perustettiin v. 1927. Toiminta jatkui läpi vaikeiden sotavuosien. Näytelmiä esitettiin kymmenittäin vuosikymmenten saatossa. Huippuvuodet olivat heti sotien jälkeen, mutta menestystä tuli erityisesti 1950- ja 1960-luvuilla. Menestyksen takana olivat innostuneet ja ammattitaitoiset ohjaajat ja näyttelijät. Seura sai useita palkintoja seuranäyttämöpäiviltä. Näytelmäseurue on ollut yksi menestyksekkäimpiä seuranäyttämöryhmiä Pohjois-Pohjanmaalla.

Nuorisoseuran torvisoittokunnan perusti opettaja I. L. Lundman vuonna 1900. Sen taival oli hyvin vaihteleva. Toimintaa vaikeuttivat soittimien huonokuntoisuus ja pätevien vetäjien puute. Soittimet tuhoutuivat Toivolan palossa.

Kansantanssi toimi sotavuosiin asti pitkälle tyttöpareina. Sotien jälkeen sekaparit yleistyivät. Nuorisoseuralla toimi oma urheilujaosto ”Kiri” 1920–luvulle saakka.

Kempeleen nuorisoseuran toiminnan voimana on ollut läpi vuosikymmenten aktiivijäsenien talkoohenki. Uuden toimitalon myötä pidettiin perjantai-illan tansseja, jotka hiipuivat 2000-luvulle tultaessa. Nykyisin toimitaloa vuokrataan juhlatilaisuuksiin. Seuralla harrastetaan edelleen eri seuratanssimuotoja, kansantanhuja, jumppia ja sählyä. Seuralla kokoontuvat myös lapsi- ja eläkeläiskerhot.

2.2.3.9 Työväentalo oli talkoohengen tulos

Kempeleeseen perustettiin talvella 1900 työväenyhdistys Etu-Korpelan autiotalossa. Yhdistys kannatti kirjastoa ja lukutupia, keskustelujen ja esitelmien pitämistä sekä järjesti huvituksia. Tavoiteltiin myös erityisiä rahastoja edistämään työväen varallisuutta, mihin liittyen kehotettiin ahkeruuteen, säästäväisyyteen ja ehdottomaan raittiuteen. Jäsenmäärä vakiintui kansalaissotaa edeltävällä kaudella n. 80 jäseneen.

Voimainponnistuksia vaati oman talon rakentaminen v. 1903. Työväentalon kehä hankittiin Vihannista ja rakennus pystytettiin talkoovoimin. Se sijaitsi nykyisen Vapaudenpuiston lähellä, Ouluun kulkevan tien varrella.

Kempeleen ensimmäinen työväentalo rakennettiin vuonna 1903. Se siirtyi pakkohuutokaupassa suojeluskunnan omistukseen lokakuussa 1932, mutta paloi seuraavan vuoden toukokuussa.

Talon valmistuttua alkoi näytelmätoiminta. Talo kävi pian ahtaaksi. Sitä laajennettiin v. 1910. Toinen laajennus tehtiin v. 1914, jolloin talossa oli 350 neliötä. Rakentamisessa turvauduttiin velkarahoitukseen, eikä lainoja ollut helppo maksaa takaisin. Vielä v. 1918 velka Oulun työväenyhdistyksen säästökassalle oli 3 000 markkaa.

Kansalaissodan aikana työväentalo suljettiin ja osa puuhamiehistä poistui paikkakunnalta siksi aikaa, että mielet tasaantuisivat. Työväentalo oli myymis- ja hukkaamiskiellossa ja suojeluskunnan valvonnassa, mutta v. 1919 yhdistys sai talonsa takaisin.

Urheiluseura Oulun Tarmo laajensi toimintapiiriään Kempeleeseen, Liminkaan ja Kiviniemeen perustamalla alaosastot. Tästä alkoi yhä vireästi toimiva Kempeleen Pyrintö. Jo ennen kansalaissotaa yhdistyksen piirissä toimi vireä voimistelu- ja urheiluosasto. Se järjesti mm. paini-iltoja kahdesti viikossa.

Yhdistys päätti 17.5.1925 lopettaa toimintansa, myydä irtaimen ja kiinteän omaisuutensa velkojaan vastaan (2 000 mk) uudelle työväenyhdistykselle, joka oli vain taloudellinen järjestö. Oulun Osuuskauppa pani saatavansa uloshakuun ja pakkohuutokaupassa lokakuussa 1932 talo siirtyi suojeluskunnalle, mutta jo seuraavana keväänä se paloi.

Aina vuoteen 1937 työväentoiminta Kempeleessä oli lähes lamassa. Tosin urheilua harrastettiin ja kokoonnuttiin silloin tällöin iltamiin Oulun Osuuskaupan suojissa. Työläisten poliittinen järjestäytyminen oli luvallista vain sosiaalidemokraattisen puolueen suojissa. Perustettiin Kempeleen sosialidemokraattinen työväenyhdistys, johon liittyi nopeasti 80 jäsentä. Seuraavana vuonna yhdistys ryhtyi puuhaamaan uutta työväentaloa. Sopiva rakennus saatiin lopulta ostamalla räätäli Oskari Torvisen talo 25 000 mk:lla. Paikka on nykyisen kauppakeskus Zeppelinin lähettyvillä Pohjantien länsipuolella.

Työväentaloa laajennettiin v. 1940 Oulun Osuuskaupan luoton turvin. Sotavuosina toiminta oli hajanaista. Huvitilaisuuksia sai järjestää vain jäsenten kesken. Rauhan palattua v. 1944 toiminta jatkui. Työväenliikkeen kansandemokraattisen ja sosiaalidemokraattisen suunnan kiistelyssä Kempeleessä työväentaloa pitävä yhdistys kallistui SKDL:n suuntaan. Vuonna 1948 yhdistyksen nimi muutettiin muotoon Kempeleen Demokraattinen yhdistys ry.

1960-luvulla yhdistyksen toiminta oli aika ajoin lamassa, mutta vuosikymmenen lopulla innostus virisi taas jopa siinä määrin, että toimitilat kävivät pieniksi. Keväällä 1973 aloitettu uuden talon rakennustyö saatiin päätökseen seuraavan vuoden syksyllä. Talon vihki käyttöön tammikuussa 1975 SKDL:n puheenjohtaja Ele Alenius. Tämänhetkiseen toimintaan työväentalolla kuuluvat bingo, äitienpäiväjuhlat, vappujuhlat, pikkujoulujuhlat, eläkeläisten torstaikerho ja tanssikoulu Jari Aaltosen toiminta.

Pohjantien varren idyllistä maalaismaisemaa Zeppelinin suunnasta nähtynä. (Kuva: Tauno Kohonen)

2.2.4 Asuinrakentamisesta

2.2.4.1 Pientilavaltaista asutusta

Kempele on pinta-alaltaan varsin pieni, joten viljelysmaan puute on tuottanut kempeleläisille jatkuvasti päänvaivaa. Vasta isojako antoi 1700-luvun lopulla mahdollisuuden perustaa torppia.

Kempele on ollut pientilavaltaista aluetta toisin kuin vaikkapa maatalouskuntana profiloitunut Tyrnävä. Moni torppari ja pieneläjä sai pääasiallisen elantonsa tehdastyöstä. Esimerkiksi 1900-luvun alussa monet kempeleläiset olivat Åströmin nahkatehtaan alihankkijoita. Itsenäisiä tiloja oli 1700—1800-luvuilla vain kymmenkunta. 1900-luvun alussa Vihiluodontien varressa sijaitsivat perinteikkäät Heikkilän, Junttilan, Juvanin, Niemelän ja Vuoppolan tilat. Muita länsipuolen isoja tiloja olivat muun muassa Jäminki-Saukkonen, Ollila, Pirilä, Rautio ja Sarkkinen. Toki talollisia löytyi myös idästä: Heikkinen, Helanen, Keinänen, Kokko, Korpela, Kuusiniemi, Parviainen, Pekuri, Pääskylä ja Tuohino.

Kempeleen näyttävin karjatila tänä päivänä on kunnan kaakkoislaidalla, Urpo ja Tuija Heikkisen maatila lähellä Tyrnävän rajaa. Sen robottinavettaan käyvät monet koululaiset ja alaa opiskelevat tutustumassa. Nykyään maatalouden osuus kunnan elinkeinoista on vain muutama prosentti.

Vanhimmat talonpoikaisarkkitehtuuria edustavat, kulttuurihistoriallisesti arvokkaat kohteet ovat tyyliltään pohjalaistaloja. Niiden kehitys on kulkenut yksihuoneisesta savupirtistä monihuoneiseksi, uloslämpiäväksi rakennukseksi. Tunnusomaisia ovat suorakaiteen muotoinen hirsirunko, korkeahkot julkisivut, satulakatto ja ulkoneva kuisti. Kempeleessä, kuten Pohjois-Pohjanmaalla yleensäkin, rakennukset ovat yksikerroksisia.

Talonpoikaisessa rakentamisessa pihapiiri rakennuksineen, teineen, aitoineen ja muine rakennelmineen muodosti ympäröivän maiseman kanssa toiminnallisen kokonaisuuden, itsenäisen tuotantoyksikön. Ne sijoitettiin yleensä maastollisesti edullisimmille paikoille, viljelymaiseman keskelle. Tyypillisessä neliöpihapiirissä oli paljon, jopa kymmeniä rakennuksia. Perinteisesti pihapiireissä ovat muun muassa aitta, navetta, karjakeittiö eli “alaköök”, talli, riihi, maakellari ja sauna. Tuotantomenetelmien muuttumisen seurauksena pihapiirien rakennusten määrä on pienentynyt, mutta niiden koko kasvanut.

2.2.4.2 Perinteisiä pihapiirejä

Vanhojen rakennusten säilyttäminen ja kunnossapito kasvavassa, pinta-alaltaan pienessä kunnassa on suuri haaste. Kunnalla ei ole toistaiseksi ohjeita tai suosituksia historiallisesti arvokkaiden rakennusten kunnostamiseen, joten vastuu tarvittavan tiedon hausta on perinteikkäiden

tilojen omistajien valistuneisuuden varassa. Eniten tiedollista ja taloudellista apua tarjoavat Museovirasto ja ympäristökeskus.

Kempeleen kuntakeskuksen tuntumassa on kaksi erinomaista esimerkkiä pihapiireistä, jotka on säilytetty ja joita on kunnostettu rakennushistoriallisia arvoja kunnioittaen. Matturin tila Kirkkotien varressa on osoitus kempeleläisten vahvasta kotiseuturakkaudesta: tilasta on kehittynyt monipuolinen kotiseutumuseoalue, jonka kävijämäärä kasvaa kesä kesältä. Kempeleen vanhimmaksi säilyneeksi arvioitu tila Sarkkinen edustaa puolestaan yksittäisten tilanomistajien rohkeuden, valistuneisuuden ja viitseliäisyyden tuloksena kunnostettua miljöötä.

Matturi puustellista suosituksi kotiseutumuseoksi

Matturi, entinen Marttila, on tyypillinen esimerkki pohjoissuomalaisesta 1800-luvun maalaistalosta pihapiireineen, joskaan se ei edusta tyypillisintä kempeleläistä pihapiiriä. Paikalla toimi aikaisemmin kuninkaallisen ruotuväkirykmentin komentajan virkatalo (vuodesta 1733) Hovila. Nykyinen päärakennus valmistui vuonna 1886. Rakennuksessa on pirtti, neljä kamaria, porstua ja kaksi kuistia. Yhdessä kamareista toimi vuosina 1914—1946 Kempeleen vanhin pankki Säästöpankki, jota hoiti talon vanha isäntä F. P. Matturi.

Pihapiiriin ovat kuuluneet hirsinen navetta vuodelta 1886 ja tallipuoji vuodelta 1897. Neliöpihan muoto näkyy yhä hyvin. Lisäksi tilalla sijaitsivat nykyisen Kirkkotien toiselle puolelle jääneet kaksi aittaa sekä ulkosauna. Niiden paikalla on nykyisin vanhusten palvelutalo Hovila.

Kempeleen kunta osti Matturin pihapiirin vuonna 1975. Viisi vuotta myöhemmin siitä tehtiin kotiseutumuseo. Se korvasi vanhan kotiseutumuseon kirkonmäen tuntumassa. Museoalueelle on siirretty monia samaa aikakautta edustavia rakennuksia, muun muassa käsityöläismökki Oulusta, kala-aitta Oulun Pikisaaresta, kempeleläisen Hemmilän tilan varastoaitta 1800-luvulta, tuulimylly Tyrnävältä vuodelta 1892 sekä vanhan mallin mukaan 1980-luvulla rakennettu turpasmökki.

Matturin, entisen Marttilan perinteikäs pihapiiri on nykyisin vuosi vuodelta yhä suositumpi kotiseutumuseon alue.
(Kuva: Kristiina Myllyoja)

Erityismaininnan ansaitsee Suomen ainoa asevelitalo Sohjana, joka sai nimensä karjalaiselta joelta. Kiestingissä, Kuusamon korkeudella taistelleet kempeleläiset rakensivat sen taistelutaukojen aikana talkoilla kiestinkiläisistä hirsistä. Talo valmistui aseveli Heikki Hentilän asunnottoman kahdeksanlapsisen perheen kodiksi vuonna 1942. Perhe asui talossa kolmisen vuosikymmentä. Sitten Sohjanatalo seisoi tyhjillään Kempeleen Shellin takana junaradan lähettyvillä, kunnes se siirrettiin samaisten sotaveteraanien toimesta kotiseutumuseon alueelle vuonna 1989.

Nykyisin kesällä avoin kotiseutumuseo on suositumpi kuin koskaan. Kesällä 2007 siellä kävi taas ennätysmäärä vierailijoita. Kempele voi olla ylpeä poikkeuksellisen monipuolisesta kotiseutumuseosta.

Sarkkinen: malliesimerkki entisöinnistä

Sarkkisen tila sai Isojaossa maarekisterinumeron yksi. Sarkkisia tiedetään siirtyneen Oulunsalosta Kempeleeseen viimeistään 1500-luvulla, mutta paikalla on ollut asutusta jo 1400-luvulla. Tilan vanhin säilynyt osa on asuinrakennuksen savupirtti, jonka kattohirteen on kaiverrettu puukolla ja vahvistettu valkoisella maalilla vuosiluku 1661.

”Pohjois-Pohjanmaan museon rakennustutkija Pasi Kovalainen on todennut kaiverruksen vaikuttavan aidolta, koska kuutoset on kaiverrettu väärinpäin. Tuohon aikaan ihmisten kirjoitustaito oli vielä yleisesti kehno”, tilan nykyiset omistajat Inkeri ja Erkki Rahkamaa muistuttavat.

Tilan ensimmäinen nimeltä tunnettu haltija oli Erkki Niilonpoika Sarkkinen, joka ajoi 1600-luvulla ponnekkaasti Kempeleen irtautumista Limingan emäseurakunnasta.

”Tämän jälkeen tilalla on asunut Sarkkisia katkeamattomasti myös katovuosina sekä Isovihan aikana, jolloin moni tila Kempeleessäkin autioitui. Suuri kiitos kuuluu tomerille ja valistuneille emännille, jotka pitivät tilaa mallitilana”, Inkeri Rahkamaa kertoo ja viittaa erityisesti isänäitiinsä, joka huolehti rakennusten kunnosta ja rakennutti pihapiiriin betoninavetan vuonna 1913.

Päärakennuksen savupirttiosaa laajennettiin vähitellen köökillä ja kamareilla. Hirsiseinäiset huoneet tapetoitiin tavan yleistyessä. 1700-luvulla rakennetussa kellarissa on komea, luonnonkivistä rakennettu holvikaari.

Neliöpihaa rajaa länsireunalla navetta ja itäreunalla 1920—1930-luvulla rakennettu puohi, joka toimi perinteisesti säilytystilana ja kesäisin myös ruotimummon asuntona. Lisäksi pihapiiriin kuului eteläreunalla Juhonpolun myötäisesti sijainnut pitkänmallinen hevosvaunuvaja. Navetan takana sijaitsi talli ja pienempi navetta, jonne vasikat laitettiin talveksi sekä päärakennuksen vasemmalla laidalla lato, josta on jäljellä tiilinen lattia.

Rahkamaat aloittivat entisöinnin v. 1995. Urakka jatkuu yhä. Apuna on käytetty asiantuntijoita. Perussuunnitteluun saatiin apua Museovirastosta ja Oulun yliopiston arkkitehtuurin osaston arkistosta, josta löytyi opiskelijoiden tekemät huolelliset mittapiirustukset tilan rakennuksista vuodelta 1976. Museoviraston ohella töitä on seurannut ja ohjeistanut arkkitehtuurin professori Yrjö Tuppurainen Oulun yliopistosta. Työhön osallistuneista Rahkamaat nostavat esiin erityisesti arkkitehtuuriopiskelijat ja vanhojen uunien entisöintiin erikoistuneen Lauri Krögerin.

Asuinrakennuksen jokaisessa huoneessa on yhä uuni. Liitujauhovellillä valkaistut seinät puhdistettiin kaliumkloridilla. Rakennuksen historiaa voi nyt

Turpasmökit olivat Pohjois-Pohjanmaan puuttoman lakeuden väen oivallus. Niitä oli asumiskäytössä Kempeleessä vielä 1950-luvulla. Tämä mökki on Matturin museoalueella.
(Kuva: Kai Tuominen)

Turpasmökki, lakeuden luomuasunto

Pohjois-Pohjanmaan puuttomalla lakeudella, lähinnä Kempeleessä, Limingassa ja Tyrnävällä, keksittiin menneinä aikoina keino rakentaa talo lähestulkoon ilman puutavaraa. Turpasmökki tehtiin kedosta vilmastilla irti hakatuista turvelaatoista kuin legopalikoista. Vilmasti, kempeleläisittäin vilimasti, on muodoltaan isoa vesuria tai vielä enemmän jääkiekkomailaa muistuttava rautalapainen, joko rauta- tai puuvartinen työkalu.

Kempeleessä oli 1900-luvun alkupuolella kymmeniä turpasmökkejä erityisesti Honkasen alueella ja Ketolanperällä, muutamia myös Vihiluodossa. Kempeleen viimeinen turpasmökki rakennettiin vuonna 1946. Niissä asuttiin 1950-luvulle asti. Joissakin laudoin vuoratuissa rakennuksissa oli myöhemminkin turpaseristeitä.

Samuli Paulaharju kirjoitti v. 1913, että turpasmökkejä rakennettiin lakeuksille, koska puita ei ollut. Perheenäitien piti Paulaharjun mukaan käyttää turpasmättäitä lasta vitsoessaankin. Tämä oli liioittelua ainakin Kempeleen osalta, sillä metsää riitti jopa ”luutatehtailuun”. Vähävaraisille turpasasunto oli kuitenkin varteenotettava vaihtoehto, koska sen rakentaminen oli halpaa ja nopeaa. Esimerkiksi renki ja piika pääsivät perustamaan perhettä oman katon alle, eikä tarvinnut asua toisten nurkissa.

Turpasmökin saattoi pystyttää viikossa, jos osasi tekniikan. Mökit olivat sieviä, kun seinistä kasvoi nurmea ja luonnonkukkia. Ennen kaikkea ne olivat lämpimiä.

Kunnianosoituksena Kempeleen omaleimaiselle asumismuodolle Kempeleen kotiseutumuseon pihapiiriin rakennettiin talkootyönä turpasmökki vanhan mallin mukaan vuosina 1981—1982. Mallina toimi Holman tilalla sijainnut suutari Jaakko Broströmin mökki, jonka saunan ovi kelpuutettiin museomökin eteisen oveksi.

Nykyisin turpasmökin teko- ja kunnossapitotaito on uhanalaista perinnettä. Sen hallitsevat vain muutamat vanhemman polven osaajat. Rakentaminen on periaatteessa yksinkertaista, mutta esimerkiksi liian paksujen ja tiiviiden turpaslaattojen käyttäminen voi johtaa epäonnistumiseen. Kotiseutumuseon turpasmökille kävi valitettavasti näin. Mökki jouduttiin sulkemaan yleisöltä väliaikaisesti kesällä 2004 takaseinän kallistuttua.
Satu Ekmark

kirjaimellisesti lukea jämeristä seinähirsistä, joista osa on peräisin puretusta vanhasta rakennuksesta 200 vuoden takaa. T-malliset ikkunat palautettiin alkuperäiseen asuunsa. Kamareista poistettiin kymmenen tapettikerrosta ja alta löytyneet, sientä kasvaneet pinkopahvit. Sisäpuolelle puhallettiin selluvillaa, päälle laitettiin kipsilevy ja lopuksi 1800-luvun tyylin paperitapetit.

Rahkamaat saivat kulttuurihistorialliseen ponnistukseensa taloudellista apua Museovirastolta ja ympäristökeskukselta. Rahallinen avustus kattoi vajaan viidesosan kuluista. Kunta myöntyi entisöintitöiden edellyttämään kaavamuutokseen ja antoi sittemmin tunnustusta Rahkamaiden työlle. Mutta kunnan vanhimman tilan haltijat toivovat, että maaseutumaisuuttaan korostava kunta muistaisi perinteikkäiden tilojen entisöijiä myös rahoittamalla osan kunnostustöistä tai esimerkiksi alentamalla kiinteistöveroa.

Myöhemmästä rakennushistoriasta

1940-luvulta lähtien maaseudullekin alettiin rakentaa jälleenrakennuskauden tyyppipiirustusten mukaisia, yleensä puolitoistakerroksisia asuinrakennuksia. Niiden yhteyteen rakennettiin tyypillisesti yksi ulkorakennus, jossa sijaitsi sauna, liiteri, ulkokäymälä ja mahdollisesti eläinsuoja, usein navetta ja talli. Monien näiden niin sanottujen rintamamiestalojen ulkonäköä ovat vuosikymmenten saatossa muuttaneet lisä- ja saunasiivet, ikkuna- ja oviremontit ynnä muut pienet muutokset.

Tiivis taajama-asutus keskittyy Kempeleessä kuntakeskukseen ja sen lähiympäristöön. Vanhoja kulttuurimaisemallisia esimerkkejä löytyy muun muassa Alakylästä vanhan Vihiluodontien raitilta, Monkkasenrannasta ja Kirkonseudulta. Vanha, arvokas rakennusperintö on kuitenkin pääosin uuden rakennuskannan joukossa yksittäisinä kohteina. Ketolanperäntien varsi nauhamaisine asutuksineen on paikoin varsin idyllistä maalaismaisemaa.

Tarkemmat esitykset kunnan eri alueista on tämän julkaisun liitteenä aluekohtaisissa kuvauksissa.

2.2.4.3 Asuinrakentamisen painopisteet 1900-luvulla

Luonto on määrittänyt Kempeleen maanomistusolosuhteita ja asuinalueiden yleisilmettä. Parhaat rakennusmaastot ovat sijainneet Kempeleenharjun selänteillä, kun taas vanhaa merenpohjaa olevat puuttomat viljelylaaksot ovat olleet ihanteellista maataloudelle. Tästä johtuen kylän rakenne on muodostunut nauhamaiseksi.

Kokkokangas, Linnakangas, Honkanen, Metsärinne ja Vihiluoto ovat maisemallisesti vetovoimaisia harjualueita, joita omakoti- ja rivitalorakentajat suosivat. Kunnan länsiosassa mm. Santamäen asuinalue ja Niittyranta on enimmälti savimaata ja vesijättöniittyä. Asuttua niittyaukean reunaa löytyy kunnan eteläosasta Rajakorvesta.

Kempele alkoi muovautua pienestä maalaiskunnasta moderniksi kasvukeskukseksi 1960-luvun puolivälin tienoilla, jolloin ensimmäiset rivitalot nousivat kirkonseudulle Ollilan ja Koskelan alueille. Kunta osti maata rohkeasti ja suosi omakotirakentamista sekä nuoria lapsiperheitä. Työvoimavaltaista teollisuutta edistettiin joustavalla tonttipolitiikalla ja suotuisilla toimintaehdoilla.

Kempeleen kaavoitusinsinööri Pekka Salmela toteaa, että kunnan maanhankinta on ollut hyvin hallussa. Maapoliittisen ohjelman mukaan kunta hinnoittelee myytävät tontit niin, että uuden

Kokkokankaan tontit ovat kiinnostaneet lapsiperheitä. (Kuva: Tauno Kohonen)

asuntoalueen katujen ja puistojen rakentamiskustannukset sisältyvät tonttien hintoihin. Muiden veronmaksajien ei näin tarvitse subventoida kunnallistekniikan rakentamista uusille alueille.

Kunnan vuokra-asuntoja alettiin rakentaa 1970-luvun puolivälistä lähtien tasaisesti eri asuinalueille. Vuokratalot ovat sulautuneet osaksi tavanomaista asumista. Kunnan rakennustarkastaja Aaro Kangas muistuttaa, että ensimmäiset vuokratalot nousivat Sarkkirannalle, joka on perinteisesti ollut hyväosaisten talollisten asuinseutua.

Maankäytön suunnittelu, Salmela:

- Kunnassa ei aiemmin ollut yleiskaavaa ja siitä johtuen rakennettiin sinne mistä sattui saamaan maata; esim. Honkasen erillinen sijainti selittyy osin näistä lähtökohdista.
- Taajaman osayleiskaava valmistui v. 1992 ja sitä tarkistettiin kuntakeskuksen osalta v. 1994.
- Oulun kaupunkiseudulle valmistui ensimmäisenä koko Suomessa kuntien yhteinen yleiskaava v. 2006. Kempeleessä ei ole laadittu koko kunnan yleiskaavaa, joten seutuyleiskaava korvaa tämän puutteen. Sitä tarkennetaan osayleiskaavoin, josta on esimerkkinä vireillä oleva moottoritien varren alueita koskeva taajaman osayleiskaavan muutos.

Rakentamisen ohjaus, Kangas:

Rakentamista ohjataan pääasiassa asemakaavoilla ja myös uusille kaava-alueille laadituilla yleissuunnitteluohjeilla. Rakennusvalvonnan tärkein jokapäiväinen tehtävä on rakentamisen ohjaus ja neuvonta. Kaavoituksen osalta voidaan todeta, että uusilla asuinalueilla rakentajat voivat itse valita talojen ulkoseinien materiaalin ja värityksen eli alueen ulkoisen ilmeen muodostuminen on jo hyvinkin asiakaslähtöistä. Rakennusvalvonnan haasteena on saada lopputuloksesta jossakin määrin yhtenäinen kokonaisuus.

Koska pientalorakentaminen on keskittynyt moottoritien ja Kauppakeskus Zeppelinin avaamisen myötä 1990-luvun alusta lähtien vahvasti taajaman itäosaan, suunnittelussa on ollut luontevaa vahvistaa yhteistyötä suuren ja niin ikään kasvavan naapurikaupungin Oulun kanssa. Oulun Metsokangas ja Kempeleen Linnakangas ovat kasvamassa yhteen. Niiden osalta onkin hyödyllistä virittää yhteistoimintaa muun muassa koulujen, päiväkotien ja infrastruktuurin kehittämisessä. Aaro Kankaan mukaan yhteistyö myös rakennustarkastuksessa lisääntyy jatkuvasti ja tulokset ovat positiivisia.

Siinä missä 1990-luku oli selkeästi pientalorakentamisen aikaa taajaman itäosassa sijaitseville Kokko- ja Linnakankaan alueille sekä Ketolanperän alueille, viime vuosina asuntotuotannolle on ollut leimaa-antavaa kerrostalojen rakentaminen kuntakeskukseen. Myös Kempeleentien ja Hiekkakuopantien väliselle alueelle on nousemassa kerrostaloja, joihin on suunniteltu mm. senioriystävällisiä asuntoja. Kunnantalon viereen Asemakylälle on noussut puutalokortteli, joka sointuu yhteen alueen vanhan rakennuskannan kanssa. Sarkkirannan eteläpuolelle on kaavoitettu uutta pientaloaluetta, jota rakennetaan parhaillaan tämän raportin valmistumisen aikoihin.

Suuntaviivoja asuntorakentamisessa:

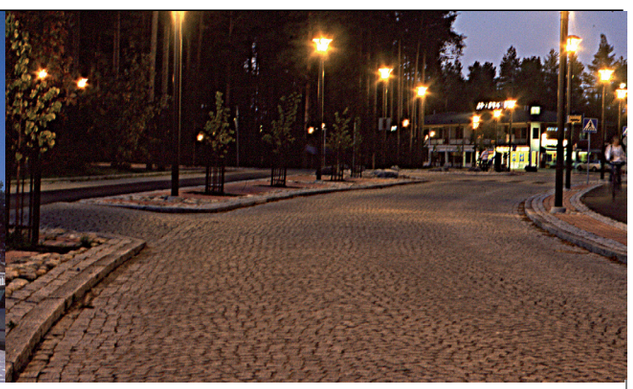
- 1940—1950-luku: Asemakylä, puolitoistakerroksisia ”rintamamiestaloja”
- 1950-luku: Juurussuo, asutustiloja
- 1960-luku: Ollila ja Koskela, omakotitaloja
- 1970-luku: Ristisuo ja Honkanen, rivi- ja omakotitaloja
- 1970—1980-luku: Sarkkiranta, omakoti- ja rivitaloja, myös kunnan vuokrataloja
- 1970—1990-luku: Santamäki, omakoti- ja rivitaloja
- 1980-luku: Haapamaa omakoti- ja rivitaloja sekä Paituri, rivitaloja teollisuusrakentamisen ohella
- 1990-luku: Ollakka ja Ollila, kerrostaloja, Metsärinne omakotitaloja
- 1990—2000-luku: Kokkokangas ja Linnakangas, rivi- ja omakotitaloja
- 2000-luku: kuntakeskus ja Ylikylä, kerrostaloja
- 2000-luku: Asemakylä, kunnantalon viereen puutalokortteli
- tulevaisuus: Kempeleentien ja Hiekkakuopantien välinen alue, kerrostaloja ja rivitaloja
- tulevaisuus: Kempeleen puoleinen Linnakangas ja Oulun puoleinen Metsokangas sulautuvat yhteen

Edellä mainittujen osa-alueiden sijainti käy ilmi liitekartasta ”Inventoidut kulttuurihistorialliset kohteet”.

Kirkkotien varrelle on noussut kerrostaloalue.
(Kuva: Tauno Kohonen)

Ollilan alueen katuverkkoa alettiin uudistaa v. 2002.
(Kuva: Heikki Laakko)

Muistelmaa:

Haapamaa. ”Muistan keskikouluajalta [vuoden 1970 tienoilta] erään liikuntatunnin, kun olimme suunnistamassa nykyisillä Haapamaan ja Köykkyrin alueilla. Luokkakaverini tiesi kertoa minulle, että näille alueille on tulevaisuudessa suunniteltu omakotiasutusta. Ihmettelin ja sanoin hänelle, että kuka hullu näin syrjään rakentaa. Sanomatta paras, olin itse yksi niistä hulluista, jotka rakensivat. Niin on Kempelekin laajentunut, onko täällä enää syrjäseutuja?”-*Sirpa Junttila.*

2.3 Kempeleen kuntarakenne

2.3.1 Kirkonkylästä kuntakeskukseksi: ennen ja nyt Kirkkotiellä

Kempeleen kuntakeskusta ja länsiosaa halkovan, yhtenäisenä jatkuvan Kirkkotien, Kirkkopolun ja Vihiluodontien seutu toimii kuin kaleidoskooppina, jonka kautta voi katsoa Kempeleen kehitystä viimeisten sadan vuoden aikana. Kirkkotie ja Vihiluodontie kulkevat loivasti mutkitellen Kempeleenharjua pitkin. Meren puoleisessa päässä raittia rajaa mänty- ja kuusimetsä, pohjoispuolelta avautuu näkymiä viljelysmaille.

Kylänraittia reunustavat useat perinteikkäät maatilat, joita on säilynyt pääasiassa Vihiluodontien varressa kirkonmäeltä länteen. Kuntakeskuksessa Kempeleen kulttuurihistoriallisesti merkittävimmät tilat Matturi ja Pirilä muodostavat kirkonmäen alueen kanssa kunnan arvokkaimman miljöön. Tilojen historia näkyy yhä paitsi rakennuksissa, myös paikannimissä. Matturin tilan paikalla toimi ruotuväkirykmentin komentajan virkatalo “Hovila” vuosina 1734—1809. Niinpä tilan vieritse kulkeva tie on nimetty Hovintieksi ja sitä vastapäätä Kirkkotien varrella sijaitseva vanhusten palvelutalo Hovilaksi.

Siinä missä Vihiluodontien seutu ja kunnan itäosassa Ketolanperäntien seutu ovat säilyttäneet vahvasti maaseutumaisen ilmeen, keskustassa Kirkkotien ja Kirkkopolun alue on uudistunut voimakkaasti 1900-luvun puolivälistä lähtien ja etenkin 2000-luvulla. Maastoa on tasattu eikä entisiä luonnon muovaamia mäkiä ole enää juuri havaittavissa. Lapsilla oli Kirkkotien tuntumassa monta hyppyri- ja liukumäkeä, kuten Somrakka, Krankanmäki ja Tullijyrkkä.

Kempeleen kuntakeskus alkoi laajentua 1960-luvun lopulla, jolloin Oulun puoleiselle sivulle rakennettiin matalia, 1950-luvun puolitoistakerroksisiin ”rintamamiestaloihin” verrattuna moderneiksi miellettyjä omakotitaloja. Alueen virallinen nimi on Ollila, mutta koska uudenaikaiset talot olivat sen ajan hintatasossa kustannusarvioiltaan kalliita, kuntalaiset ristivät sen Miljoonaperäksi. Samaan aikaan kuntakeskukseen, nykyisen Kempeleentien varteen ja Holapan myllyn viereen nousivat ensimmäiset itsepalvelukaupat. Niistä kerrotaan tarkemmin liike-elämää käsittelevässä luvussa 3.2. Väljästi rakennettu Kirkonkylä muuttui monia päivittäispalveluita tarjoavaksi keskukseksi.

Moderni kunnantalon rakennuskompleksi nousi 1970-luvun alussa Eteläsuomentien itäpuolelle. Paikka oli kempeleläisille sinällään tuttu kunnantalon alueena.

Tieverkon kehittäminen on muokannut voimakkaasti Ollilan aluetta ja kirkonseutua. Ilmettä alettiin uudistaa v. 2002. Hankkeesta vastaavan toimistoinsinööri Tapio Peltolan mukaan suunnitelman tavoitteena on luoda Kempeleelle nykyaikainen kuntakeskus.

Vuosituhannen alussa Kempeleen kuntakeskukselle on ollut leimallista tiivis kerrostalorakentaminen. Kunnan keskustan voi sanoa kasvaneen enemmän pysty- kuin vaakatasossa. Monet vanhat puurakennukset ovat väistyneet uusien liike- ja asuinrakennusten tieltä.

Kuntakeskukseen valmistui terveyskeskus v. 1989.

Kempeleen Kirkkotie 1950-luvulla

Kartan kohteet ovat numeroineet lapsuutensa ja nuoruutensa kotikunnan Kirkkotien elämää seuranneet Eero Holma, Paavo Sankilampi ja Timo Paakki.

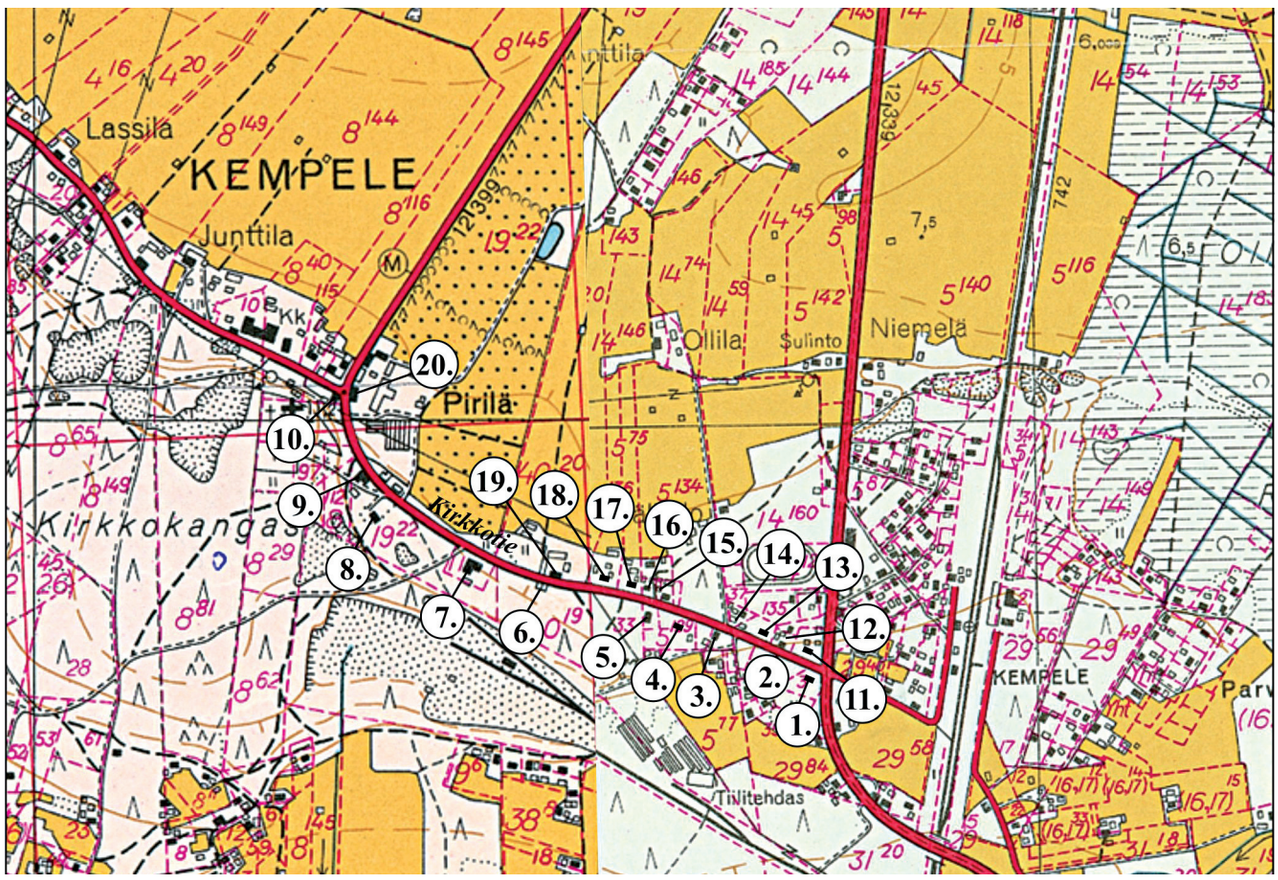
1. Suosittu kahvila Sampola sijaitsi Kirkkotien ja Vanhan nelostien, nykyisen Eteläsuomentien risteyksessä. Tällä paikalla oli 1900—1930-luvuilla ensin Työväentalo, sittemmin Suojeluskunnantalo. Se paloi ennen toista maailmansotaa. Sampolan takana oli urheiluseura Kirin kenttä, jossa oli tiilimurskainen juoksurata.

2. Holapan mylly, iso punainen myllyrakennus. Myllyn yhteydessä oli myös pärehöylä ja saha. Myllyn takana sijaitsi Karutsa-pirtti, pieni yksityisen pitämä kahvila, jonka nimitys tuli siitä, että se tuntui vetävän väkeä loputtomiin (karutsa = raakakumi).

3. Sotien jälkeen rakennettu Moilasen talo.

4. Päkkilän kauppa, tien varressa Päkkilän kesäisin avoinna ollut kioski.

5. Silvennoisen asuintalo. Sen yhteydessä sijaitsi Limingan apteekin Kempeleen lääkekaappi 1950- ja vielä 60-luvulla.

Myymälänhoitaja Anna Jukola työssään Limingan Osuuskaupan Kempeleen myymälässä. (Kuva Seija Sarkkisen albumista).

6. Hovin tilan kaksi aittaa. Ne siirrettiin myöhemmin silloisen kotiseutumuseon alueelle kirkon pohjoispuolelle.

7. Nuorisoseuran talo Toivola, sen takana hiekkarinteessä ampumaradan betonibunkkeri ja hyppyrimäki, josta pystyi tekemään 10-15 metrin ilmalentoja. Vanha Nuorisoseuran talo paloi v.1984. Muutaman vuoden kuluttua samalle tontille rakennettiin nykyinen talo.

8. Pirilän koulutilan 50-luvulla rakennettu henkilökunnan asuintalo.

9. Arinan kauppa.

10. Oulun Osuuskaupan talo, siinä sijaitsi kauppaliike ja kahvila.

11. Salosen talo oli Kirkkotien ja valtatie Nelostien risteyksessä, Sampolaa vastapäätä. Tilan isäntä oli poliisi. Niinpä talossa oli poliisiputka.

12. Anna Kuivalan asuintalo.

13. Kankaan kauppa. Kaupan varastorakennus oli vastapäätä Kirkkotien toisella puolella

14. Nurkkabaari sijaitsi Ollilantien nurkalla nykyisen Osuuspankin kohdalla. Sinne tuli varhain televisio, joka veti väkeä aikana, jolloin kaikilla ei sitä ollut vielä kotona.

15. Pelttarin pajassa korjattiin maatalouskoneita, nykyaikaistettiin hevosvetoisia koneita traktoreihin sopiviksi ja vamistettiin muun muassa lanoja sekä auroja. Pajassa toimi myös taitava viikateseppä Jaakko Pelttari.

Kirkkotien ja vanhan Nelostien, nykyisen Etelä-Suomentien risteyksessä sijainnut Kahvila Sampola oli 1950-luvulla erittäin suosittu. 50-luvun loppupuolella otetussa kuvassa näkyy taaempana Nelostien takana myös Laukan talo, jota ei Kunnantalon risteyksen laajenemisen takia enää ole, kuten ei ole Sampolan taloakaan. Nykyinen liikenneympyrä sijaitsee suunnilleen samassa kohdassa kuin silloinen liikenneympyrä nuolineen. Nykyinen vain on kooltaan roimasti suurempi. Vasemmalla näkyy Salosen pihapiirin aitaa. Salosen tontilla on nyt kerrostaloja. (Kuva Marjatta Partasen albumista).

16. Jouni Mikkosen talo, rakennusvuosi 1952.

17. Tuomas Holman talo, jossa toimi mm. kestikievari toisen maailmansodan molemmin puolin.

18. Sulinto, toisen maailmansodan jälkeen rakennettu kahden perheen talo.

19. Hovin tila — Marttila — Matturi — nyk. kotiseutumuseo. Alkuaan v. 1886 valmistunut sotilasvirkatalo, siinä sijaitsi myös Kempeleen vanhin säästöpankki (1914—1946). Talon takana ns. Kasan kenttä, jossa pelattiin pääasiassa pesäpalloa.

20. Pirilän tila — Karjapohjolan sikala — puutarhakoulu, sen lisäksi alueelle tuli 1956 maatalouskoneen korjauskoulu.

Kirkkotie oli osa vanhaa Nelostietä. Pirilän sivuitse kuljettiin myös Oulunsalosta Ouluun ennen Lentokentäntien valmistumista.

Yllä: Kuva Kankaan kaupasta 1950-luvulta. Myyjät Maija Kontiokari (vas.) ja Ritva Huttunen välissään kauppias J. Kangas.

Alla: Kankaan kauppa toimi tässä rakennuksessa vanhan nelostien, nykyisen Etelä-Suomentien varrella vuosina 1951 - 1963.

1960—1970-luku

- Holapan myllyä vastapäätä avattiin 1960-luvun lopulla aikansa mittakaavaan katsoen iso kauppakeskus, johon tulivat E- ja K-kaupat, pankki, posti ja kampaamo.
- Matturin aittojen kohdalle rakennettiin vanhusten palvelutalo. Nykyisin siellä on 1990-luvun lopulla rakennettu palvelutalo Hovila.
- Matturin maille rakennettiin Kuplahalli vuonna 1970. Kun tämä ylipainehalli hajosi myrskyssä, tilalle rakennettiin Kempledon-kaarihalli. Nyt paikalla sijaitsee kerrostaloja.

Nykypäivä

- Eteläsuomentien ja Kempeleentien risteykseen nousee ja osin on jo noussut uusi palvelukeskus. Mm. Salosen rakennusten paikalle on kohonnut kerrostaloja.
- Sampolan ja Kirin kentän kohdalla on syyskesällä 2007 käyttöönsä vihitty Vapaudenpuisto.

Puutarhaoppilaitos sai uuden päärakennuksen 1996. (Kuva: Kristiina Myllyoja)

2.3.2 Pirilä, keidas Kempeleen sydämessä

Pirilän tilan merkitystä Kempeleen kulttuuriympäristölle ei voi korostaa liikaa. Alueen länsireunalla kulkee Piriläntie, joka on osa vanhaa Pohjanmaan rantatietä. Sen toisella puolella sijaitsee vanha Junttilan tila, vanha kirkko, Kirkkopuisto sekä Kirkonkylän koulukeskus. Tila kuuluu Kirkonseudun vanhaan rakennuskantaan ja kirkolta Vihiluotoon kulkevan vanhan tien raittikokonaisuuteen.

Pirilä oli ennen toista maailmansotaa vauras, mailtaan suuri tila, jonka viljapellot ja rakennukset olivat mallikelpoisia. Maanviljelijä Isak Pirilä rakennutti tiilisen päärakennuksen v. 1885. Asuinrakennus oli aikanaan yksi Kempeleen komeimmista. Se muodosti ympärille rakennettujen talousrakennusten kanssa tyylikkään kartanomiljöön.

Asuinrakennus on rakennushistoriallisesti merkittävä kohde, samoin vielä sitäkin vanhemmat, Isak Pirilän isän Isak Abrami Pirilän 1800-luvun puolivälissä rakennuttamat kolme aittaa. Arvokkaita ovat myös 1910-luvulta peräisin oleva suuri, yli sadan lehmän betonitiilinen navetta sekä viisiosainen ja kaksikerroksinen hirsinen ulkorakennus 1900-luvun alusta. Lisäksi pihan keskellä oli neliöpohjainen, loivalla aumakatolla varustettu kellari- ja maitohuonerakennus, joka muutettiin paviljongiksi v. 1973. Myös puistomainen piha on maisemallisesti tärkeä.

Historiansa aikana tilaa on käytetty moniin tarkoituksiin. Siellä toimi 1900-luvun alussa osuusmeijeri ja sota-aikana kranaattitehdas. Tuolta ajalta muistetaan monia värikkäitä sattumuksia. Pommitusten aikana Pirilässä majoitetut joutuivat lähtemään lakanat pään yli vedettynä suojaisempaan paikkaan. Eräs hautausmaan kohdalla saattuetta katsellut sivullinen tuumi, että ”onpa tulossa ankarat pommitukset, kun hautausmaankin väki evakuoidaan”.

Osuusteurastamo Karjapohjola osti kantatilan rakennuksineen v. 1946. Vuosina 1946—1951 navettarakennusta käytettiin Karjapohjolan sikalana. Tilalla toimi 1920—1940-luvuilla myös Limingan Osuuskauppa.

Puutarhurikoulun perustaminen Pirilän alueelle lähti Karjapohjolan toimitusjohtajan, agronomi Pentti Vuorelan ideasta. Hänen mielestään Pohjois-Suomeen oli saatava vihannestuotantoa helpottamaan sodan jälkeistä elintarvikepulaa. Hän piti Pirilää ihanteellisena opetusympäristönä. Kun lupa koulun perustamiseen oli saatu, tilat remontoitiin opetukseen soveliaiksi. Ensimmäiset

koulutilat sijoitettiin entisen Limingan Osuuskaupan huoneisiin. Opetus alkoi v. 1952. Rehtoriksi nimitettiin maatalous- ja metsätieteiden kandidaatti, agronomi Kerttu Vuorela, Pentti Vuorelan vaimo. Tila siirtyi valtion omistukseen v. 1963.

Sittemmin alueella on uusittu vanhoja ja rakennettu uusia tiloja koulun tarpeiden mukaan. Suuri muutos tapahtui v. 1967, jolloin vanha koulurakennus sekä oppilasasuntola ja konttorirakennus tuhoutuivat tulipalossa. Uudesta koulurakennuksesta tuli moderni funkistyyliin.

Tänään Pirilän historiallisesti merkittävistä rakennuksista vain navetta on satunnaisesti opetuskäytössä. Ulkorakennukset toimivat tilapäisinä varastoina. Päärakennus on asumiskelvoton homevaurion takia. Aittojen alin hirsikerta on laho. Oppilaitoksen nykyinen johtaja Tapio Pudas on esittänyt, että vanha pihapiiri remontoitaisiin monipuolista nuorisotyötä, muun muassa työpajatoimintaa varten. Päätöksiä rakennusten kunnostamisesta ja jatkokäytöstä ei ole tätä kirjoitettaessa tehty.

2.3.3 Kempeleen perinteiset tiet

Pohjanmaan rantatie ja Rantamaantie

Pohjanmaan perinteikäs rantatie kulki Turun alueelta Pohjanlahden rantaa pohjoiseen ja sieltä Ruotsin itärannikkoa Tukholmaan. Tästä kesätiestä ei ole mainintoja ennen 1600-lukua. Rantamaantieksi on ilmeisesti kutsuttu Pohjanmaan rantatien osuutta, joka kulki Lumijoen, Limingan, Kempeleen ja Oulun kautta pohjoiseen. Tietä käytettiin kylätienä. Rantamaantie on vanhan valtatie 4:n edeltäjä. Tie oli pitkään ainoa Kempeleen kautta kulkeva maantie.

Vihiluodontie

Kempeleen kirkon seudulta kulki paljon käytetty kylätie Vihiluodon kautta Oulunsalon kirkolle viimeistään 1700-luvun puolimaissa. Tie kulki Kempeleenharjulla. Se oli ainoa yhteys myös Oulunsalosta Ouluun Lentokentäntien valmistumiseen saakka.

Kokkokankaantie

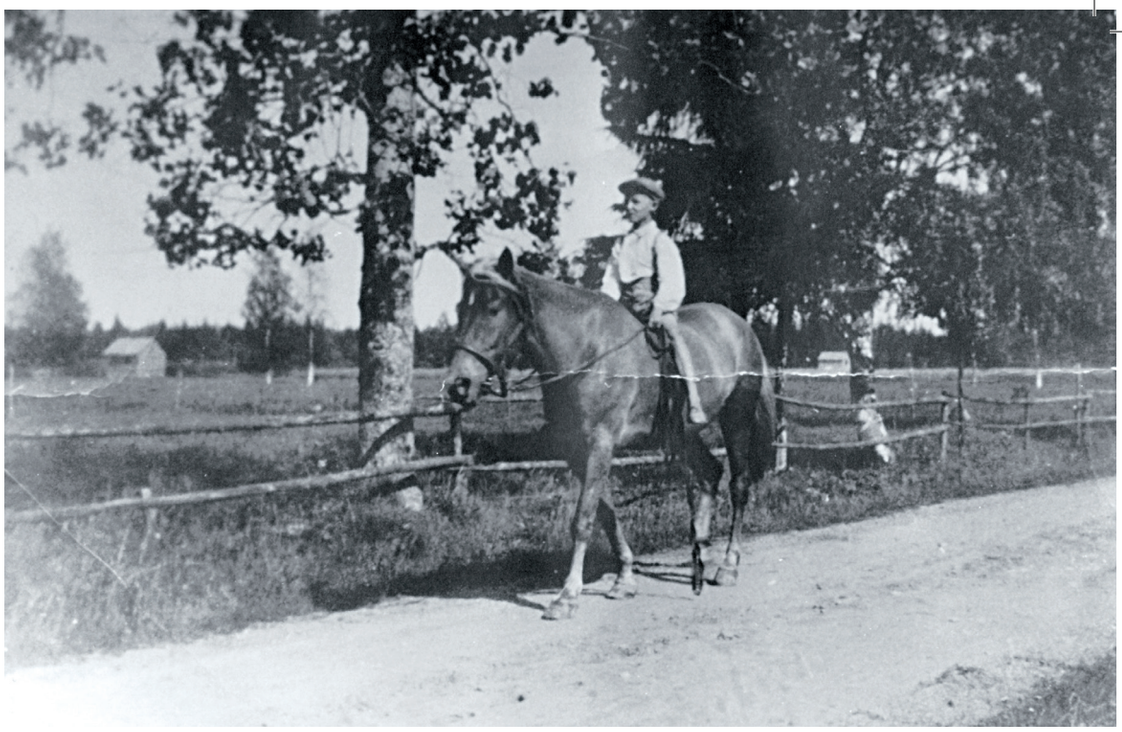
Jo 1700-luvulla käytössä oli myös talvitie Oulun Kiviniemestä Iinatin kautta Kempeleeseen.

Voitie

Ennen nykyisen Ketolanperäntien valmistumista tyrnäväläiset kulkivat Ouluun Kempeleen kautta Voitietä. Se tuli Tyrnävältä Murron kautta Mourungin eteläpuolitse nykyisen Pyrinnön hiihtomajan editse ja yhtyi nykyiseen Kokkokankaan tiehen kilometrin verran Lehmikentäntien risteyksestä Ouluun päin. Tien nimi kertoo, että karjatalous oli elinkeinona Kempeleen ja Tyrnävän merkittävin. Voitien syrjäytti 1886 Pohjanmaan rata, joka alkoi kuljettaa voita ”voijunilla”.

Kärrytie

Tyrnävän Ojakylästä niin sanotulta Patelan torilta lähti Huttusen talon kautta Kempeleeseen toinenkin tie. Kärrytie kulki Voitien ja nykyisen Ketolanperäntien välissä ja päättyi vanhaan nelostie-

Ketolanperäntie on nykyisin yksi kunnan runkoväylistä, mutta vielä 1950-luvulla se oli kapea soraränni, jossa kohtaavat autot mahtuivat juuri ja juuri toistensa ohitse. Tosin liikennekin oli silloin leppoisaa. Rauhaa oli vaikka ratsastamiseen. Kuvassa Timo Paakki ja suomenhevonen Pirsku vuonna 1952.
(Kuva: Pekka Päätalo)

hen Vanhan pappilan kohdalla. Tie oli hyväkuntoinen myös talvisin, koska se kulki kuivia kankaita Pitkäaron kautta.

Ketolanperäntie

Ketolanperäntie lähtee kaakkoon Tyrnävää kohti samoilta kohdilta kuin Kärrytie aikoinaan. Se syntyi alueen torppariasutuksen myötä. Tie sai rakennusluvan v. 1927, jolloin se rakennettiin Ängeslevän Ojakylästä Murron kautta Kempeleeseen. Ketolanperäntien kunnossapidosta vastasi aluksi tieosuuskunta. Tie jaettiin pätkiin ja kukin talo tai tilan omistaja tien varressa vastasi oman pätkänsä kunnossapidosta. Ajoittain Ketolanperäntie oli niin huonokuntoinen, ettei sitä voinut ajaa edes hevosella. Siksi kuljettiin myös Kärrytietä pitkin. Ketolanperäntie oli ensimmäinen kunnantie. Kunnallinen tielautakunta otti sen hoidettavakseen perustamisvuotenaan 1946.

Ketolanperäntien hoito ja aurauskin takelteli pitkään. Kevättalvella 1951 lumi ehti tukkia aurausvallien välit niin täyteen, että sen aikaiset aura-autot eivät saaneet tietä auki. Tieura jäi vallien väliin muuta maastoa korkeammalle, polannetieksi. Sitä myöten kuljetettiin mm. karjatilojen maidot hevosreellä nelostien varteen useiden viikkojen ajan, kertoo maitoja ajamassa ollut, Ketolanperällä kasvanut paikallishistorian tuntija Paavo Sankilampi. Eivät maitoautot eikä Tyrnävältä Ojakylän ja Ketolanperän kautta Ouluun kerran päivässä edestakaisin liikennöivä linja-autokaan päässeet kulkemaan. Lopulta Oulusta paikalle saatu telaketjutraktori puski tien auki.

Nykyisin Ketolanperäntie on kevyen liikenteen väylän reunustama, erittäin vilkkaasti liikennöity tie. Se on yksi Kempeleen runkoväylistä. Sitä kautta kulkevat myös monet tyrnäväläiset, etenkin Murron alueen asukkaat työ- ja kauppamatkojaan.

2.3.4 Keskusta liikkuu liikenteen mukana

Tärkeimmät liikenneväylät ovat määrittäneet Kempeleen rakentamista 1800-luvulta saakka. Pohjanmaan radan valmistuminen v. 1886 Ouluun saakka oli ensimmäinen merkittävä käänne.

Topparoikka kuvaan ryhmittäytyneenä Kempeleen aseman tuntumassa vuonna 1928. Kuvassa Uuno Kerttula, Heikki Rautio, Anssi Havana, Väinö Elokivi, Jaako Penttilä, Iikka Loukkola, Väinö Kerttula, Jaakko Elokivi, Alfred ja Eino Lundqvist, Sakari Elokivi, Heikki Kurikka, Veikko Kauppi, Heikki Penttilä, Vilho Puusaari ja Jussi Kauppi.

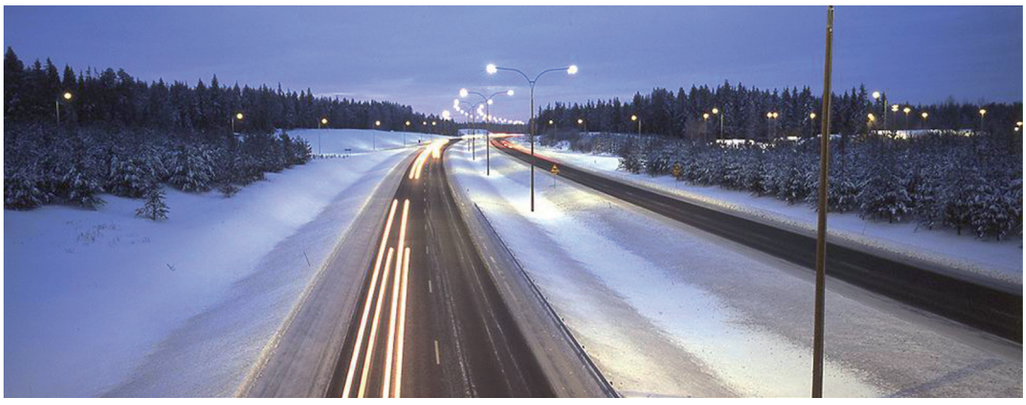
Yhtäkkiä Kempeleestä pääsi junalla kaupunkiin 20 minuutissa. Kempeleläistä voita alkoi soljua rautateitse maailmanmarkkinoille. Samalla Valtion Rautatiet työllisti monia kempeleläisiä.

Rautatieasemalle rakennettiin makasiineja ja ratavartijan asunto heti v. 1886. Asemarakennus valmistui v. 1904. Siinä sijaitsi matkustajien odotustilojen lisäksi asemapäällikön asunto ja konttori. Radan toiselle puolelle nousi samoihin aikoihin Kempeleen-Salon osuusmeijeri. Se toimi vuosina 1912—1922.

Pohjanmaan rantatie pysyi ainoana Kempeleen kautta kulkevana suurena maantienä aina siihen saakka, kun uusi valtaväylä Nelostie rakennettiin 1950-luvun alussa. Nykyisin tie on nimetty Eteläsuomentieksi.

Liikenneyhteydet Ouluun paranivat merkittävästi, kun Toivo Pohjola aloitti linja-autoliikenteen Oulun ja Kempeleen välille. Aluksi päätepysäkki oli Jarvan pihalla Oulun ja Kempeleen rajalla, mutta varsin pian linja jatkui Ketolanperälle saakka. Kääntöpaikka oli Raatikaisen kaupan pihassa. Dieselmoottorin äänen innoittamina sanavalmiit kempeleläiset kutsuivat Pohjolan linja-autoa ”Höröksi” ja ”Hörkäksi”.

Kun Nelostien uusin linjaus valmistui ja moottoriliikennetietä jatkettiin Lentokentäntien risteyksen kohdalta Kempeleen taajaman eteläpuolelle v. 1990, sen varteen alkoi nopeasti kehittyä monipuolinen palvelukeskus. Vuonna 1992 avattu liikekeskus Zeppelin vaikutti kriitikoiden mielestä peltojen keskelle rakennetulta kummajaiselta, mutta pian sen ympäristöstä muovautui seudul-

Pohjantietä Ouluntullin kohdalla pohjoiseen ja etelään. (Kuva: Tauno Kohonen)

Moottoritien silmukoita kauppakeskus Zeppeliniin pohjoisesta tultaessa.
(Suomen ilmakuva Oy)

linen liikekeskus. Tämä kehitys on jatkunut kun moottoritie rakennettiin Tupokseen ja Valtatie 8:n risteykseen saakka.

Vanhan keskustan kehittäminen jäi Zeppelinin tulon myötä huomiotta kymmeneksi vuodeksi. Nyt kunta pyrkii luomaan tasapainoa toisistaan erillään olevien kuntakeskuksen ja moottoritien varressa sijaitsevan seudullisen keskuksen välille. Kunnan kaavoitusinsinööri Pekka Salmela kertoo, että kuntakeskus uudistetaan täysin kolmen vuoden kuluessa. Koska 1970-luvulla rakennetut liikerakennukset olivat epätarkoituksenmukaisia eikä niillä ollut rakennushistoriallista arvoa, ne purettiin. Pienehköille liikkeille on jo rakennettu uusi toimitalo ja seuraavaksi alueelle nousee suuri päivittäistavaraliike. ”Kuntakeskus on elävämpi ja palveluiltaan monipuolisempi kuin moni kaupungin lähiökeskus”, Pekka Salmela tähdentää.

2.3.5 Montuista ja metsiköistä ulkoilu- ja urheilumaastoiksi

Kempeleen tasaiseen maaperään on ihmisen toiminnan seurauksena syntynyt monttuja, joista asukkailla on sekä hyviä että huonoja kokemuksia. ”Hyviä monttuja” olivat vuonna 1952 toimintansa lopettaneen tiilitehtaan taakse jääneet niin sanotut savimontut. Niistä oli nostettu tiilisavea. Montut palvelivat 1950-luvulla uimapaikkana. Vesi oli harmaata ja savista, mutta paikan katsottiin kelpaavan uimiseen ja lekotteluun. Paremmille uimapaikoille, kuten Vihiluotoon ja Mourunkiin, Oulunsalon Koppanaan ja Papinjärvelle sekä Oulun Oritkariin oli pitkähkö matka.

Voimakkaimmin ympäristöä on muokannut hiekan ja soran otto Kempeleenharjun kummuilta. Montut ovat olleet materiaalilähteitä monille Oulun seudun tien- ja talonpohjille. Ne ovat tarjonneet erinomaisen tulonlähteen kempeleläisille maanomistajille. Soraa on otettu eniten Sarkkirannasta, Vihiluodontien varrelta ja Mourungin ympäristöstä.

Sarkkirannan urheilualueella on myös pieni hyppyrimäki.
(kuva: Tauno Kohonen)

Sarkkirannasta alettiin ajaa soraa 1950—60-lukujen vaihteessa. Myös Asemakylällä oli 1950- ja 60-luvulla kaksi soramonttua, nelostien vieressä Sepän monttu ja radan vieressä Rumparin monttu. Ne olivat talvisin lasten mäenlaskupaikkoja. Sepän montussa oli kesäisin vettä. Se oli uimiseen liian likaista, mutta talvella siellä pystyi luistelemaan. Monttu oli kuitenkin vaarallinen, sillä lapsia putosi usein jäihin. Myöhemmin Sepän monttu täytettiin.

Soranajo Sarkkirannasta oli niin laajaa, että se aiheutti myös vastustusta maisemallisista syistä. Vuoteen 1980 mennessä alueelta oli kunnan laskelmien mukaan kaivettu hiekkaa
1 244 000 kuutiota. Alue muistutti karuudessaan kuunmaisemaa. Siellä sattui useita vaaratilanteita.

Kempeleen kunta tarttui ongelmaan ja muutos on ollut huikea. Alueella nyt sijaitsevasta urheilukeskuksesta on enemmän luvussa 2.2.3.7. Samalla alueelle saatiin toinen vedenottamo.

Kempeleen keskustassa on yhä näkyvissä yksi laaja hiekanottopaikka Santamäessä Hiekkakuopantien varressa. Sitä maisemoidaan tällä hetkellä asuinalueeksi, jonne on kaavoitettu mm. senioriasuntoja.

Kempeleen itäosan kangasharjuilla sijaitsevat uudemmat Honkasen urheilu- ja virkistysalue sekä Köykkyrin hiihtokeskus. Myös siitä on enemmän luvussa 2.2.3.7. Köykkyrin alue toimii myös lintubongareiden tähyilypaikkana.

2.3.6 Virkistys- ja viheralueet

Kempele on metsäsaarekkeiden, peltojen ja asutuksen muodostamaa mosaiikkia. Edellytykset metsätalouteen ovat pinta-alaltaan pienessä kunnassa rajalliset. Metsän kasvuun sopivia alueita jää usein uudisrakentamisen alle, eivätkä laajat suoalueet kunnan itäosassa Honkasen itäpuolella sovellu metsänkasvatukseen. Silti Kempeleestä löytyy jopa komeita tukkimetsiä esimerkiksi Metsärinteen asuinalueen ympäristössä.

Kiiesmetsä

Ollilanperän asuinalueen ja puutarhaoppilaitoksen välissä sijaitseva Kiiesmetsä on iäkästä, päätehakkuun iän ylittänyttä sekametsää. Tavanomaisiin taajamametsiin verrattuna Kiiesmetsässä on kohtalaisen paljon lahopuuta. Se hyödyttää lahopuusta riippuvaisia eliölajeja. Koska Kiiesmetsä poikkeaa Kempeleen tavanomaisista kuivista kangasmetsistä, se koetaan myös arvokkaaksi virkistysalueeksi.

Kempeleen kunta hankki Kiiesmetsän omistukseensa keväällä 2006. Ekologisen ja virkistyskäytöllisen arvonsa vuoksi alue pyritään säilyttämään luonnontilaisena, kuten asemakaavassakin on määrätty. Tuulenkaadot ja muu lahopuu jätetään paikalleen. Lahoa puuta poistetaan hoito- ja käyttösuunnitelman mukaan vain metsäpolkujen välittömästä läheisyydestä. Kaadetut puut siirretään kauemmas poluista maapuiksi.

Koska luonnontilaiset ja niiden kaltaiset metsät ovat harvinaisia Kempeleessä ja Kiiesmetsä sijaitsee lähellä koulukeskusta, sillä voisi olla käyttöä koulujen ympäristökasvatuksessa. Pitkän

aikavälin tavoite voi olla Kiiesmetsän kehittäminen luonnonsuojelualueeksi, jonne sijoitetaan opastustauluja kertomaan alueen luonnosta.

Kirkkopuisto

Kempeleen Kirkkopuisto uudistui perusteellisesti v. 1990, jolloin puutarha-arkkitehti Veikko Hätälä ideoi hortonomi Jalmari Heikkisen suunnitteleman vanhan hautausmaan jatkeeksi uuden Kirkkopuiston samanhenkiseksi modernin kirkkosuunnittelun kanssa. Uudistusten myötä puisto avartui, kun osa männiköstä korvattiin nurmikentällä.

Niittypuisto

Rakennettu vuosina 1988—1989. Koivuvaltaiseen puistoon on sijoitettu runsaasti lasten leikkivälineitä.

(Kuva: Tauno Kohonen)

Kissaojanpuisto

Valmistui vuonna 1995 seuraavana vuonna vietetyn Valtakunnallisen vihervuoden kunniaksi. Puiston läpi virtaa Kissaoja. Sieltä löytyy edustava valikoima lehtipuita ja pensaita.

Kotipesä-puisto

Vuonna 2006 valmistunut Kotipesä sijaitsee entisellä pesäpallokentällä Eteläsuomentien tuntumassa, aivan Kempeleen keskustassa. Melko pieni puisto on saatu eläväksi maastoa muotoilemalla. Kasvillisuus on vielä pientä, mutta se rajaa mukavasti aluetta ja erottaa sen ympärillä olevista tieväylistä.

Vapaudenpuisto

Kempeleen uusin puisto vihittiin juhlallisesti käyttöön itsenäisyyden juhlavuoden kunniaksi kesällä 2007. Sotien veteraanien ja kaikkien itsenäisyyden puolesta toimineiden arvokkaita uhrauksia kunnioittava muistokivi on Vapaudenpuiston keskipiste.

Kempeleen kunnantalon läheisen liikenneympyrän istutukset on toteutettu puutarhaneuvos Veikko Hätälän sunnitelman mukaan, samoin niiden väreiltään vaihteleva valaistus.
(Kuva: Veikko Hätälä)

2.3.7 Puutarhaoppilaitos ympäristönsuunnittelun sanansaattajana

Kempeleen puutarhaoppilaitos eli nykyinen Oulun seudun ammattiopiston Kempeleen luonnonvarayksikkö on vaikuttanut olemassaolonsa aikana voimakkaasti niin Pirilän alueen kuin laajemminkin Kempeleen kunnan ja Oulun seudun kulttuuriympäristöön.

Pirilän alueen puutarhat ja muut istutukset ovat aina olleet olennainen osa opetusta. Mittavimmin Pirilän maisemaa on muokattu pitkäaikaisen rehtorin Veikko Hätälän aloitteesta. Hänen aikanaan vuosituhannen vaihteessa alueen pohjoispuolen saviryteikkö maisemoitiin monikäyttöpuistoksi. Siirtämällä 40 000 kuutiometriä maata syntyi kaunis lampi, josta vesi kiertää pikkupurona alalampeen. Kasvillisuus on rikas ja sisältää myös eteläisen Suomen kasveja. Alueen mikroilmastoa on muokattu niille suotuisaksi.

Hätälän aikana rakennettiin v. 1996 myös uusi koulurakennus, jonka kattotasanteelle tehtiin pohjoismaisittain ainutlaatuinen kattopuutarha yhteistyössä saksalaisen Optimas-ympäristönsuunnitteluyrityksen kanssa. Kattopuutarha tarjoaa virikkeitä mm. kaupunkirakentamiseen.

Koko Suomeen ja jopa maan rajojen ulkopuolelle ovat vaikuttaneet keväästä 1988 asti järjestetyt Floralia-näyttelyt. Alkujaan tarkoitus oli esitellä oppilaitoksen osaamista, mutta tapahtumasta kasvoi nopeasti myös neuvontapäivät. Puutarhaoppilaitoksen opettajat ovat niiden aikana jakaneet tietämystään pihojen ja puutarhakasvien hoidosta. Näyttelyihin on valittu teemoja, joiden kirjo on kuvastanut kansainvälisyyttä. Näyttelyt ovat herättäneet huomiota jopa Japanissa saakka. Floralia-näyttelyissä on viime vuosina ollut taukoja. Oppilaiden osaamista on hyödynnetty myös Oulun seudun monilla messuilla ja juhlatapahtumissa.

Pirilä on edelleen aktiivisessa opetuskäytössä. Sen tiloja ovat käyttäneet syksystä 2005 lähtien myös Kempeleen ammattilukion oppilaat.

(Kuva: Tauno Kohonen)

3. Peltoja, piilakeuksia ja palvelukeitaita

Elinkeinot muokkaavat Kempeleen kulttuuriympäristöä

3.1 Maanviljelystä

3.1.1 Maanviljelijä vaalii maisemaa

Suurimman osan historiastaan Kempele on ollut maatalousvaltainen pitäjä, jonka tärkeimmät tuotteet olivat pitkään voi ja juusto. Avarat peltoalueet ovat osa Rantalakeuden ainutlaatuista maisemakokonaisuutta.

Lakeus herättää ihmisissä vahvoja tunteita. Jotkut kokevat avaruuden ja ”lakeuden valon” myönteisenä. Jotkut pitävät tasaista, puutonta maisemaa tylsänä. Lähemmässä tarkastelussa laajat peltoalueet osoittautuvat rikkaudeksi. Hyvin hoidettu maalaismaisema suuren kaupungin läheisyydessä on maisemallisesti arvokas.

Kuten Kempeleen kunnan eläkkeellä oleva maaseutuasiamies Raimo Miettunen toteaa, tasokas maanviljely on parasta maisemanhoitoa. Lisäksi maatalousalueet sijaitsevat tavallisesti lähellä asuinalueita, joten niiden merkitys näkymien ja ympäristön väljyyden kannalta on oleellinen.

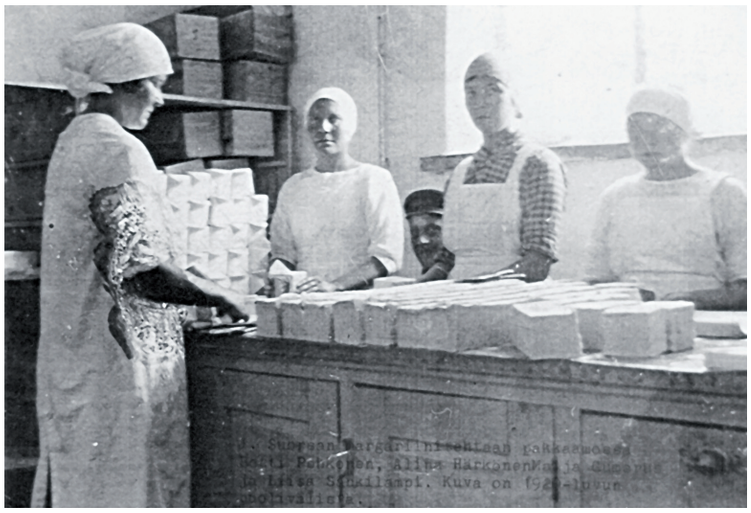
3.1.2 Luonnonniityt loivat elinkeinon edellytykset

Maanviljely ja karjanhoito olivat Kempeleen pääelinkeinoja 1960-luvulle saakka. Luonnonniityt tarjosivat karjalle runsaasti ravintoa ja kivettömiä maita oli vaivatonta muokata pelloksi. Entinen merenpohja kaipasi usein vain ojitusta. Soilla turvauduttiin menneisyydessä myös kydönpolttoon. Kuokkien ja lapioiden raivatuilta soilta koottiin juurakot ja varpupensaat aumoiksi, jotka poltettiin. Kytösavun haju leijui laajalle.

Maanjakokysymykset olivat usein kiperiä Kempeleen maataloudessa. Omistussuhteet olivat sekavia ennen isoajakoa. Isojaon myötä talonpoikien yksityinen maanomistus vahvistui ja niittypalstoista tuli kiinteämpiä kokonaisuuksia. Samalla alueelle muodostuivat pääasiallisesti ne kuntien rajat, jotka ovat yhä voimassa.

Maatalouden koneistuminen etenkin sotien jälkeen sekä Euroopan Unionin v. 1995 alkanut jäsenyys johtivat tilakokojen jatkuvaan kasvuun. Koska EU-tuet määräytyvät pinta-alan mukaan, pienimmät tilat hävisivät jäsenyyden myötä. Kun Kempeleessä oli v. 1980 yhteensä 135 aktiivitilaa, EU-jäsenyyden alussa tukea haki 95 ja vuonna 2005 enää 63 tilaa. Keskimääräinen tilakoko on kasvanut 1980-luvun alun 14 hehtaarista 40 hehtaariin. Yhteensä viljeltyä pinta-alaa on noin 2 300 hehtaaria.

Karjatalouden tärkein tuote oli pitkään voi. Sitä vietiin Oulun satamaan jo 1500-luvulla. Suurin osa kempeleläisistä maataloustuotteista myytiin Ouluun, mutta voita vietiin huomattavia määriä oman maan lisäksi Englantiin. Voin valmistusta helpottivat 1860-luvun lopulta lähtien pienet meijerit, joita perustettiin Talousseuran toimesta lähialueille. Kempeleessä oli oma osuusmeijeri vuosina 1922—1932. Sen jälkeen meijerin tiloissa toimi vuosikymmenen ajan kolme eri margariinitehdasta.

Vanhan meijerin tiloissa toimi P. Suorsan margariinitehdas, jonka pakkaamossa vuonna 1925 työskentelivät Betti Pehkonen (vas.), Aliina Härkönen, Maija Gumerus ja Liisa Sankilampi.

Kempeleen kahdeksasta toiminnassa olevasta lypsykarjatilasta suurin on Urpo ja Tuija Heikkisen tila, jonka robottinavetassa on yli satapäinen karja. Tämä Oulun seudun ensimmäinen robottinavetta rakennettiin v. 2002. Puoli miljoonaa euroa maksanut investointi kertoo vahvasta tulevaisuudenuskosta.

Maatalouden merkitys kunnan taloudelle on enää pieni. Vielä v. 1980 maatalousväestön osuus asukasluvusta oli 9,5 prosenttia, nyt vain yksi prosentti. Maanviljelyn tärkeyttä onkin korostettava ympäristönhoidon ja kulttuurihistorian näkökulmasta. Maaseutumiljöön säilyttämisessä tärkeintä on myönteisyys maatalousyrittäjyyttä kohtaan.

Elintapojen ja harrastusten muutokset tarjoavat maatalousyrittäjille uusia mahdollisuuksia. Hevostilojen määrä on lisääntynyt Kempeleessä 1980-luvulta lähtien. Nykyisin kunnassa on yli 200 hevosta. Ravihevosten kasvatusta, nuorten hevosten opetusta ja ravureiden treenausta harjoitetaan myös ammattimaisesti varsin paljon Äimärautio raviradan läheisyyden ansiosta.

Esimerkiksi Niemelän tilalla Vihiluodontien varressa toimii ravihevosten koulutuskeskus.
Kempeleessä on myös muutamia ratsastustunteja antavia tiloja. Suurin niistä on Koivikon ratsutila Rajakorvessa. Siellä on maneesi ja ratsastuskoulutuksen ohella tarjolla majoitusta. Myös Korpelan ratsutilalla Tuohinontien varrella on maneesi, jota hyödyntävät ratsastajien ohella talvisin myös koiraharrastajat sisäkoulutuksessa.

3.2 Liike-elämästä

3.2.1 Eteenpäin Oulun imussa

Oulun läheisyys on vaikuttanut Kempeleen alueen liike-elämän kehitykseen siitä saakka, kun Oulun porvarit alkoivat käydä kauppaa ympäröivän maaseudun talonpoikien kanssa 1600-luvulla. Tuolloin vallitsi merkantilistinen talousjärjestelmä, joka salli maakaupan eli kaupankäynnin kuivalla maalla ainoastaan kaupunkialueilla. Niinpä kempeleläiset talonpojat kävivät myymässä tuotteitaan Oulussa. Matka taitettiin joko purjehtimalla tai kärryillä Pohjanmaan rantatietä. Esimerkiksi Ketolanperältä käytiin hevoskärryillä päiväreissulla myymässä Oulun torilla tilan raaka-aineista tehtyjä tuotteita, kuten vihanneksia, voita ja vihtoja.

Kun Oulun porvarit määräsivät talonpoikien tuotteille alhaiset hinnat ja itse myymilleen korkean taksan, monet talonpojat velkaantuivat ja tulivat riippuvaisiksi ”kaupunkilaisisännistään”. Kempeleläisten tilannetta helpotti kuitenkin mahdollisuus kaupata viljaa, karjatuotteita, olutta ja viinaa myös Kemiin ja Ruotsin rannikolle. Purjehtijat läksivät merille Vihiluodon tai Hahtorannan

Kempeleen karjapaimenet muistelevat

Alapääläiset eli sarkkirantalaiset, hahtorantalaiset ja monkkarantalaiset paimensivat ennen lehmiään Liminganlahden ryviköillä. Alue oli leveydeltään viitisen kilometriä ja pituudeltaan kymmenisen kilometriä. Paimennettavaa karjaa oli noin 60 lehmää. Jokaisesta talosta, josta oli lehmiä, piti olla vähintään yksi paimen. Ryviköstä ensimmäinen heinäsato oli tehty talven varalle. Kuivattu rytiheinä oli koottu sauroille, jotka olivat koholla maanpinnasta kastumisen ehkäisemiseksi. Merivesi näet nousi ja laski. Paimenten piti estää lehmien pääsy rytisauroihin. Lehmät saivat syödä rytiävärtä, joka oli toinen rytikasvu. Lehmät vietiin yleensä lypsylle navettaan aamuin ja illoin.
Pääsääntöisesti paimenet olivat 7-15 -vuotiaita lapsia. Paimenia oli Helli Neuvosen muistaman mukaan ainakin Ohukaisen, Takalahden, Laukan, Sarkkisen, Monkkasen ja Matturin taloista. Ajankulukseen he pelasivat monenlaisia pelejä ja leikkejä. Huonolla ilmalla paimenen päivä tuntui pitkältä. Kun ryvikön laitaan ilmestyi kepin nokassa heiluva rätti, paimenet tiesivät, että päivä oli illassa.

haminamaalta. Kaukaisimmat matkat ulottuivat Liivinmaalle saakka. Esimerkiksi Monkkasen talo teki jahdillaan säännöllisesti kauppapurjehdusmatkoja Tallinnaan.

Asetelma alkoi muuttua v. 1859, jolloin maakauppa vapautettiin ja monista porvarien asiamiehistä tuli maakauppiaita. Kempeleläiset hoitivat kuitenkin kauppasuhteensa Oulussa vielä pitkään sen jälkeen. Kempeleen ensimmäisen kaupan perusti Olli Kananen 1890-luvun puolivälissä, ja pian hän sai kilpailijakseen Frans Ekornan kauppaliikkeen.

Kempeleläiset saivat ensimmäisen kerran tuntumaa kauppaketjuihin, kun Oulun Osuuskauppa perusti myymälän Kempeleen Asemakylälle vuonna 1906. Se oli yhdessä Oulunsalon Salonpään myymälän kanssa osuuskauppaketjun ensimmäinen maaseutumyymälä.

3.2.2 Kyläkaupat muodostivat vahvan palveluverkoston

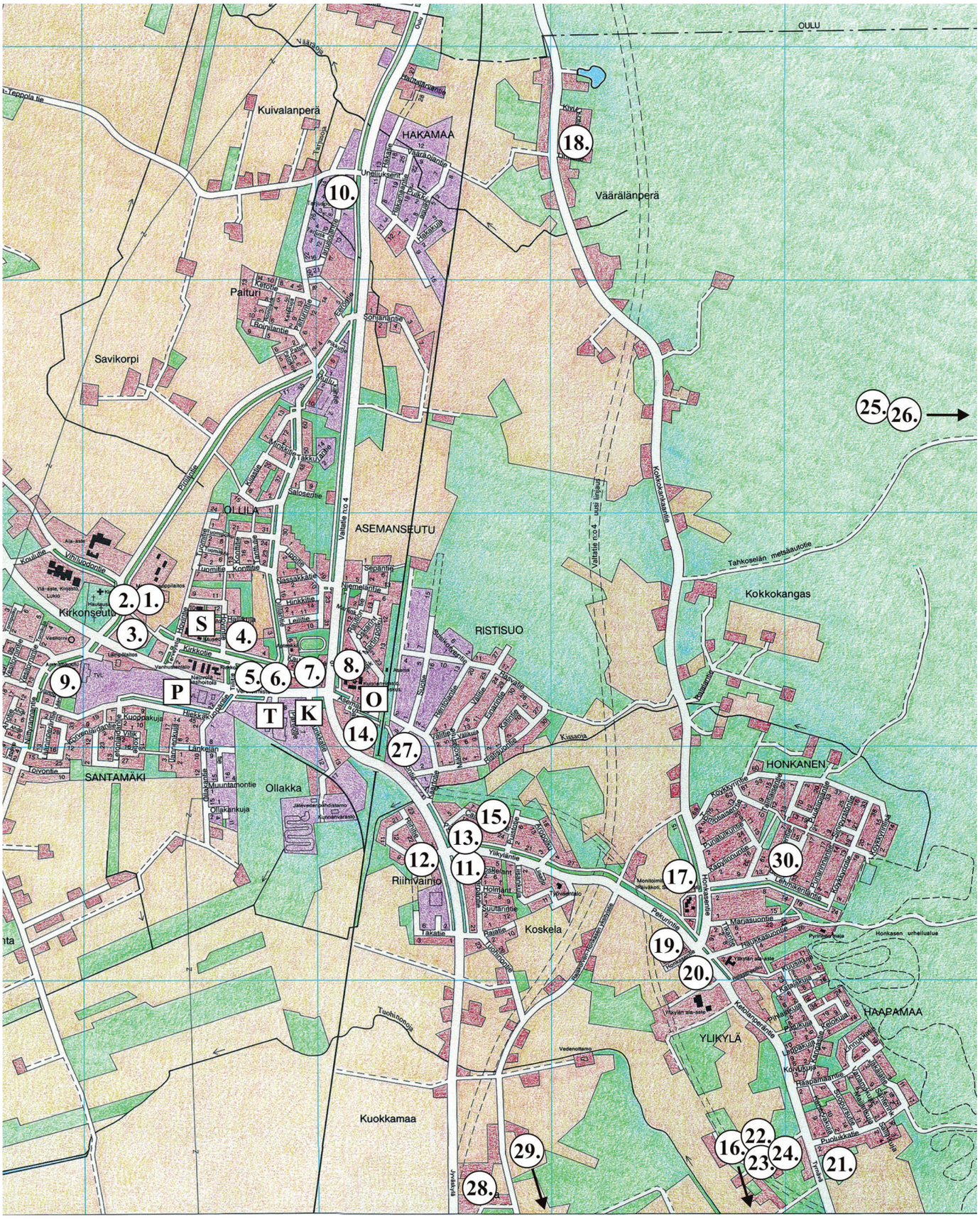
Kempeleen kauppoja, kahviloita ja liikelaitoksia menneiltä vuosilta

1. Kempeleen ensimmäinen maakauppiaan Olli Kanasen kauppa peräisin 1890-luvulta. Myöhemmin Kempeleen-Salon Osuuskauppa (1914 – 1925) ja Limingan Osuuskauppa (1925 – 1950) V. 1950 siirtyi Osuusliike Arinan haltuun ja se lakkautettiin 1952 kun puutarhakoulu aloitti. Raunioilla kivikkopuutarha.

2. Junttilan kahvila, peräisin vuodelta 1931. V. 1940 avattiin Oulun Osuuskauppa sekä kahvila. Paikalla nykyisin alikulkutie.

3. Arina. Rakennettu ilmeisesti 1940-luvulla, toimi kauppana vielä 1960-luvulla. Nykyisin Kempeleen perhekoti.

KAUPPOJA, KAHVILOITA JA LIIKELAITOKSIA MENNEILTÄ VUOSILTA

4. Aso n. 1980-luvulla, myöhemmin rautakauppa ja elintarvikekioski. Kauppiaina Impi Lassila, Eila Alardt, Pitkäset sekä Risto Mällinen.

5. Sale. Aiemmin Spar ja Mestari-Husaari. Toiminut muunmuassa myös kirjakauppana. Viereisessä rakennuksessa ollut aiemmin muunmuassa Kansallisosakepankki, posti ja verotoimisto.

6. Päkkilän kauppa. Perustettiin sodan jälkeen. Päkkilä piti kesäisin kioskia tien varressa omalla tontillaan.

7. Palvelukeskus. Useita rakennusblokkeja, joissa kymmeniä liikkeitä. Alueella toimi Kankaan ensimmäinen kauppa v. 1923 – 1932 ja toinen kauppa noin v. 1932 – 1952. Kempeleen ensimmäinen itsepalvelumyymälä avattiin 1968. Nykyisin alueella on muunmuassa K-Market Manteli (aiemmin Hynysen K-kauppa, Pataässä, Ruokasampo ym.); osa kiinteistöstä oli ennen Oulun Osuuskauppa (myöhemmin E-kauppa ja Siwa). Aiemmin alueella oli myös S-Market (tunnettu muillakin nimillä). Nykyisen Osuuspankin kohdalla puutalossa toimi Nurkka-Baari vielä 1970-luvun alussa. Rakennus, jossa nykyisin muunmuassa apteekki, avattiin 1983. Holapan mylly oli paikoillaan vielä v. 1972, myöhemmin sille paikalle nousi rakennus, jossa toimi muunmuassa ravintola Karutsa ja Kangasvilla. Rakennus purettiin vuonna 2007. Vuonna 1971 valmistuneen kunnantalon yhteydessä oli aluksi Olavi Kokon Spar-kauppa, paikka oli kuitenkin hiljainen.

8. Kankaan kauppa noin 1952 – 1963, myöhemmin Kallion kauppa, Papinahon kauppa, Olli Kokon ensimmäinen kauppa, leipomo sekä Nartteli-baari. 1970-luvulla paikalle kunnan teknisen keskuksen tilat.

9. Siwa (2004 -). Aiemmin K-kauppa Tuttava (avattu 1981). Toiminut myös leipomona.

10. Tapiolan kauppa. Myös Kanalan kauppa, Taavi Jarvan kauppa, Pykälistön kauppa. Toimi 1960-luvulta vuoteen 1990 asti.

11. Arina, myöhemmin Spar ja Haka-Market. Talossa toiminut muitakin liikkeitä.

12. Limingan Osuuskauppa (Ylipään myymälä) 1920-1940-luvulla. Vuonna 1934 liikkeen myymälänhoitajan murha kuohutti koko maakuntaa. Kaupan lähellä oli hevosten syöttöpaikka sekä kievari Nälle.

13. Jaakko ja Irja Alaräihän kauppa, lopetti 1990-luvulla.

Kempeleen-Salon Osuuskaupan päärakennus 1920-luvulla. Liike sulautui Limingan Osuuskauppaan 1925. Pirilän läheisyydessä sijainnut rakennus tuhoutui tulipalossa 1960-luvun lopulla.

Limingan Osuuskaupan myymälä asussa, jossa liminkalainen Anna Jukola tuli siihen myymälänhoitajaksi 1928. Jukola avioitui Kempeleessä ja sukunimeksi tuli Sarkkinen. Myymälä toimi usean nimen alla, viimeiset aikansa Arinan Ylikylän myymälänä. Se sijaitsi silloisen Nelostien varrella vanhan pappilan vastakkaisella puolella, siitä hieman Liminkaan päin. (Kuva Seija Sarkkisen albumista).

14. Kerttu Lämsän kauppa 1960-luvulla. Lopetettiin, kun rautatien kohdalle rakennettiin ylikulkusilta.

15. Pentti Sulinnon kauppa. Paikalla toiminut useita kauppoja, rakennus edelleen jäljellä.

16. Sulo Raatikaisen kauppa, 1940 ja 1950-luvuilla. Myös Oulun Osuuskaupan myymälä vuosina 1929 – 1932.

17. Olavi Kokon kauppa sekä Kokko-Baari.

18. Muunmuassa Alli Kanniston kauppa sekä Ellen ja Niilo Sipolan Aso-kauppa (1962 – 1970). Nykyisin asuinhuoneistoja.

19. Kempeleen Kyläkauppa (sekatavarakauppa), aiemmin Voikukka (avattu 1982*).*

20. Kahvila Ylikylä toimii edelleen. Aiemmin J. Kankaan sivumyymälä, sitten Kaisa Riekin kauppa.

21. Arinan Ketolanperän myymälä 1950- ja 1960-luvuilla. Nykyisin paikalla rivitaloja.

22. Ohenojan kauppa Ketolanperällä 30-luvulla.

23. Ensin Kaisa Korpelan, sitten Aaro Kälkäisen kauppa Ketolanperällä l930-luvulla nykyisen Paakinkujan päässä. Kaupanpidon jälkeen Kälkäinen piti rakennuksessa suutarinverstasta, jossa usea suutari teki kenkiä myyntiin muunmuassa Oulun torille.

24. Olavi Kleemolan kauppa 50-70-luvuilla.

25. Liukkosen talossa toimi kauppa 1950-luvun alussa.

26. Oulun Osuuskauppa ensin Heimo Kankaan talossa Kankaankujalla, sitten Juurussuontie 629:ssä 1960-luvulla.

J. A. Kankaan vuonna 1932 palanut kauppparakennus sijaitsi Kirkkotien alkupäässä kuntakeskuksesta katsoen vasemmalla.

27. Oulun Osuuskauppa numero 8 (avattiin 1906).

28. Esteri ja Reino Pääskysen kauppa 1970-luvulta 1990-luvulle.

29. Yrjö Paason kauppa. Paaso osti talon v. 1954 Kontiokarilta. Samppa Holappa osti Paasolta kaupan 1950-luvulla.

30. Siiran kauppa, myös Siwa, myöhemmin pizzeria.

K = Kahvila Sampola. Toiminut ainakin 1940-60-luvuilla.
O = Osuuskassa. Rakennus noin vuodelta 1900, toiminut muunmuassa posti, osuuskassa, säästöpankki, kunnantalo, leipomo ja TVH:n konttori.
P = Pilketehdas. VR:n hiekkamontussa toimi sotien aikana autoille käyttövoimaa valmistanut pilketehdas.
S = Kempeleen Säästöpankki toimi vuosina 1914 – 1946 Matturin talossa (nykyisin museo).
T = Kempeleen Tiilitehdas v. 1898 – 1952. Myöhemmin paikalla Pohjolan Kaapeli ym. yrityksiä.

(Kuva: Tauno Kohonen)

3.2.3 Hitaasta kasvusta Zeppelinin nousukiitoon

Kaupan kasvu Kempeleessä kävi hitaasti siihen saakka, kun Nelostien uusi linjaus valmistui ja moottoriliikennetietä jatkettiin Oulusta Kempeleen taajaman eteläosaan v. 1990. Pian sen jälkeen, 8.4.1992, uuden valtaväylän varteen avattiin liikekeskus Zeppelin. Se oli perustettaessa Suomen kolmanneksi suurin kauppakeskus ja on edelleen Pohjois-Suomen suurin. Zeppelinin modernista ulkomuodosta vastaa arkkitehtitoimisto Martti Väisänen Oy.

Tulevan moottoritien varteen alettiin 1980-luvun lopulla suunnitella Automaa-nimistä aluetta, johon oli tarkoitus keskittää kaikki Oulun seudun autoliikkeet. Rakentaminen jäi talouslaman myötä, mutta nyt sinne on kaavoitettu 200 000 neliömetriä liike- ja teollisuustilaa. Alue on nimetty Zatelliitiksi.

(Kuva: Tanja Liedes)

Kauppakeskus Zeppelinissä toimii 88 yritystä, joiden yhteenlaskettu myynti vuona 2007 oli 91 miljoonaa euroa. Talossa työskentelee yli 500 henkilöä. Asiakkaita Zeppelinissä käy vuoden aikana nykyisin noin 3,5 miljoonaa. Vilkkaimpina kesäviikkoina kävijöitä on jopa yli 95 000 kertoi edellinen kaupallinen johtaja Tarja Sanila.

Zeppelinissä toimii myös Kempeleen pääkirjasto kunnan omistamissa tiloissa. Kirjaston vaiheista kerrotaan luvussa 2.2.3.6.

Zeppelin oli pitkään alueensa ainoa kauppakeskus. Kauppakeskukset ovat edelläkävijöitä erilaisten asiointitarpeiden yhdistämisessä saman katon alle. Vähittäiskaupan kokonaismyynnistä kauppakeskusten osuus on nykyisin noin 13 prosenttia.

Suomessa 20 suurinta kauppakeskusta veti vuonna 2007 yhteensä 174 miljoonaa kävijää. Zeppelin on maan 52 kauppakeskuksesta 15. suurin.

Vaikka Zeppelin on historiansa parhaassa vedossa, kauppakeskuksen väki näkee edessä kovia haasteita. Aivan lähelle, Zatelliitin alueelle saattaa olla tulossa kilpailijoita. Koko Oulun seudulla on kaavailuja jopa 700 000 uudesta kaupallisesta kerrosneliöstä. Vaikka osa aikeista jää varmasti toteutumatta, kilpailu tulee kiristymään.

Zeppelin ei kuitenkaan aio jäädä jalkoihin. Sitä kehitetään aktiivisesti ja suunnitelmat 4 000 neliömetrin laajennuksesta ovat valmiina. Työt alkanevat ensi vuoden alussa. Toista samankokoista laajennusta varten on kaavallinen valmius.

3.2.4 Opas Kempeleen iltaelämän historiaan

Kestikievarit

Kempeleessä tiedetään toimineen ainakin neljä kestikievaria. Perinteikkäin niistä oli Korpelan kestikievari. Se rakennettiin Ylikylään Juholan rakennushistoriallisesti merkittävälle tilalle vuonna 1831. Pohjanmaan rantatien varressa sijainnut Ollilan talo toimi kestikievarina 1800-luvun alussa. Kuokkamaantien varressa Riihivainiontien ja Koskelantien risteyksessä sijaitsi Nällen kestikievari-majatalo, sittemmin Nällen baari. Holman tilalla Kirkkotien varressa toimi 1900-luvun puolella kestikievari eli kyytipysäkki, kuten läheisessä tienviitassa luki. Näissä paikoissa juotettiin ja vaihdettiin hevosia sekä yövyttiin. Esimerkiksi Korpelan kestikievarissa oli kolme hevosta aina valmiina ja lisäksi kuusi reservihevosta ja 2—8 niin sanottua viikkohollihevosta tarpeen mukaan

Perinteikkäät kahvilat

Vuonna 1931 perustettu Junttilan kahvila ja sen tilalle Osuuskaupan yhteyteen vuonna 1940 avattu Osuuskaupan kahvila kirkonkylällä olivat siistejä ja hyviä palvelupisteitä. Lapsilla oli tapa-

Otteita kempeleläisten vapaa-ajanvietosta:

- IKL:n voimavuosina ja sota-aikana vallitsi kokoontumiskielto, mutta joidenkin ihmisten kotona järjestettiin epävirallisia iltamia, ”rynttyjä” eli ”rönttyjä”. Niissä pyörittiin piiriä, laulettiin ja soitettiin. Joskus rynttyihin oli ovimaksu. Miehet pääsivät sisään, jos mukana oli soittopeli kuten mandoliini, huuliharppu tai haitari. Hätätilassa kampakin kävi. Rynttyjä järjestettiin myös Työväentaloilla Ylikylällä sekä Murron Erän talolla Tyrnävän ja Kempeleen rajalla.

- Nuorisoseuran talo Kirkkotien varrella on ollut kautta historiansa suosittu illanviettopaikka. Siellä on tanssittu, katsottu elokuvia ja siellä on nuoriso myös tanhunnut. Elokuvia näytettiin eri kylien kokoontumispaikoissa kiertävällä projektorilla.

- Suojeluskunnan talo sijaitsi asemaa vastapäätä vanhassa Kempeleen-Salon osuusmeijerin talossa. Myöhemmin talossa toimi Maamiesseura. Siellä pyörähdeltiin 1930—50-luvuilla monet tanssit.

- Pirilän puutarhurikoulun oppilaskunta eli toverikunta vuokrasi yhdessä Kempeleen Nuorisoseuran kanssa Vihiluodosta merenrantapalstan, jolle rakennettiin esitys- ja tanssilava vuonna 1954. Toiminnalla kerättiin rahaa opiskelijoille. Pelin pääsi tanssimaan vain, jos maksoi siitä. Vieressä Karvosen Saimi piti kesällä kioskia, josta saattoi ostaa munkkikahvit. Muuta juomatarjoilua ei ollut. Tanssilava jouduttiin lakkauttamaan vuonna 1961.

- Matturien kulttuuriystävällinen suku antoi järjestää pihapiirissään, niin sanotulla Kasan kentällä harrastajateatteriryhmien esityksiä sekä erilaisia yleisurheilu- ja pesäpallo-otteluita. Kentällä oli aikoinaan myös Juho Korpelan johdolla rakennettu nuorisoseuran tanssilava.

- Mourunkiin rakennettiin 1950-luvulla talkoilla tanssilava, mutta epähuomiossa lestadiolaisen maanomistajan maille. Omistaja purki lavan pois.

- Juurussuon urheiluseurat, SVUL ja TUL järjestivät iltamia ja saivat kunnalta rahaa toimintaan. Sankilammen tilalla toimi seurojen ”iloriihi”, parakki, jossa pidettiin tansseja ja elokuvia.

na ostaa niistä ”limukkaa”. Vihiluodossa sijaitsi Karvosen kahvila, Kirkkotien ja Nelosien risteyksessä Kahvila Sampola.

Paikallishistorian tuntijat Kalevi Loukkola ja Erkki Penttilä muistelevat, kuinka kyläläiset hakivat sunnuntaisin Kahvila Sampolasta sanomalehden, koska se jaettiin koteihin asti vain arkisin. Monet pelasivat samalla reissulla 20 pennin pajatsoa. Impi Lassilalla oli kahvila Pitkäsen kaupan tiloissa.

Legendaariset baarit

Hiljattain lopetetun Karutsa-ravintolan tienoilla sijaitsi aiemmin kaksi suosittua kempeleläisten ajanviettopaikkaa. Alkujaan siinä oli epävirallinen baari, jota kutsuttiin Kutilaksi ja Karutsa-pirtiksi. Paikallishistorioitsija Hilda Karvosen mukaan baari tai pikemminkin mökki toimi työläisnuorten tanssi- ja illanviettopaikkana. Mökin mummo keitti kahvia, paistoi munkkeja ja vohveleita henkensä pitimiksi aikana, jolloin eläkkeitä ei vielä maksettu. Paikka tuntui vetävä ihmisiä loputtomasti. Siitä tuli nimi karutsa. Luonnonkumia kutsuttiin karutsaksi. 1970-luvulla paikalle perustettiin mainittu Karutsa-ravintola.

Motelli-ravintola Pohjan Kievari avattiin vanhan Nelostien varteen vuonna 1970. Seuraavana vuonna sen ostivat Sinikka ja Waldek Komurek. Pohjan Kievari niitti 1970—1980-luvuilla mainetta suosittuna tanssipaikkana. Nyt elävä musiikki on palannut sinne takaisin.

Moni baari on tullut entisen kyläkaupan paikalle. Kemplen baari perustettiin Pentti Sulinnon kaupan tiloihin. Paikan vetonaula oli levysoitin. Asiakkaat oppivat, että kun levy oli loppumassa, nyrkkiä pöytään lyömällä neulan sai pomppaamaan niin, että laulu vaihtui. Myös kauppias Olavi Kokon kaupan tiloissa oli sittemmin baari, jota piti velipoika Kalevi. Riekin kaupan, entisen Kankaan kaupan sivumyymälän tilalle Ylikylän koulun läheisyyteen tuli Kahvila Ylikylä. Se toimii yhä.

Nykyään myös Vihiluodon yöelämä on aktiivista. Vihiluodon torppa on vetänyt väkeä Kempeleen lisäksi Oulunsalosta ja Oulustakin. Myös Hotelli Vihiluodon yhteydessä on ravintola.

3.3 Teollisuudesta

3.3.1 Luudanteosta tiilitehtailuun: kohti teollisuusyhteiskuntaa

Oulun markkina-alueen läheisyys on aina tarjonnut kempeleläisille mahdollisuuden hankkia lisäansioita. Monet maata omistamattomat vähävaraiset sekä pienviljelijät valmistivat käsityötuotteita, etenkin luutia tai kenkiä, jotka myytiin Oulun torilla tai ovelta ovelle. Tuotteet vietiin kaupunkiin hevoskärryillä, junalla, kelkalla vetäen tai jopa selässä kantaen. Myyntitulot olivat tärkeitä varsinkin talviaikaan. Kesäisin oli helpompi löytää työtä toisten palveluksessa, esimerkiksi isojen maatilojen peltotöissä, VR:n radankunnostustöissä, maanteiden kunnostuksessa tai Kempeleen tiilitehtaalla.

Luutien valmistus myyntiin oli niin laajamittaista, että naapurikunnissa alettiin puhua Kempeleen ”luutatehtaasta”. Merkittävimmin luutia valmistettiin Rajakorvessa, Ketolanperällä ja Kokkokankaalla. Myös Tyrnävällä ja Limingassa tehtiin luutia. Onpa Limingan Tupoksessa tästä muistona Luutatehtaantie. Luutapitäjän imago lankesi kuitenkin nimenomaan Kempeleelle.

Varsiluutien lisäksi valmistettiin myös rispaluutia, saunavastoja, porrasralleja ja erilaisia vispilöitä. Kuhunkin luutatuotteeseen piti käyttää juuri tietynlaista raaka-ainetta. Koivunvarvuista tehtiin pieniä käsiluutia. Männystä tehtiin uuniluutia, joiden suurostajia olivat VR ja Oulun leipomot. Katajaluutia tarvitsivat siivoojat kattopölyjen puhdistamiseen. Rispaluudat eli raakkuluudat tehtiin varesraakun eli variksenmarjan, kanervan, suopursun ym. pikkupensaiden juurista. Niillä pyyhittiin mm. leivinpöytiä. Ohuista juurista ja varvuista tehtiin myös partasuteja.

Talvipakkasilla varpujen keruu metsistä, luutien sitominen ja kaupustelu oli ankaraa työtä, jolla moni vanhus joutui hankkimaan elantonsa ennen kansaneläkkeiden aikakautta. Kempeleessä haluttiin aikoinaan tehdä muistomerkki luudantekijöille, mutta jotkut itse luutia tehneetkin vastustivat hanketta. Asian muistelu oli kipeääkin.

Muistomerkki olisi Kempeleen historian kannalta perusteltua. Vielä 2000-luvun alussa Oulun ja Kempeleen rajalla oli mainostaulu, jossa kuntaa kuvaavien asioiden joukossa oli luudalla lakaiseva nainen. ”Luutamummo” olisi myös lapsen silmin sympaattinen patsaan aihe, joka kertoisi kunnan elinkeinohistoriasta. Monet luudantekijät asuivat turpasmökeissä. Nämä aihiot voisi muistomerkissä jopa yhdistää. Myös julkisiin tiloihin tilattu kookas taulu voisi ajaa asian.

Lasten kenkien eli kurpposten valmistuksella oli Kempeleessä tärkeä merkitys pienkotiteollisuutena 1800-luvulta 1900-luvun ensi vuosikymmenille. Kempeleen suutarinverstaat toimivat Åströmin nahkatehtaan alihankkijoina. Sotiin saakka Kempeleessä toimi useita verstaita, joissa parhaimmillaan oli jopa 15 työntekijää. Sivutoimiset suutarit mukaan lukien kenkien valmistajia lienee kunnassa ollut satakunta.

Suutarintöitä saatettiin tehdä koko perheen voimin. Lapset auttoivat kenkien valmistamisessa iltaisin koulun jälkeen. Taito siirtyi näin vanhemmilta lapsille. Kurpposten lisäksi Kempeleessä valmistettiin ”akkasaappaita”, ruojuskenkiä (naisten nauhakenkiä), paulakenkiä (hiihtokenkiä) ja Norjan lipposia (naisten kesäkenkiä).

Kempeleen tiilitehdas toimi vuosina 1898 – 1952. Se oli Kempeleen ainoa tehdasteollinen yritys ennen 1960-lukua. Tiilien valmistuksen perinteet ulottuvat Kempeleessä aina 1900-luvulle saakka. Alueen maaperästä löytyy tarkoitukseen sopivaa sinistä savea. Myös Oulun koulurakentamiseen vuosina 1928-1929 poltettiin tiilet Kempeleessä. Monissa Kempeleen taloissa tiiliä on valmistettu kotitarpeiksi oman pellon savesta vielä toisen maailmansodan jälkeen.

Kempeleen tiilitehdas sijaitsi Ollakan alueella, suunnilleen nykyisen Technocenter Kempeleen kiinteistön paikalla. Parhaimmillaan

Kempeleessä oli 1900-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä useita kurpposverstaita, kuten Juho Äijälän suutarinverstas vuosina 1910 - 1925. Kuvassa vasemmalta lukien Antti Ohukainen, liikkeen omistaja Juho Äijälä, tunnistamaton, Hannes Söder ja Tuomas Pyykkö sekä oikealla myös tunnistamaton suutari.

Tiilien kärräystä Kempeleen tiilitehtaalla. Vaunuille vauhtia antamassa Jaako Nurro (edessä) ja Otto Etelä.

tehdas tuotti vuosittain 700 000 tiiltä. Tehtaan toiminta oli hyvin kausiluonteista keskittyen kesäkuukausille. Talvella pidettiin töissä ainoastaan muutamia miehiä ja hevosia, jotka nostivat savea savimontuilta ja kuljettivat sen keoksi tehtaan pihalle. Kesää kohti toiminta kiihtyi, kun tiiliä alettiin valmistaa ja polttaa sekä varastoida ja lastata junanvaunuihin. Tehdas työllisti keskimäärin 20 – 25 henkeä vuodessa, mutta tuotannon ollessa suurimmillaan työntekijöitä oli lähes 60. Työ tiilitehtaalla oli haluttua, vaikka se olikin raskasta urakkatyötä.

Tuotteensa tehdas markkinoi etupäässä Pohjois-Pohjanmaalle, etenkin Ouluun ja Kemiin. Muun muassa Oulun kauppatorin rannassa sijainnut entinen linja-autoasema oli muurattu Kempeleen tiilistä. Jonkin verran tiiliä myytiin myös Ruotsiin.

1940-luvun kuluessa tiilitehtaan kalusto käytettiin loppuun eikä uusia investointeja enää tehty osittain sen vuoksi, että raaka-aine siihen asti käytetyllä savimontulla alkoi ehtyä. Tehdas suljettiin vuonna 1952. Tiilitehtaan rauniot piippuineen räjäytettiin 60-luvun alkupuolella.

1960-luvulla Kempeleen teollistuminen lähti käyntiin uudelleen, nyt vauhdikkaasti ja jälleen tiilitehtaan tontilla. Oululainen sähköalan monitoimimies ja yrittäjä, teknikko Vilho Vilmi osti Kempeleen kunnalta tiilitehtaan tontin ja jäljellä olevat rakennukset. Hän rakensi sinne hallin, johon kaavaili sähköjohdinten suojaputkien valmistusta, mutta tavoitteena oli ilmeisesti myös kaapelien valmistus.

Vilmin pettymykseksi tuotannon rahoitus epäonnistui. Vaikka Vilmille jäi katkeruuden aiheita, Kempeleelle hanke oli lopulta onnekas. Pohjolan Kaapeli Oy osti tontin ja pari vuotta tyhjillään olleet tuotantotilat v. 1969 uuden johdinsarjatehtaan toimipaikaksi. Sijainti osoittautui alan tehtaalle loistavaksi. Paikalla valmistetaan yhä johdinsarjoja. Yritys on nyt PKC Group. ”PKC Groupin pääkonttori sijaitsee liikenneyhteyksien kannalta Pohjois-Suomen parhaalla paikalla Kempeleessä lähellä Oulunsalon lentokenttää. Pääkonttorin ylimmästä kerroksesta avautuu kaunis merinäköala Ouluun…”, tunnelmoi toimittaja Mika Kulju v. 2004 ilmestyneessä PKC Groupin historiikissa.

Vilmin ohella Kempeleen teollistumisessa ja varsinkin huipputekniikan valmistuksen vahvassa osuudessa voidaan nostaa esiin montakin henkilöä, joista ainakin insinööri Lauri Kuokkanen ja professori Seppo Säynäjäkangas on syytä mainita.

Matkapuhelinten kohinasuodattimien valmistusta Suomessa ennakkoluulottomasti 70-luvulla käynnistänyt Kuokkanen löysi Kempeleestä sopivat tilat, jälleen kunnan omistuksessa olleet. Ku-

Polar Electron päätoimipaikka sijaitsee Kempeleessä Lentokentäntien varrella. Maailmankuulut sykemittarit on kehitetty Kempeleessä ja edelleen niiden valmistuksen ja suunnittelun päävastuu on täällä. (Kuva: Tauno Kohonen)

rikkatiellä sijaitsi halli, jossa oli aiemminkin ollut huipputekniikkaa tuottava, mutta lopettanut yritys. Kuokkasen useat yritykset ovat sittemmin olleet Kempeleessä suuria työllistäjiä.
Professori Seppo Säynäjäkankaan kehittämä sykemittari on nykyisin maailmankuulu tuote, jollaista ilman nykyurheilijat tai monet kuntoilijatkaan eivät katso pärjäävänsä. Säynäjäkankaan Polar Electron Suomen toimitilat sijaitsevat Kempeleessä Lentokentäntien varrella.

Kempeleen isoa osuutta Oulun seudun teollisuudessa kuvaa se, että kunnassa on yli 2 000 teollista työpaikkaa ja täällä sijaitsevissa teollisuusyrityksissä keskimäärin yli 40 työpaikkaa. Kunnan teollisten työpaikkojen omavaraisuusaste onkin huikeat 130 prosenttia, eli yrityksissä työskentelee paljon muualla asuvia henkilöitä. Onkin oikeutettua sanoa, että myös naapurikunnissa hyödytään Kempeleen aktiivisesta yrityspolitiikasta.

Suurin teollinen työnantaja on PKC Group, jolla on Kempeleessä 481 työntekijää. Lauri Kuokkasen liikkeelle laittama LK Pruduction on nykyään jakautunut niin, että Filtronic työllistää 345, Pulse 115 henkilöä. Polar Electrolla on Kempeleessä 260 työntekijää.

Kempeleestä Suomen Luovin kunta 2006

Kempele valittiin Suomen luovimmaksi kunnaksi 2006. Kempeleen kunta toimii innovatiivisesti, sillä on hyvä yrittäjäpiiri ja se on vetovoimainen yritystoiminnan kannalta. Kunnassa on useita kansainvälisiä markkinoilla menestyviä huipputeknologiaa tuottavia yrityksiä, jotka luovat uutta ja antavat työtä kempeleläisille.

Yhdeksännen Suomen Luovimman kunnan valitsivat Suomen Keksijäin Keskusliitto KEKE ry yhteistyössä Suomen Kuntaliiton ja Suomen Yrittäjien kanssa. Valinnassa kiinnitettiin ensisijaisesti huomiota kunnallishallinnon toimintatapaan, keksintö- ja innovaatiotoiminnan tuloksiin sekä kunnan yrittäjäilmastoon.

Kempeleen työpaikkakehitys on voimakasta ja vuosittain perustetaan noin 50 uutta yritystä. Vaikka Kiina-ilmiön vaikutukset tuntuvat myös Kempeleessä, suurten yritysten työpaikkavähennykset ovat korvautuneet muun yritystoiminnan, lähinnä kaupan ja pienteollisuuden vilkastumisesta syntyneillä työpaikoilla.

Kunnan työpaikkaomavaraisuusaste on noin 80 prosenttia ja työttömyys runsaat 2 prosenttiyksikköä alle maakunnan keskiarvon.Kempeleessä satsataan yrittäjäkasvatukseen. Yrittäjyysluokka aloitti yläasteella syksyllä 2006. Idea yrittäjyysluokasta tuli valtuustoaloitteesta.

Kempele oli vuonna 2006 Suomen kuudenneksi nopeimmin kasvava kunta. Sijainnista johtuen Kempeleessä on myös asukasvaihtuvuus poikkeuksellisen suurta, noin 10 prosenttia vuodessa. Väkiluku on nyt yli 15 000. Asukkaiden keski-ikä on 33,2 vuotta. Alle 15-vuotiaiden osuus on 27 prosenttia.

4. Kempele ihmisten kokemuksissa

4.1 Tavoitteena kaikenikäisten kulttuuriympäristö

Kunnanjohtaja Kari Ahokas

Kun Kari Ahokas nimitettiin Kempeleen kunnanjohtajaksi vuonna 1991, Kempeleen asukasluku oli noin 10 000. Uusi johtaja asettui asumaan maaseutumaiselle Ketolanperälle. Sinne oli vastikään rakennettu pyörätie ja katuvalot. Kuusitoista vuotta myöhemmin Kempeleen väkiluku on yli 15 000. Ketolanperä on muuttunut pienten tilojen kylästä suurten tonttien ja hulppeiden omakotitalojen tyyssijaksi.

”Nopea kasvu vaikuttaa vääjäämättä fyysiseen ympäristöön ja henkiseen kulttuuriin. Zeppelinin tulo aloitti kasvun Kempeleen itäpuolella. Myös länsipuoli on muuttunut kuudentoista vuoden aikana maalaiskunnan kirkonkylästä moderniksi kuntakeskukseksi.”

Silti kunnanjohtaja pitää tärkeänä, että kylämiljöiden menneisyys ja historiallisesti arvokkaat piirteet muistetaan. Kempeleenharjulle rakennettu Vihiluodontie on pyritty säilyttämään alkuperäisessä asussaan. Harjun rakennetta ei haluta turmella erillisellä pyörätiellä, vaikka meren äärelle Vihiluotoon on noussut lasisia teknologiarakennuksia ja arkkitehtien mielikuvituksekkaasti suunnittelemia omakotitaloja.

”Lisäksi Ketolanperä on nyt rakennuskiellossa osayleiskaavan tarkentamista varten. Myös kuntakeskusta rakennetaan pieteetillä. Peltoaukeat on tärkeää säilyttää. Muutoin häviää maaseutumaisuus, joka on Kempeleen valtti. Kasvun painopiste on nyt taajaman itäosassa. Oulun suunnalle voidaan laajentua vaikka kuinka paljon”, Ahokas hahmottelee.

Perusturvallisuutta vaalitaan

Yksi kulttuuriympäristön kartoittamisen keskeisistä tavoitteista on vahvistaa kotiseutuidentiteettiä ja edistää juurtumista kunnassa, jonka asukasvaihtuvuus on kymmenisen prosenttia vuodessa.

Kaupungin naapurina sijaitsevan kunnan johtaja on huolestunut henkisestä ja taloudellisesta hyvinvoinnista. Kun raaka kvartaalitalous koettelee perusturvallisuutta, lähiympäristön merkitys korostuu.

”Suomalainen eli metsässä vielä aivan lähihistoriassa. Haluamme yhä asua hieman syrjässä, mutta kuitenkin jotenkin keskellä. Maaseudun ei tarvitse välttämättä olla läsnä kotipihalla, kunhan marjametsiä ja ulkoilumaastoja löytyy puolen kilometrin etäisyydeltä”, Ahokas viittaa muun muassa 1990-luvulla rakennetun Kokkokankaan rivi- ja omakotitalovaltaisen alueen sijaintiin moottoritien ja metsäalueiden välissä.

Lisääntyvä seutuyhteistyö ei uhkaa Ahokkaan mielestä Kempeleen omaleimaisuutta. Monia koulutustoimintoja ja kulttuuripalveluita on järkevää integroida Oulun seudulla, jota luonnehtivat lyhyet etäisyydet. Tehokkainta seutuyhteistyö on ollut talous- ja liike-elämässä. Oulun teknologiatietämys säteilee Kempeleen piilakeudelle. Oulua ja Kempelettä yhdistävä moottoritieosuus on nimetty laatukäytäväksi, monipuolisten ja erikoistuneiden palveluiden keskittymäksi. Palve-

luiden myötä kasvaa asutus: Oulun Metsokangas ja Kempeleen Linnakangas kasvavat yhteen ja hämärtävät kuntarajan.

Hyvä ympäristö kaikenikäisille

Nuori ikärakenne näkyy Kempeleessä. Lapsiperheet arvostavat palveluita ja liikuntamahdollisuuksia, joihin Kempeleessä on panostettu. Kunnanjohtaja pitää kuitenkin tärkeänä, että Kempele profiloituu kaikenikäisten kunnaksi. Selvimmin pyrkimys näkyy asuinrakentamisessa.

”Perheenperustamisiässä ihmiset suuntautuvat keskuksesta ulospäin, seniori-iässä palaavat keskukseen. Kempele tarjoaa senioreille kerros- ja rivitaloja aivan palveluiden ääreltä. Ikäihmisten ei tarvitse ostaa kallista kaupunkiasuntoa Oulun Lyötystä!”

Eikä tämä silti johda tiheään asutussa Kempeleessä erillisten juniori- ja seniorikylien muodostumiseen. ”Päinvastoin kunnan ikärakenne tasapainottuu. Tätä kautta onnistumme juurruttamaan uusia asukkaita kempeleläisiksi kaikkein luonnollisimmin”, Ahokas visioi.

Pikku Parlamentti pähkinänkuoressa

- Perustettiin vuonna 2001 edistämään Kempeleen lasten ja nuorten mahdollisuuksia osallistua kunnan päätöksentekoon.
- Malli saatiin Norjasta Porsgrunnin kunnasta.
- Koostuu yläasteen, lukion ja nuorisotoimen edustajien yhdeksänpaikkaisesta valmistelevasta kokouksesta eli ylähuoneesta, alaasteiden edustajien kahdeksanpaikkaisesta alahuoneesta sekä 17 edustajan pikkuparlamentista.
- Kokoontuu 1--2 kertaa vuodessa täysistuntoon. Se käsittelee lasten ja nuorten elinympäristöön, hyvinvointiin ja opiskeluoloihin liittyviä kysymyksiä.
- Pikku Parlamentin esittämistä hankkeista on toteutunut muun muassa valaistus Sarkkirannan leikkipuistoon, penkkejä yläasteelle ja kauppakeskuksen eteen, hyppylauta uimamontulle Ouluntulliin, skeittiramppi Sarkkirannan urheilukeskukseen, leikkivälineiden ja kiikkujen hankinta koulujen pihoille sekä bänditilat Ylikylän koulun entiseen opettajien asuntoon.
- Sai lääninhallituksen liikenneturvallisuuspalkinnon vuonna 2002 monista liikenneturvallisuuteen liittyvistä aloitteista kunnalle ja Tieliikennelaitokselle.
- Pikku Parlamentin edustajia on osallistunut kahtena vuotena eduskunnan nuorten parlamentin istuntoon.

(Kuva: Taauno Kohonen)

4.2 Kempeleläislasten näkemyksiä kotikunnasta

ELÄMÄÄ KEMPELEESSÄ

Kempele on oikein hyvä osa Oulua. Kaupat eivät ole kaukana ja siellä on mukavan rauhallista. Lempipaikkani on Kokkokankaan päiväkodin piha, koska siellä on mukava ajatella omia asioita ilman, että joku häiritsee, eikä pieni tuulenvire ole pahitteeksi. Illalla päiväkodin pihalla ei ole paljon väkeä ja jos on, niin väkeä on niin vähän, ettei se haittaa. Pidän Kempeleestä eniten iltapäivällä. Huonot puolet voisivat olla ne, että Kempelettä roskitetaan paljon. Onneksi on niitä, jotka huolehtivat enimmistä. Kempeleessä on paljon mukavia ihmisiä ja siellä on siksi helppo löytää uusia ystäviä. Kauppojen hinnat ovat kohtuulliset ja palvelu yleensä hyvää. Koulunkäynti on halpaa, sillä Kempeleessä koulukirjat, kouluruoat ja muut koulukamat ovat oppilaille ilmaisia.
Riina Kylmäluoma 5 C, Ylikylän koulu 2005

KEMPELE

Kempele on minusta hyvä paikka elää. Täällä on aika rauhallista ja tämä on sopivan kokoinen paikka. Tykkään asustella täällä ja varmaan tykkäävät muutkin. Lapsienkin on täällä hyvä elää, koska täällä on sopivan paljon leikkipaikkoja ja liikennettä ei ole paljoa, esim. jos verrataan Kempelettä Ouluun niin Oulu on paljon vaarallisempi paikka lapsille kuin Kempele. Koulutkin on sopivan matkan päässä ja myös kaupat. Harmi vaan että Kempelettä remontoiaan koko ajan, vaikka hyväksi se on. On myös hyvä että Oulu on lähellä. Aikuisetkin varmaan viihtyvät täällä koska täällä on rauhallista ja hyvä elää. Toivoisin että tämä paikka olisi vähän trooppisempi, olisi enemmän hiekkarantoja ja palmupuita.

Riku Määttä, 6 lk, Santamäen koulu 2005

KEMPELEEN PARAS PAIKKA

Kempeleen paras paikka on kyllä meidän tie. Meidän tiellä on semmoinen lehtiroskismökki. Siellä voi hyvin kiipeillä ja tehdä kaikkea muuta. Meidän tie on paras paikka siksi, koska siellä voi tehdä kaikkea esimerkiksi talvella: olla lumisotaa, olla vuorenvalloitusta, kaivaa tunneleita lumivuoreen, hyppiä lumivuorelta alas, pelata jäkistä sun muita pelejä. Kesällä voi pelata, korista, sählyy, jalkkista, voi potkulautailla ja kaikkea muuta ja muute siellä voikin rullaluistella ja pelata rullaluistimet jalassa sählyy. Voi olla leikkisotasta. Sitten siellä voi jutella kaikenlaista. Siinä olisi sitten kaikki……:D

Anssi Rajala, 5 C Ylikylän koulu 2005

OMA PIHA

Kempeleen paras paikka on ehdottomasti meidän piha. Se on kuin suunniteltu minun kamujen ja minun puuhiin. Se on niin hyvä konkkapaikka, kun voi olla. Siellä on niin paljon kaikkia puita ja pusikoita, joiden taakse voi mennä. Siellä on myös kiva potkia futista ja pelata sählyä. Sitten kun on oikein lämmin, niin ei muuta kun sadettaja päälle ja hyppimään. Kun on niin iso piha, niin kyllä vesisotakin onnistuu. Kyllä toisiksi paras paikka täällä on Pyrinnön futiskenttä. Se on aina niin hyvässä kunnossa ja siellä on aina niin paljon porukkaa, että saahaan hyvät pelit aikaseksi……. Siellä ne tähdet syntyy=)!!!!

Lauri Hämeenaho, 5 C Ylikylän koulu 2005

4.3 Kuvataiteilija Eeli Aalto: Hyvin tehty säilyy

Vuodesta 1969 Kempeleessä asunut Eeli Aalto (s. 1931 Viipurissa) on Suomen nykyhetken kuvataiteilijoiden kansainvälisesti valovoimaisinta kärkeä. Vakuuttavaksi esimerkiksi käy vaikkapa se, että Aalto oli yksi harvoista suomalaisista, jotka pyydettiin mukaan Firenzen 1.- 9.12.2007 järjestettyyn Biennaleen. Häneltä oli siellä kolme työtä.

Taiteellisesti monipuolisen Eeli Aallon hyllyssä on myös elokuva-alan tavoiteltu Jussi-patsas, ensimmäinen Pohjois-Suomeen tullut. Aalto sai sen v. 1977 TV-elokuvastaan Piina. Se kertoi kuvataiteilija Alpo Jaakolan elämästä. Eeli Aallolla on varma näkemys siitä, millaista kunnollisen työn jäljen pitäisi olla, puhutaanpa sitten taiteesta tai käyttöesineistä: Hyvin tehty säilyy. Se pätee esimerkiksi kankaalle maalattuihin teoksiin. Kunnolla pohjustettu, laadukkailla väreillä tehty työ ilahduttaa katsojaa vielä vuosisatojen kuluttua. Samoin myös hyvin rakennetut talot palvelevat ja ilahduttavat ihmisiä vuosisatoja, toteaa muun muassa Oulun yliopistossa tuleville arkkitehdeille kuvaamataitoa opettanut Aalto.

Internetin taidetarjontaa tutkineet ovat saattaneet huomata, että Eeli Aallon nimi on mukana muutamissa korkeatasoisia taiteilijoita esittelevissä kansainvälisissä sivustoissa harvojen suomalaisnimien joukossa. Taiteilijalla itsellään on selvä näkemys siitä, miksi häntä tunnutaan arvostettavan vähemmän kotimaisissa taidepiireissä kuin kansainvälisillä areenoilla: ”Meillä pitää tuottaa abstraktia nykytaidetta, että kelpaa esillä pidettäväksi. Itse haluan tehdä töitä, jotka todella esittävät jotakin.” Tosin Aalto on itsekin ollut varautunut ns. piireihin menemisessä. Hän on osallistunut kotimaassa harvoin perinteisiin taidenäyttelyihin. Eikä hänellä ole juuri myyntiintoakaan, vaikka koti pullistelee toinen toistaan hienompia ja kiintoisampia maalauksia. Sarjana aivan omassa kastissaan on 100 maalausta Oulusta. Ne taiteilija maalasi 1990-luvulla, jo eläkeikään ehtineenä. Taiteesta kiinnostuneet voivat onneksi tutustua Oulu-sarjaan internetissä

Eeli Aalto: Päiväpuu.

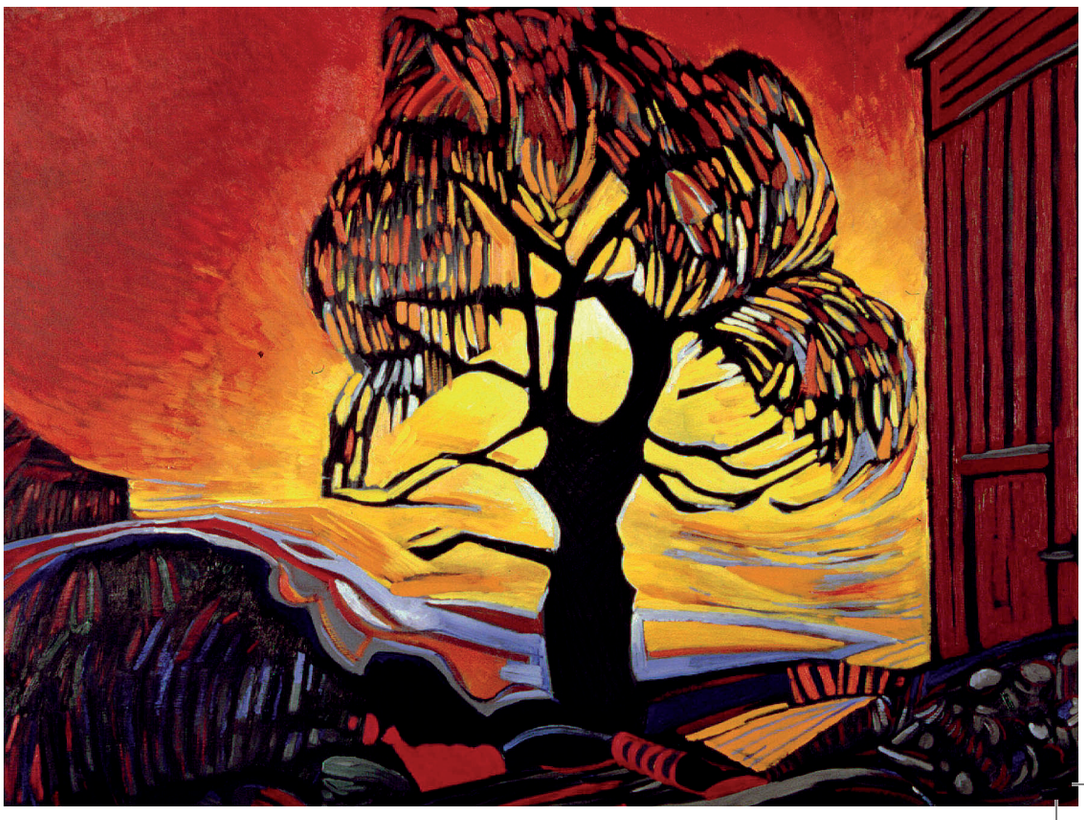
Aallon kotisivuilla. Hän onkin alalla tienraivaaja. Taiteensa internet-näyttelyä ei yksikään toinen suomalainen taiteilija ollut järjestänyt ennen Aaltoa ainakaan samassa mitassa.

Fyysisestä kunnostaan hyvää huolta pitänyt Aalto kykenee tiiviiseen työtahtiin, kun luomisvimma iskee. Pyöräillen tai kävellen lenkkeilevä Eeli Aalto onkin tuttu näky monille kempeleläisille varsinkin reitillä Ollilantie – Piriläntie – Kirkkotie. Lenkkeilymatkan maisemia näkyy myös niissä muutamissa Oulu-sarjan maalauksissa, jotka ovat kaupungin rajojen ulkopuolelta, tosin aivan naapurista.

Mikä sai kulttuuripersoonan asettumaan Kempeleeseen, pitämään ympäristöä luovan työn tekijälle sopivana? Syissä on tietysti sitä samaa, mitä monilla muillakin Kempeleeseen muuttaneilla perheillä. Eeli ja Airi-rouva katselivat tuolloin kasvavalle perheelle uutta kotia ja lapsille hyvää kasvuympäristöä. Kempeleestä löytyi sopiva, hieman keskeneräinen omakotitalo. Paikka oli mukavasti Oulun ja Limingan välissä. Kumpaankin naapurikuntaan Airilla ja Eelillä oli siteitä.

”Kempele on ennen kaikkea tarjonnut rauhallisen ympäristön luovaan työhön”, tiivistää Eeli Aalto nyt. Rantalakeuden alueen valovaihtelu eri vuodenaikoina kiehtoo taiteilijaa.

Mitä Eeli Aalto odottaa paikkakunnilta, joissa halutaan antaa luovuuden kukkia? ”Ainakin kuvataiteilijoiden verotuksessa pitäisi muistaa, että heidän myymänsä työt voivat olla vuosien takaa, jolloin myös kulut niistä ovat tulleet aivan eri aikana. Juuri verotus on estänyt ainakin minua innostumasta myymään paljonkaan. Verotuksen säännöstölle on kuitenkin vaikea tehdä paikallisesti juuri mitään. Sen sijaan millä tahansa kunnalla on mahdollisuus järjestää luovaa työtä tekeville työtiloja, jopa tarjota materiaalejakin. Ei tarvita prameita rakennuksia, vaan tarkoituksenmukaisia tiloja”, Eeli Aalto muistuttaa päättäjille.

Eeli Aalto: Yöpuu. Teos on Päiväpuun tapaan Pirilän alueelta, nyt vain aivan toisenlaisessa valaistuksessa. Maalaukset vuodelta 1994

4.4 Kempeleen rooli Oulun seudun kasvualustana

Dosentti Topiantti Äikäs

Tarkastelen kuntaimagon kehittämistä sekä sitä, kuinka kuntamaineen muodostuminen heijastuu paikalliseen identiteettiin. Kuntalaisuutta koskeva keskustelu kohdistuu siihen, mitä tarkoitetaan identiteetillä ja kuntien mielikuvilla. Kaikkiaan mielikuviin liittyvät puheenvuorot ovat leimallisia tälle ajalle.

Tarkasteltaessa Oulun seudun tuottamia mielikuvia nousee kysymys ympäryskuntien roolista keskeiseksi. Voi kysyä, ovatko ympäryskunnat kehityksen vapaamatkustajia vai väestökasvusta aiheutuvan kehityspaineen varaventtiileitä.

Käytävässä kuntauudistuskeskustelussa olisi kiinnitettävä lisää huomiota siihen, millaiseksi kuntalaisuus muodostuu tulevaisuudessa. Onko kuntalainen vain ”yksikkö”, joka ilmenee merkintänä väkiluvussa? Vai voidaanko kuntalaiset ymmärtää yksilöinä tai ryhmänä ihmisiä, joilla on aktiivinen rooli kehittämisessä ja suunnittelussa. Kuntalaisuuteen liittyy myös vastuuta sosiaalisesta ja rakennetusta ympäristöstä.

Lyhyesti sanottuna identiteetti kertoo keitä olemme ja mihin ryhmään kuulumme. Ihminen voi identiteetiltään olla samaan aikaan kempeleläinen, oululainen (tarkoittaa tässä yhteydessä ”Oulun seutulaista”), pohjalainen ja suomalainen.

Imagotyönsä alussa on kunnan pohdittava huolella omaa identiteettiperustaansa. *Tähän liittyvät paikallishistorian tutkiminen ja kulttuuriympäristöä koskevat selvitykset.* Imagon tuottaminen tai kehittäminen tarkoittaa sitä, että kunta rakentaa tietoisesti itsestään haluamaansa kuvaa tai käsitystä. Ensisijaisesti se vastaa kysymyksiin: millainen paikkakunta haluaa olla.

Kun identiteettiperusta ja paikallishistoria on selvitetty, on laadittava selvä suunnitelma imagon parantamisesta. On tärkeää, että imagotyö ulottuu kaikkiin toimenpiteisiin, jotka koskevat kunnan päätöksentekoa.

Vapaamatkustaja vai varaventtiili?

Kempeleen asema on edullinen monessa mielessä. Kunta hyötyy Oulun vuosia jatkuneesta hyvästä maineesta ja väestökehityksestä. Kempeleen ei ole tarvinnut markkinoida itseään aggressiivisesti väkilukunsa kasvattamiseksi. Kempele hyötyy myös muista Oulun seudulla olevista työpaikoista ja niiden kautta kertyvistä verotuloista. ”Vapaamatkustaja”-asetelmaa kuvastaa se, että kempeleläiset hyötyvät kaupungin tuottamista lisäarvopalveluista (kulttuuri, liikunta jne.) sekä Oulun tarjoamista kaupallisista palveluista. Kuitenkaan Kempeleen ja Oulun suhde ei ole lähtökohtaisesti ongelmallinen; vapaamatkustajasta ei koidu ”kohtuuttomasti vaivaa” Oululle.

Yhtälailla Kempeleen asemaa on arvioitava ”varaventtiili”-ajatuksella: kunnalla on tärkeä rooli esimerkiksi pientalovaltaisessa asuntotuotannossa. Tämä paljastuu tarkasteltaessa seudullista yleiskaavaa, jonka laatimista voi pitää erittäin merkittävänä seikkana Suomessa. Tämä on jäänyt seudullisessa keskustelussa liian vähälle huomiolle. Yhtälailla Kempele tarjoaa lisämahdollisuuksia liiketoimintarakentamisessa. Zeppelinin alueen aktiivinen kehittäminen on tästä hyvä esimerkki.

Jos Oulu mielletään pohjoisen Suomen ”urbaaniksi keskukseksi”, niin Kempele sijoittuu sopivasti kaupungin ja maaseudun rajalle. Kun ollaan Kempeleessä, voidaan olla sekä Oulun lähiössä että vaihtoehtoisesti perinteisessä maaseutumaisemassa. Seudulla elää ihmisiä, jotka painottavat kaupunkimaisia oloja, mutta haluaisivat silti asua pienemmässä kunnassa kuin Oulussa. Kempeleelle on muodostunut myös luonteva rooli seutukunnan muiden kuntien eräänlaisena ”harjoitusvastustajana”. Osin tämä perustuu kunnan kehittämisotteeseen, osin kuntajohdon realistisiin näkemyksiin kunnan asemasta.

Identiteettikunta Kempele

Eräs kuntarakennekeskustelussa syrjässä ollut teema koskee identiteettikunta-käsitettä. Sillä tarkoitetaan sellaista maantieteellistä aluetta, joka määrittyy kuntalaisten poliittisen vaikuttamisen sekä identifioitumisen kentäksi. Tämä alue voi olla hallinnollisesti osa suurempaa kokonaisuutta. Käytännössä tämä tarkoittaisi, että Kempele olisi osa joko Oulua tai vaikkapa Oulun eteläpuolisten kuntien yhteenliittymää, mutta kempeleläisiä koskeva päätöksenteko olisi edelleen lähellä asukkaita.

Ajatuksen tausta on eurooppalaisessa, paikallisyhteisöä korostavassa näkökulmassa. Parhaiten identiteettikuntamalli voisi toimia tilanteessa, jossa Oulun seudulle muodostettaisiin yhteinen seutupohjainen kuntarakenne. Siinä nykyiset kunnat (ja Oulun kohdalla kaupunginosat) toimisivat identiteettikuntamallin mukaisina päätöksentekofoorumeina asioissa, jotka koskevat aidosti asukkaita ja heidän lähiympäristöään. Näiden yläpuolelle asettuisivat nykyiselle kuntataloudelle raskaammat sosiaali- ja terveyspuolen sekä elinkeinopolitiikan ja aluemarkkinoinnin sektorit.

Ongelmakohtia on useita. Suomessa ei ole korostettu paikallisyhteisöä paikallisdemokratian toteuttajana. On pikemminkin puhuttu hallinnollisesta ”kuntalaitoksesta”, jossa puolueilla on suuri rooli. Toinen kriittinen kysymys koskee sitä, muodostuisiko identiteettikunta todelliseksi yhteisölliseksi toiminta-alueeksi. Edelleen on syytä muistuttaa, että käy meneillään olevassa kuntarakenneuudistuksessa kuinka tahansa, paikkana Kempele tai kempeleläisten paikkaidentiteetti eivät katoa mihinkään. Kempeleen imagona voi myös tulevaisuudessa olla ”hyvän kasvualusta” – tarkoitettiinpa sillä sitten ihmisiä tai innovaatioita.

Artikkeli pohjautuu kirjoittajan Kempeleessä 23. lokakuuta 2005 pitämään esitelmään, jonka otsikkona oli Kempele – Oulun seudun vapaamatkustaja vai varaventtiili? Pohdintoja kuntaimagon merkityksestä paikalliselle kehitykselle.

Kirjoittaja on FT, kaupunki- ja aluetutkimuksen dosentti Oulun yliopistosta. Lisäksi Äikäs työskentelee erityisasiantuntijana maineenhallintaan erikoistuneessa Viestintätoimisto Pohjoisrannassa.

(Kuva: Tauno Kohonen)

5. Toimenpideohjelma

Kempeleen kaltaisessa, maisemallisesti kahteen osaan jakautuneessa kunnassa maisemakuvaa kehitetään parhaiten säilyttämällä pellot ja maaston painanteet avarina. Puustoa käytetään pääasiassa vain tonttien suojaamiseen ja purolaaksojen reunoilla viherkäytävinä. Jos uudet rakennuspaikat joudutaan sijoittamaan viljelylaaksoon, voidaan alue rakentaa vallitsevia maastonmuotoja mukaillen.

5.1 Mistä tunnistetaan arvokas kulttuuriympäristö?

Kulttuuriympäristöohjelma kokoaa eri inventoinneista kerätyn tiedon arvokkaista kulttuuriympäristöistä ja esittää sen tiivistetyssä muodossa. Eri osatekijöiden arvojen perusteet esitellään. Inventointiraporteista löytää tarkat tiedot ja arvojen perustelut kuhunkin kohteeseen erikseen. Rakennetun ympäristön inventoinneissa on myös toimenpidesuosituksia ja säilymisedellytyksiä, jotka voivat vaihdella suurestikin kohteen mukaan. Selvitykset eivät kuitenkaan ole täysin kattavia, vaan arvoja voi löytyä edelleen. Asiaan perehtymättömien on usein vaikea tunnistaa arvoja omin päin. Jos asiasta on epävarma, on hyvä ottaa yhteyttä kuntaan, maakuntamuseoon tai ympäristökeskukseen sen mukaan, millaisesta kohteesta on kyse. Inventointiraportit ovat nähtävillä kunnassa kaavoitustoimella ja rakennusvalvonnassa, mutta myös seuraavasti:

Arkeologinen perintö:	Pohjois-Pohjanmaan museo tai Museovirasto
Perinnemaisemat:	Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus
Rakennettu ympäristö:	Pohjois-Pohjanmaan museo

5.2 Maiseman hoito

Maiseman hoito edellyttää tietoa siitä, mikä on maisemalle ominaista ja mitkä asiat vaikuttavat sen arvoon. Kulttuurimaiseman tulee olla lähtökohtana kaavoituksessa ja kaavoittamattomilla alueilla uusien rakennuspaikkojen ja teiden sijoittelussa. Useimmat varsinaiset hoitotoimet ovat kuitenkin maanomistajien vastuulla. Tarvittaessa neuvontapalveluja saa mm. Pohjois-Pohjanmaan maaseutukeskuksesta. Maaseudun kulttuurimaisemat ovat yleisimpiä maisemakokonaisuuksia myös Kempeleessä ja niillä on monia yhteisiä ominaisuuksia, joiden hoitoon voi antaa yleispiirteisiä ohjeita:

Maisemakokonaisuuksista on tärkeää säilyttää alueen ominaispiirteet: Maaseudun kulttuurimaisemaan kuuluvat lähes aina näkymät avointen viljely- ja laidunalueiden yli sekä eheät perinteiset tilakeskukset. Suomalainen kulttuurimaisema rajautuu tyypillisesti metsään. Avointen alueiden ehjät, selkeät reunat ja hallitusti metsän rajaan tai kumpareille sijoittuvat rakennusryhmät tekevät maisemasta hoidetun ja tasapainoisen.

Voimakkaiden, ehjien reunojen rikkomista tulee välttää. Hammastava metsänreuna voidaan koettaa paikata istutuksilla. Vanhojen kylien ja tilakeskusten rakennukset saavat näkyä kunnolla ympäristöönsä, eikä niitä pidä peittää kasvillisuudella. Kullakin alueella on omat erityispiirteensä, joita tulee kunnioittaa.

Rannat, pelto-ojat ja tienreunat tulee tietoisesti pitää avoimina joko laiduntaen tai niittämällä. Vaikutelma hoidetusta ympäristöstä on sitä vahvempi, mitä vähemmän pieniä pensaikoita ja vesakoita aukeilla paikoilla on. Maisemien tulee näkyä tiellä kulkijoille. Yleinen siisteys vaikuttaa mielikuviin kaikkialla.

Tiemaisemaan vaikuttaa myös tienpinnan korkeus. Hoito ja päällystys eivät saa korottaa tien pintaa niin, että viereisten rakennusten sokkelit jäävät alas tai tie nousee maisemassa penkereelle.

Maiseman ominaispiirteiden säilyttäminen:
- avoimet viljelymaisemat
- ehjät metsänreunat
- näkyvät tilakeskukset
- viljely ja laidunnus
- vesakoiden karsinta
- yleinen siisteys
- tienpintojen korkeusasemat kohdallaan

Lue lisää maisemanhoidosta:
- *Kempeleen maisemanhoitosuunnitelma. Oulun Viatek Oy 1991.*

5.3 Rakennetun ympäristön vaaliminen

Uudisrakentaminen

Eri alueilla saattaa olla erityispiirteitä, jotka on otettava huomioon. Ohjeita voi kysyä rakennusvalvonnasta ja kaavoitustoimistosta. Kunnan luovuttamille tonteille on laadittu *rakennustapaohjeita*, joita on noudatettava. Rakennusjärjestyksessä on määritelty, että asemakaavan ulkopuolisilla alueilla rakennusluvan saaminen edellyttää suunnittelutarveratkaisua. Luvan myöntämiselle on oltava erityiset, MRL 137 §:ssä määritellyt edellytykset:

- rakentaminen on sopivaa maisemalliselta kannalta
- eikä se saa vaikeuttaa kaavoitusta,
- rakentaminen ei myöskään saa vaikeuttaa erityisten luonnon- tai kulttuuriympäristönarvojen säilyttämistä eikä virkistystarpeiden turvaamista.

Uudisrakennuksen tulee aina soveltua rakennettuun ympäristöön ja maisemaan. Rakennus pitää voida tunnistaa oman aikansa tuotteeksi, joka luontevasti täydentää olemassa olevaa ympäristöä jäljittelemättä silti vanhaa. Rakennetussa ympäristössä tulee ottaa huomioon myös lähiympäristö ja maisema; kokonaisuus on yleensä tärkeämpi kuin yksittäiset rakennukset.

Korjausrakentaminen

Säännöllinen hoito ja huolto ovat järkevin ja edullisin toimintatapa. Kustannukset kasvavat korjaamista lykättäessä. Toisaalta ylenpalttinen korjaaminen ja materiaalien tarpeeton uusiminen on uhka sekin. Aitous liittyy materiaaliin; kerran poistettua ei saa takaisin. Korjaukset tulee tehdä säästävästi alkuperäisillä työmenetelmillä ja alkuperäisiä vastaavilla materiaaleilla. Alueellisten ympäristökeskusten avustukset rakennusperinnön hoitoon annetaan korjauksiin, jotka tehdään

entistäen. Avustuksen ehtoja kannattaa soveltaa uudempienkin rakennusten korjaamiseen, sillä nykypäivän uudisrakennukset ovat huomisen rakennusperintöä.

5.4 Kaavoituksen keinot

Jotta kulttuuriympäristön arvot voidaan ottaa kaavoituksessa huomioon maankäyttö- ja rakennuslain vaatimalla tavalla, on oltava ajantasaista tietoa niin arkeologisista kohteista, perinnemaisemista kuin rakennetusta ympäristöstäkin. Valtioneuvoston päätös valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista (VAT) ohjaa valtakunnallisesti arvokkaiden kohteiden ja kulttuuriympäristön arvojen huomioon ottamista eri kaavatasoilla. Maakuntakaavan laatii maakunnanliitto ja yleis- ja asemakaavan kunta. Alueiden ja rakennusten suojeluratkaisut sekä vaikutusten arviointi perustuvat inventointien tuottamiin tietoihin ja arvottamiseen. Kulttuuriympäristöohjelmassa tiedot kaikista tehdyistä inventoinneista on lueteltu. Luettelon ajantasaisuudesta on jatkuvasti ja suunnitelmallisesti pidettävä huolta.

Kulttuuriympäristöohjelman hyödyntäminen kaavojen laadinnassa ja muuttamisessa

Alkuvaihe:

- Lähtötiedot kulttuuriympäristön arvokkaista osatekijöistä sekä niihin liittyvistä luontokohteista on koottu ohjelmaan koko kunnasta. Osatekijät on merkitty kartalle, tarkemmat tiedot tai viittaukset lähteisiin ja inventointiraportteihin ovat tekstiosassa.
- Ohjelmasta selviää, mitkä kulttuuriympäristöt (mm. perinnemaisemat ja rakennetun ympäristön kohteet) on inventoitu vähintään yleiskaavoituksen edellyttämällä tasolla ja mitkä on syytä inventoida, tarkentaa tai päivittää. Tarkennusta tarvitaan usein asemakaavaa varten. Lähtötiedoiksi vaaditaan tarkka rakennuskohtainen inventointi. On mahdollista, että arvoja sisältyy myös kohteisiin, joita ei ole merkitty ohjelmaan. Epäselvissä tapauksissa on varminta teettää uusi inventointi. Ohjelmassa on loppuvuoden 2006 tilanne.
- Edellä mainitut lähtötiedot ja mahdollisten lisäselvitysten tarve kirjataan kaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan, kuten myös selostus siitä, miten kaavan toteuttamisen vaikutukset kulttuuriympäristöön arvioidaan.

Laadintavaihe:

- Kaavaa laadittaessa tutkitaan lähtötietojen pohjalta, mitä vaatimuksia kulttuuriympäristön arvojen säilyminen edellyttää maankäytöltä ja onko suojelumerkinnöille tarvetta.
- Muinaisjäännökset ovat aina lailla rauhoitettuja ja ne merkitään kaavoihin.
- Kaavan toteuttamisen vaikutukset arvioidaan lähtötietojen (kulttuuriympäristöohjelman ja inventointien) avulla.

Valtakunnalliset alueiden käyttötavoitteet on jaettu kuuteen asiakokonaisuuteen, joista yksi koskee kulttuuri- ja luonnonperintöä. Käyttötavoitteiden erityistavoitteet edellyttävät, että alueiden käytössä varmistetaan valtakunnallisesti merkittävien kulttuuri- ja luonnonperinnön arvojen säilyminen. Erityistavoitteiden mukaan viranomaisten laatimat valtakunnalliset inventoinnit otetaan huomioon alueiden käytön suunnittelun lähtökohtina.

Maakuntakaava on koko maakunnan kattava, kokonaisvaltainen alueiden käyttösuunnitelma. Kaavaa tarvitaan maakunnan yleisen kehittämistyön sekä kuntien yksityiskohtaisemman suunnittelun pohjaksi ja yhteensovittamiseksi. Kaavassa tarkastellaan mm. rakentamisalueita, liikennettä, energia-, vesi- ja jätehuoltoa, virkistys- ja suojelualueita, arvokkaita maisema-alueita ja kulttuuriympäristöjä, pohjavesi- ja maa-aineskysymyksiä sekä kokonaisuuteen liittyvää ympäristövaikutusten arviointia.

Maakuntakaava on ohjeena laadittaessa kunnan yleis- ja asemakaavoja, joissa kehittämisperiaatteet edelleen tarkentuvat. Alueilla, missä ei ole voimassa olevaa yleis- tai asemakaavaa, noudatetaan maakuntakaavaa. Maakuntakaavaan merkityille virkistys-, suojelu-, liikenne- ja teknisen huollon alueille ei saa rakentaa, jos sillä vaikeutetaan kaavan toteutumista.

Valtakunnallisia inventointeja ovat vuonna 2006:

- Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet. Ympäristöministeriö, ympäristönsuojeluosasto, mietintö 66/1992.
- Rakennettu kulttuuriympäristö, valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt. Museovirasto, Ympäristöministeriö. Helsinki 1993.
- Valtakunnallisesti merkittävät esihistorialliset suojelualuekokonaisuudet. Sisäasiainministeriö, kaavoitus- ja rakennusosasto, tiedotuksia 3/1983.

Yleiskaava on kunnissa laadittava yleispiirteinen kaava, joka ohjaa yhdyskuntarakenteen kehitystä ja asemakaavoitusta. Yleiskaavassa voidaan osoittaa paitsi alueiden pääasiallinen käyttö, myös suojelua edellyttävät kohteet tai alueet. Muinaismuistolain tarkoittamat kohteet merkitään kaavaan aina. Voimassa olevan maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) mukaan laaditut yleiskaavat ovat aina oikeusvaikutteisia, ellei erikseen toisin päätetä; toisin sanoen kaavan määräykset ovat asemakaavan tapaan velvoittavia.

Oulun seudulla on kuntien yhteinen yleiskaava, joka sai lainvoiman Oulun ja ympäristökuntien alueella v. 2006. Kaavaan sisältyy erillinen kartta merkittävistä kulttuuriympäristöistä ja –kohteista.

Asemakaavalla maankäyttöä on mahdollista ohjata monin tavoin kulttuuriympäristön arvojen säilyttämiseksi. Alueiden käyttötarkoitus voidaan määritellä esimerkiksi siten, että arvokkaat kohteet saavat tilaa ympärilleen – mikäli se kuuluu niiden luonteeseen – tai vältetään rikkomasta kokonaisuuksia. Maisemallisesti tärkeät peltoaukeat varataan edelleen maataloudelle. Lisäksi kaavalla tuetaan olemassa olevan ympäristön tai rakennuskannan säilymistä tai varustetaan rakennus- tai ympäristö suojelumerkinnällä. Uudet rakennuspaikat voidaan määritellä paikkoihin, jossa ne tukevat maiseman rakennetta tai perinteistä rakennustapaa. Asemakaavan merkinnät ja määräykset ovat lain tapaan velvoittavia. Kaavoitus on uuden maankäyttö- ja rakennuslain mukaan aikaisempaa avoimempaa ja vuorovaikutteisempaa. Vaikuttamismahdollisuudet ovat parhaat valmistelun alkuvaiheissa.

Kaikista kaavahankkeista tehdään ensin osallistumis- ja arviointisuunnitelmat, joihin myös voi vaikuttaa. Kaavoituksesta järjestetään keskustelutilaisuuksia ja luonnoksista on mahdollisuus antaa mielipide laatimisvaiheen kuulemisen yhteydessä. Osalliset voivat vaikuttaa vielä kaavaehdotuksen ollessa nähtävillä ennen kaavan lopullista hyväksymistä. Kaavoista, joihin sisältyy kulttuurihistoriallisia arvoja, järjestetään yleensä viranomaisneuvottelu kaavoituksen alkuvaiheessa ja pyydetään asiantuntijalausunnot. Tulevista kaavoitushankkeista tiedotetaan mm. paikallislehdessä ja vuosittaisissa kaavoituskatsauksissa.

Kempeleessä on asemakaavoissa sovellettu seuraavia määräyksiä kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden alueiden tai kohteiden suojelussa:

s/ Alue, jolla ympäristö säilytetään.
s-1 Suojeltava alueen osa. Alueella olevien rakennusten ja piha-alueiden kulttuurihistorialli set ominaisuuspiirteet tulee säilyttää. Rakennusten julkisivukorjauksia tehtäessä tulee käyttää alkuperäisiä tai niitä vastaavia materiaaleja.
sr-1 Suojeltava rakennus. Historiallisesti/ kulttuurihistoriallisesti/ rakennustaiteellisesti/ kaupunki- tai kyläkuvan kannalta arvokas rakennus/ rakennuksen osa, jonka ominaisuuspiirteet tulee korjaus- ja muutostöissä säilyttää. Erityisesti julkisivukorjauksissa tulee käyttää alkuperäisiä tai niitä vastaavia materiaaleja.

5.5 Rakennusvalvonnan rooli

Arvioi lupahakemukset kulttuurihistoriallisten arvojen kannalta

Rakennusvalvonta käsittelee rakennus-, toimenpide- ja purkuluvat. Päätöksiä valmisteltaessa varmistetaan, että hanke on asema- tai yleiskaavan ja kaavoittamattomilla alueilla rakennusjärjestyksen mukainen, eikä hävitä perinne-, kauneus- tai muita arvoja. Mikäli kaava perustuu vanhentuneisiin selvityksiin, tulee kulttuuriympäristön arvot tarkistaa ajan tasalle. Alueelliselta ympäristökeskukselta tulee pyytää lausunto, jos poikkeamismenettely tai soveltuvin osin myös suunnittelutarveratkaisu koskee rakennussuojelun kannalta merkittävää kohdetta tai aluetta taikka valtakunnallisesti merkittäviä maisema-alueita tai kulttuuriympäristöjä. Myös Pohjois-Pohjanmaan museo ja Museovirasto antavat lausuntoja. Paikallisesti merkittävät kohteet voidaan käsitellä kunnassa kyseiseen kaavatasoon riittävien inventointitietojen pohjalta, mutta neuvoa ja lausuntoja voidaan pyytää niissäkin tapauksissa museolta. Epävarmoissa tapauksissa ja mikäli kohde on merkitty kulttuuriympäristöohjelmaan inventoitavaksi tai muuten oletetaan arvokkaaksi, rakennusvalvonta voi ottaa yhteyttä museoon tai alueelliseen ympäristökeskukseen. Purkamisaikomuksesta on tiedotettava ympäristökeskukselle, jos rakennuksen tai sen osan purkaminen voi merkitä historiallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokkaan rakennuksen taikka rakennetun ympäristön turmeltumista. Purkulupaa hakiessa on tärkeää ottaa huomioon rakennussuojelunäkökulma myös alueilla, joilla kaava on tai saattaa olla vanhentunut. Lupaa myönnettäessä on varmistuttava siitä, ettei kulttuurihistoriallisia arvoja hävitetä.

Neuvoo ennalta

Rakennusvalvonta neuvoo rakentamispaikan valinnassa alueilla, joilla ei ole kaavaa tai kyläsuunnitelmaa. Rakennustarkastaja neuvoo kaavan tulkinnassa ja siinä, mitä kulttuuriympäristöön kohdistuvia määräyksiä ja ohjeita tulee ottaa huomioon.

Ohjaa korjaamisessa

Kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden kohteiden korjaamiseen voi myös kysyä neuvoa rakennusvalvonnasta jo hankkeen käynnistysvaiheessa. Niin kaavoitetuille kuin kaavoittamattomillekin alueille voi laatia rakennustapaohjeita, joita rakennusvalvonta edellyttää noudatettavan. Kyläsuunnitelmiin voi myös sisällyttää ohjeita rakentamiseen. Ohjeet toimivat suosituksina, sillä kaavoihin verrattavaa oikeusvaikutusta niillä ei ole.

6. Toimintaohjelma 2008-2013

6.1 Toimintaohjelma osoittaa käytännön toimenpiteet paikallistasolla ja keskeiset toimijat

Kulttuuriympäristökasvatus, -koulutus ja tiedotus

Toimenpiteet	*Keskeiset toimijat*
Jaetaan ja myydään kulttuuriympäristöohjelmaa ja pyritään julkaisemaan se myös kunnan verkkosivuilla ja poimintoja kuntatiedotteessa	Kunta
Otetaan kulttuuriympäristökasvatus mukaan käytännönläheisesti eri aineiden koulukohtaisiin opetussuunnitelmiin ja laaditaan suunnitelma eri kouluasteille	Kunta / koulut
Järjestetään opettajille koulutusta aiheesta	Kunta / koulut
Hyödynnetään tehokkaasti olemassa olevaa oppimateriaalia ja luodaan uutta, paikallista oppimateriaalia yhdessä oppilaiden kanssa osana opetusta.	Kunta / koulut
Hyödynnetään oppimateriaalin valmistamiseen myönnettäviä ympäristöministeriön avustuksia.	Kunta / kulttuuritoimi + koulut
Järjestetään henkilöstökoulutusta aiheesta virkamiehille ja päättäjille	Kunta
Varataan määrärahoja opintoretkiin ja asiantuntijoiden käyttämiseen opetuksessa	Kunta / kansalaisopisto + koulut
Järjestetään korjauskursseja rakentajille ja korjaajille	Kunta / kansalaisopisto
Tehdään ohjattuja kyläkävelyitä eri puolilla kuntaa	Kyläyhdistykset, kunta / kansalaisopisto, Kempele-Seura
Kytketään kulttuuriympäristöopetusta sopiviin kursseihin, esim. valokuvaus	Kunta / kansalaisopisto
Esitellään hyvin toteutettuja hoitohankkeita	Kunta, maakuntatason toimijat, kyläyhdistykset
Jatketaan aktiivista tiedottamista kulttuuriympäristöasioista	Kunta, Kempele-Seura
Esimerkki: Lehtiartikkelit	
Kerätään yleistä kiinnostusta herättävät inventointiraportit, ohjelmat, selvitykset ja suunnitelmat pysyvästi nähtäväksi kirjastoon, kulttuuritoimeen ja kaavoitustoimeen	Kunta

Kulttuuriympäristöohjelman seuranta ja päivitys

Toimenpiteet	*Keskeiset toimijat*
Kaavoitustoimi ottaa vastaan ohjelman jälkeen kertyvän tiedon ja pitää yllä yleisön saavutettavissa olevaa luetteloa täydennyksistä. Vastaanottaja tiedottaa aineistosta maakuntamuseolle	Kunta / kaavoitus
Kootaan aluksi kerran vuodessa ja myöhemmin joka toinen vuosi kokoontuva toimenpide-ohjelman seurantaryhmä, joka koostuu kulttuuri-ympäristöohjelman ohjausryhmästä sekä mahdollisesti seurakunnan ja kyläyhdistysten edustajista	Kokoonkutsuja kunta / kaavoitus, Kempele-Seura
Toimenpideohjelma päivitetään viiden vuoden välein	Seurantaryhmä
Jatketaan ja pidetään ajan tasalla rakennetun ympäristön inventointia	Kunta / kaavoitus
Hyödynnetään jo tehtyjä selvityksiä ja ohjelmia sekä maisemasuunnitelmia	Kunta / kaavoitus
Kehitetään kunnan paikkatietojärjestelmää niin, että tiedot kulttuuriympäristöstä saadaan paikka-tietoihin. Sisältö kirjataan maakunnassa yhteisesti sovittavan käytännön mukaan	Kunta, ympäristökeskus

Vuorovaikutus ja sitoutuminen

Toimenpiteet	*Keskeiset toimijat*
Kulttuuriympäristöohjelman tavoitteet ja toimintaohjelma otetaan huomioon kunnan talousarvioesityksissä ja koulujen opintosuunnitelmissa	Kunta
Lisäselvityksiä ja päivityksiä tehtäessä huolehditaan asukkaiden osallistumisesta ja monipuolisesta tiedotuksesta	Kunta, selvitysten tekijä
Pidetään yllä positiivista vuorovaikutusta kulttuuriympäristöhakkeista kunnan ja asukkaiden välillä mm. seurantaryhmän avulla	Asukkaat, seurantaryhmä, kunta
Jatketaan yhteistyötä eri oppilaitosten kanssa tarjoamalla aiheita harjoitus- ja opinnäytetöiksi	Kunta
Pidetään neuvotteluyhteyttä eri virkamiesten välillä niin kunnan sisällä kuin maakuntatasollekin	Maakuntatason toimijat, kunta

Kulttuuriympäristöjen vaaliminen

Toimenpiteet	*Keskeiset toimijat*
Kiinnitetään huomiota kulttuurimaiseman ominaisuuksiin rakennuspaikkojen valinnassa haja-asutusalueilla	Asukkaat, kunta / rakennusvalvonta
Uusia maisemanhoito- ja kyläsuunnitelmia tehdessä ja jo tehtyjä toteutettaessa varmistetaan kulttuuriympäristöohjelmasta kulttuuriympäristön arvot	Suunnitelmien tilaajat ja tekijät
Neuvotellaan rakennusvalvonnan kanssa jo rakennushankkeen suunnittelun alkuvaiheissa	Asukkaat, kunta / rakennusvalvonta
Varmistetaan kaavamuutosten tarve, suojellaan arvokkaat kohteet uusissa asema- ja yleiskaavoissa sekä maakuntakaavassa tai tarvittaessa rakennussuojelulailla	Kunta / kaavoitus
Tarkistetaan kulttuuriympäristön arvot erityisen tarkasti vanhoilla kaava-alueilla ennen toimenpiteitä	Kunta / kaavoitustoimi, Pohjois-Pohjanmaan liitto, ympäristökeskus, maakuntamuseo
Kehitetään kunnan paikkatietojärjestelmää niin, että tiedot kulttuuriympäristöstä saadaan paikkatietoihin. Sisältö kirjataan maakunnassa yhteisesti sovittavan käytännön mukaan	Kunta, ympäristökeskus

Rakentamisen ohjaus ja ympäristön / kiinteistöjen huolto

Toimenpiteet	*Keskeiset toimijat*
Järjestetään kyläyhdistysten kanssa teemailtoja, jossa käsitellään maaseutumaisemaan rakentamisen ja korjaamisen periaatteita	Kunta / rakennusvalvonta, kyläyhdistykset, maanomistajat
Järjestetään talkoita ym. tapahtumia koko yhteisölle tärkeiden rakennusten kunnostamiseksi	Kiinteistöjen omistajat, Kempele-Seura
Jatketaan ympäristön siisteyden valvontaa	Kunta / rakennusvalvonta
Käytetään kulttuurihistoriallisia arvoja ymmärtäviä suunnittelijoita ja rakentajia merkittävien kohteiden korjaus- ja muutostöissä.	Remontoijat, kiinteistöjen omistajat, kunta / tekninen toimi
Järjestetään perinnemaisemien hoidon opetusta ja neuvontaa maastossa	Ympäristökeskus, kunta / koulut, kyläyhdistykset ym. järjestöt
Kunnostetaan ympäristöä talkootyönä	Kunta, yhdistykset ja järjestöt ja talkooporukat, pikku parlamentti, 4H, koulut

6.2 Mitä seuraavaksi?

On tärkeää saada jaetuksi tietoa mahdollisimman laajalle. Tämä on tarkoitus järjestää jakamalla julkaisua tärkeimmille tahoille ja asettamalla se verkkoversiona luettavaksi kunnan kotisivuille. Julkaisua painetaan myös myyntiin. Ihanteellisessa tapauksessa eri toimijat etsisivät ohjelmasta eväitä oman toiminnan tueksi ja ottaisivat näin työkalun heti käyttöön. Itse julkaisua koskeva palaute ja kertyvä uusi tieto kerätään kaavoitustoimeen.

6.3 Seuranta

Ohjelman toteutumista seurataan säännöllisesti kutsumalla kokoon seurantaryhmä. Hyvistä toteutuneista esimerkeistä ja kehittämistarpeista tiedotetaan mahdollisimman laajasti, jotta seuranta palvelisi myös itse ohjelman toteutumista.

7. Mistä tietoa, neuvoja ja rahoitusta?

Neuvontaa ja rahoitusta on tarjolla melko paljon. Laina- ja avustushakemukset jätetään usein joko kunnan tai maakunnan palvelupisteisiin, vaikka myöntäjä olisikin joku muu taho. Seuraavassa on lueteltu eri toimijoiden tehtävät kulttuuriympäristön suhteen sekä haettavat tukimuodot.

Kempeleen kunta
Kunnantalo
90440 Kempele
sähköposti: etunimi.sukunimi@kempele.fi
www.kempele.fi

Kirjasto: paikallista tietoa
Kulttuuritoimi ja kansalaisopisto: kulttuuriasiat
Koulut: kulttuuriympäristöopetus kouluissa
Tekninen toimi: kunnan omat kiinteistöt, yhdyskuntatekniikka (esim. tiet)
Kaavoitus: maankäytön suunnittelu
Rakennusvalvonta: neuvonta uudis- ja korjausrakentamisessa, rakennus- ja toimenpideluvat

Pohjois-Pohjanmaan TE-keskus
Maa- ja metsätalousministeriön ympäristötuki korvaa niitä kustannuksia ja tulonmenetyksiä, joita aiheutuu ympäristönsuojelun ja -hoidon kannalta hyvien viljely- tai tuotantomenetelmien käytöstä. Tuen saaminen edellyttää erilaisia ympäristön ja maiseman ylläpitotoimenpiteitä. Erityistukea voi saada mm. maisemankehittämiseen ja hoitoon, luonnon monimuotoisuuden edistämiseen ja perinnebiotooppien hoitoon.

Tietoa saa myös Museovirastosta ja Pohjois-Pohjanmaan museosta.

Kempele-Seura
- Kaikille kempeleläisille tarkoitettu kotiseutuyhdistys.
- Tarkoituksena kotiseudun kehittäminen paikallisten erityispiirteiden pohjalta.
- Lisää kotiseututietoutta muun muassa julkaisu- ja kustannustoiminnalla.
- Ylläpitää kotiseutuhenkeä.

(Kuvat: Tauno Kohonen)

KEMPELEEN 10 KÄRJESSÄ

Rakennetun ympäristön kohteet tai alueet

1. Kirkonmäki

- Alue on kirkkolain mukaan suojeltu.
- Vanha kirkko on kansanmiesten rakentama vuosina 1688-1691. Rakennusmestarina toimi tunnettu liminkalainen kirkonrakentaja Matti Härmä. Tapulin rakentaja oli Heikki Väänänen (mahdollisesti 1769).
- Seinämaalaukset sekä saarnastuolin henkilökuvat ovat Mikael Toppeliuksen tekemät vuosina 1785-95.
- Kempeleen seurakunta järjesti kutsukilpailun v. 1988 uuden kirkon suunnittelua varten. Kirkon suunnitelmat on laadittu arkkitehti Jorma Tepon ehdotuksen ”Kuori” pohjalta. Pyhän Kolminaisuuden kirkko vihittiin käyttöön v. 1993. Se sijaitsee kirkonmäellä siten, että hautausmaa jää uuden ja vanhan kirkon väliin.
- Lasimaalaukset on tehnyt taiteilija Pekka Jauhiainen.

Tavoitteet:
Valtakunnallisesti arvokkaan aluekokonaisuuden säilyttäminen.

Toimenpiteet:
Suojelu asemakaavan nojalla, kaavamerkinnät ja –määräykset tarkennettava.

(Kuvat: Kristiina Myllyoja)

2. Asema-alue ja entinen Kempeleen-Salon osuusmeijeri

- Historiallisesti ja rakennushistoriallisesti merkittävä kohde, jonka rakennuksia yhdistää maisemallisesti Asemantie.
- Makasiinit ja ratavartijan asunto 1886
- Asemarakennus 1904
- Meijeri 1912 (toiminnassa vuoteen 1922), kunnantoimistona vuosina 1933-1937
- Meijeri nykyään harrastuskäytössä

Tavoitteet:
Radan molemmin puolin sijaitsevan aluekokonaisuuden säilyttäminen, uuden rakentamisen sopeuttaminen vanhaan rakennuskantaan.

Toimenpiteet:
Suojelumerkintä taajaman osayleiskaavaan, asemakaavamerkinnät ja -määräykset radan itäpuolen osalta tarkennettava.
Meijeristä pidetään jatkossakin huolta.

3. Pirilän puutarhaoppilaitoksen alue

- Hyvin säilynyt tiilinen asuinrakennus 1800-luvun lopulta on arvokas aikansa edustaja. 1800-luvulla rakennetut kolme aittaa, sementtitiilinen navetta 1910-luvulta sekä hirsinen ulkorakennus 1900-luvun alusta ovat yhdessä asuinrakennuksen kanssa rakennushistoriallisesti merkittäviä kohteita. Puistomainen piha on myös maisemallisesti tärkeä. Tila kuuluu Ollilan alueen vanhaan rakennuskantaan ja Pirilän tien raittikokonaisuuteen.
- Alun perin Kempeleen Puutarhurikoulu (opetus alkoi v. 1952), nimenmuutos Kempeleen puutarhaoppilaitokseksi 1988.
- Oulun seudun ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä (OSAKK) vuodesta 1995, nykyisin oppilaitos sisältyy Oulun seudun ammattiopiston Kempeleen yksikköön.
- Muita rakennuksia: opetustiloja sisältävä rakennus 1967 ja uusi päärakennus 1996.

Tavoitteet:
Aluekokonaisuuden luonteen säilyttäminen, ympäristön kehittäminen.

Toimenpiteet:
Suojelu asemakaavan nojalla, kaavamerkinnät ja –määräykset puuttuvat nykyisestä kaavasta. Lisätään nykyiseen kaavaan.

4. Kunnanmartti, kotiseutumuseo

- Tyypillinen pohjoispohjalainen neliöpiha, johon kuuluvat asuinrakennus ja navetta sekä talli. Sekä rakennushistoriallisesti että historiallisesti merkittävä kohde, joka sijaitsee keskeisellä paikalla. Osa Ollilan alueen vanhaa rakennuskantaa ja Kirkkotien raitti -kokonaisuutta.
- Päärakennus 1886, Kempeleen Säästöpankki toimi rakennuksessa 1900-luvun alussa.
- Hirsinen navetta 1886 (uusittu 1930-luvulla) ja tallipuoji 1897.
- Museoalueelle siirretty useita rakennuksia mm. käsityöläismökki Oulusta, asevelitalo Sohjanasta, kalustohuone ja tuulimylly Tyrnävältä, kalaaitta Pikisaaresta, Hemmilän varastoaitta.

Tavoitteet:
Historiallisesti arvokkaan aluekokonaisuuden säilyttäminen.

Toimenpiteet:
Suojelu asemakaavan nojalla, kaavamerkinnät ja –määräykset puuttuvat nykyisestä kaavasta. Lisätään kaavamerkintöihin.
Turpasmökki kunnostetaan. Alueen toimintaa elävöitetään.

(Kuvat: Kristiina Myllyoja)

(Kuva: Kristiina Myllyoja)

5. Vanha pappila

- Kempeleen pappila perustettiin vuonna 1740 Kullio-nimiselle kruununtilalle. Nykyinen rakennus, joka valmistui vuonna 1899, on kolmas pappilana toiminut rakennus.
- Talo toimi pappilana vuoteen 1966 asti, jolloin Kempeleen nykyinen seurakuntakeskus valmistui. Viimeisin pappilassa asunut kirkkoherra oli rovasti Kaarlo Ilmari Cajanus, Kempeleen kirkkoherra vuosina 1927-1966.
- 1960-luvulta lähtien pappila on toiminut mm. keskikouluna, Kirkonkylän ja Ylikylän ala-asteena sekä kerhotiloina.

Tavoitteet:
Historiallisesti arvokkaan rakennuksen säilyttäminen.

Toimenpiteet:
Suojelu asemakaavan nojalla.
Puuston ja istutusten lisääminen pihapiiriin.

6. Maisemallisesti arvokkaat peltoalueet

Limingan lakeuden valtakunnallisesti arvokas maisema-alue Kempeleen eteläosassa

- Valtakunnallisessa maisemansuojeluohjelmassa rajattu alue ulottuu Rajakorven ja Luonungin alueelle.
- Laaja peltolakeus, jota metsäiset alueet reunustavat ja jolla sijaitsee rakennusryhmiä.

Tavoitteet:
Avoimen maisematilan säilyttäminen, näkymien avaaminen valtaväyliltä.

Toimenpiteet:
Oulun seudun yhteisessä yleiskaavassa ja Sipolan – Rajakorven osayleiskaavassa suojelumerkintä, rajausta tarkennettava.

Peltoalueet taajaman pohjoispuolella

- Pääväylille (moottoritie ja vanha VT4) ja rautatielle näkyvät laajat peltoaukeat radan ja Kokkokankaantien varressa, jossa on maisemallinen raja.
- Peltoalueet Teppolantien varressa, jotka näkyvät myös Vihiluodontieltä. Lentokentän-tieltä pensaikot estävät maiseman avautumisen etelään. Seudun yhteisessä yleiskaavassa osoitettu maisemallisesti arvokas peltoalue.

Tavoitteet:
Avoimen maisematilan säilyttäminen, rakennettavien alueiden rajaaminen, näkymien avaaminen.

Toimenpiteet:
Seudun yleiskaavan merkintöjä ja määräyksiä tarkennettava, aluerajaus tulee tarkentaa taajaman osayleiskaavassa, samoin kaavamerkinnät ja –määräykset, laadittava suunnitelma puuston raivaamisesta Lentokentäntien varrelta.

(Kuvat: Kristiina Myllyoja)

7. Vihiluodontie kirkolta Alakylän alueelle

- Kempeleenharjua noudattava loivasti mutkainen tie, jonka varrella useita perinteistä rakennuskantaa edustavia talouskeskuksia ja aittoja.
- Itäpuolella avautuu näkymiä pelto-alueelle.

Tavoitteet:
Tienvarsimaiseman luonteen säilyttäminen, uuden rakentamisen sopeuttaminen ympäristöön.

Toimenpiteet:
Laadittu rakentamisohjeet, suojelumerkintöjä taajaman osayleiskaavassa tarkennettava, asemakaavaan suojelumerkintöjä.

8. Kiiesmetsä Ollilan alueella

- Ollilan alueella lähes luonnontilassa säilynyt metsäalue.
- Vanhaa puustoa ja polkureittejä.

Tavoitteet:
Vanhan puuston säilyttäminen, aluerajauksen tarkentaminen.

Toimenpiteet:
Laadittu käyttösuunnitelma, asemakaavassa tulee tutkia rajausta ja määritellä sallittavat hoitotoimet. Hyödyntää koulujen ympäristökasvatuksessa. Kiiesmetsän kehittäminen luonnonsuojelualueeksi, jonne sijoitetaan opastauluja kertomaan alueen luonnosta.

9. Kempeleen urheilukeskus Sarkkirannan alueella

- Vanhojen soramonttujen paikalle rakennettu urheilualue
- Soranotto alkoi 1950-60 –lukujen vaihteessa ja vuoteen 1980 mennessä alueelta oli kaivettu 1,2 milj.m³ soraa ja hiekkaa.
- Aluetta ryhdyttiin maisemoimaan ja kunnostamaan urheilu- ja virkistyskäyttöön 1980-luvulla

Tavoitteet:
Ympäröivien kunnan omistamien alueiden kunnostus ja maisemointi.

Toimenpiteet:
Laadittava myös Kempeleentien pohjoispuolen käsittävä maisemointi- ja istutussuunnitelma.

10. Mourunkijärvi Juurussuon alueella

- Ainoa järvi kunnan alueella Juurussuon asutustila-alueesta etelään.
- Suo- ja metsäalueiden ympäröimä matala järvi, rannoilla jonkin verran loma-asutusta.
- Ranta-asemakaava vuodelta 1988.

Tavoitteet:
Järven kunnostaminen virkistyskäyttöön.

Toimenpiteet:
Laadittava kunnostussuunnitelma, liittyy laajempaan hankkeeseen ulkoilureitin rakentamiseksi Linnakankaalta Kokkokankaan ja Honkasen kautta Juurussuolle.

(Kuvat: Kristiina Myllyoja)

TAAJAMAN KULTTUURIHISTORIALLISESTI MERKITTÄVÄT ALUEET

KULTTUURIHISTORIALLISESTI MERKITTÄVÄT ALUEET: JUURUSSUO

LIITE 1

Rakennuskantainventoinnin kohteet vuonna 2005

Kempeleen kunta teetti vuonna 2005 kulttuuriympäristöohjelmaa varten rakennuskantainventoinnin, jonka toteutti Kulttuurintutkijain osuuskunta Aura. Tarkoituksena oli päivittää aiemmin inventoitujen, kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden kohteiden tiedot: Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1 (Oulun kaupunkiseutu, Iijokisuu, Oulujokilaakso, Koillismaan seutukunta), Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993, Julkaisu A:115 sekä kartoittaa aiemmin inventoimaton, ennen vuotta 1960 rakennettu rakennuskanta. Kaikkia inventoituja kohteita käsiteltiin seuraavien kriteerien mukaan: rakennushistoriallinen, maisemallinen ja historiallinen arvo. Laadullisesti inventointia rajattiin siten, että ulkopuolelle jätettiin kohteita jotka olivat menettäneet rakennushistoriallisen arvonsa. Tällaisia olivat rakennukset joita oli muutettu niin, ettei alkuperäisiä rakennuspiirteitä enää ollut nähtävissä, sekä erilliset (ns. ”orvot”) huonokuntoiset ulkorakennukset. Kohteiden arvottaminen jäi seuraavaan vaiheeseen ja se tullaan tekemään yhteistyössä Pohjois-Pohjanmaan museon kanssa. Kohteita inventoitiin yhteensä 145 kpl, rakennuksia niissä oli yhteensä 447 kpl. Juurussuo sekä Kiiestien alue inventoitiin alueinventointeina. Pois jäivät kokonaan Vihiluoto ja Haapamaa, joissa ei ollut em. aikarajaa vanhempia kohteita. Inventointitietoja täydennettiin lähdekirjojen ja haastattelujen avulla sekä selvittämällä tonttien kiinteistötunnukset kunnasta.

Ollila

Aluetyyppi: Taajamaympäristö. Ollila sijaitsee Kempeleen keskustassa Eteläsuomentien (itä), Kempeleentien (etelä) ja Piriläntien (länsi/pohjoinen) rajaamalla alueella. Aluetta halkoo pohjois-etelä-suunnassa Ollilantie. Ollilan pohjoisosassa on jonkin verran peltoja ja metsäalueita, mutta se on pääosin taajamaa. Eteläosassa on monia julkisten palveluiden rakennuksia, kuten verotoimisto, posti, terveyskeskus sekä kirkkoherranvirasto ja seurakuntakoti. Ollilassa on Kempeleen historian kannalta merkittäviä kohteita, kuten kotiseutumuseoalue (Kunnanmartti) ja alueen länsiosassa Pirilän tila, nyk. luonnonvara-alan oppilaitos. Ollilan luoteisosassa on Kiiestien alue. Inventoidut kohteet:

1. Viertolanlisä, Piriläntie 1
2. Pirilä, Piriläntie 145
3. Kempele (Kempeleen perhetupa) Kirkkopolku 25
4. Tullinjyrkkä, Kirkkopolku 23
5. Kunnanmartti (Kotiseutumuseo), Kirkkotie 18
6. Jounila, Kirkkotie 8
7. Rauhala (ryhmäperhepäiväkoti), Kirkkotie 6
8. Paja, Kirkkotie 4
9. Välitalo, Ollilantie 5
10. Tupala, Lippitie 29
11. Ristola, Lippitie 15

Kiiestien alue, Ollila

Aluetyyppi: Taajamaympäristö. 1950-luvun pientaloalue, jonka rakennuksissa on nähtävissä jälleenrakennuskauden arkkitehtuurin ominaispiirteitä niihin tehdyistä muutoksista huolimatta. Alueelle antaa lisäarvoa suojeltu Kiiesmetsä. Rakennushistoriallisesti ja maisemallisesti merkittävä alue. Kiiestien alue sijaitsee n. 1 kilometrin päässä Kempeleen kuntakeskuksesta luoteeseen. Alueen rakennuskannan pääosan muodostavat 1950-luvulla rakennetut jälleenrakennuskauden asuinrakennukset ulkorakennuksineen. Näitä kohteita on kymmenkunta. Rakennukset keskittyvät hevosenkengän muotoisen Kiiestien varrelle. Siellä sijaitsevien rakennusten pihapiireihin kuuluu tyypillisesti 1950-luvun 1 1/2 -kerroksinen rintamamiestalo sekä ulkorakennus, jossa on alun perin ollut sauna, liiteri ja varasto/ autotalli. Lähes kaikkiin asuinrakennuksiin on tehty muutoksia, myös ulkorakennuksia on laajennettu ja käyttötarkoitusta muutettu. Alueen rakennuksista kaksi on säilynyt lähes alkuperäisessä asussaan, ja yhden pihapiirin (Kiiestie 10) rakennuksiin ei ole tehty muutoksia. Kiiesmetsän laidalle 1950-luvulla rakennetut asuinrakennukset muodostavat Ollilan kylän vanhimman taajama-asutuksen.

Asemanseutu

Aluetyyppi: Taajamaympäristö. Eteläsuomentien, Ketolanperäntien ja rautatien väliin sijoittuva alue, jonka eteläpää on tiheään rakennettua taajamaympäristöä. Pohjoispuoli on pääosin rakentamatonta vanhaa peltoa, missä asutus keskittyy Sohjanantien varteen. Inventoidut kohteet:

12. Kauppi, Sohjanantie 17
13. Valtion rautatiealue, Asemantie 8-12
14. Päivölä, Asemantie 3
15. Osuuskassa (Rautio-Havana), Asemantie 5
16. Metsärinne, Asemantie 7

Ristisuo

Aluetyyppi: Taajamaympäristö. Ristisuo sijaitsee rautatien ja Pohjantien välisellä alueella. Etelässä sitä rajaa Ketolanperäntie. Alueen eteläpää on tiheää uudehkoa taajamaa, missä vanhimman rakennuskannan muodostavat 1950-luvun rintamamiestalot. Sen keskiosa on vielä rakentamatonta taajamaksi kaavoitettua aluetta ja pohjoisosa laajaa peltomaisemaa. Inventoidut kohteet:

17. Meijeripalsta, Rasvatie 1
18. Rumpari, Rumparinkuja 1
19. Petäjikkö, Välitie 27
20. Syrjälä, Rentolantie 16
21. Kaivola, Suotie 4
22. Kulmala, Rentolantie 1

Koskela

Aluetyyppi: Agraarimaisema. Alue sijaitsee Ketolanperäntien, Pohjantien ja Kuokkamaantien rajaamassa kolmiossa. Pohjoisosa on pääosin uutta taajama-asutusta ja eteläosa perinteistä maanviljelysmaisemaa. Inventoidut kohteet:

23. Kullio (Vanha Pappila), Pappilantie
24. Pääskylä, Samperintie 30

Riihivainio

Aluetyyppi: Agraarimaisema. Riihivainio sijaitsee Kempeleen kuntakeskuksen läheisyydessä sen kaakkoispuolella. Aluetta rajaa lännessä rautatie ja idässä Kuokkamaantie. Sen pohjoisosassa sijaitsee tiheästi rakennettu uudehko asuinalue kapean metsäkaistaleen ympäröimänä. Alueen keskiosassa on teollisuutta ja eteläosassa perinteistä maanviljelysmaisemaa laajoine peltoineen. Inventoidut kohteet:

25. Uutela, Kuokkamaantie 102
26. Korpela, Kuokkamaantie 108

Ollakka

Aluetyyppi: Teollisuusympäristö. Ollakkaa rajaavat pohjoisessa Kempeleentie, koillisessa Ketolanperäntie, idässä rautatie ja lännessä Ollakantie. Rakennuskanta sijoittuu alueen pohjoisosaan; etelässä on metsä- ja peltomaata. Rakennuksista suuri osa on erilaisia pienteollisuus- ja varastorakennuksia, mm. kunnanvarasto ja jätteiden vastaanottokeskus. Asutus sijoittuu pääasiassa Kurikkahaantien, Kurikkatien ja Partiotien varsille. Inventoidut kohteet:

27. Eskola, Partiotie 6
28. Nurkkala, Partiotie 2
29. Tausta, Partiotie 2
30. Kesälä, Kurikkatie 3
31. Pihlajaniemi, Kurikkahaantie 16

Santamäki

Aluetyyppi: Taajamaympäristö. Santamäki sijaitsee kuntakeskuksesta länteen Kempeleentien, Ollakantien ja Niittyrannantien välisellä alueella. Alueella on pääosin uutta taajama-asutusta ja teollisuutta, joiden joukossa on yksittäisiä vanhempaa rakennuskantaa edustavia rakennuksia. Hiekkakuopantien varrella on 1950-luvun rintamamiestalojen rivistö, joista suurinta osaa on muokattu jälkeenpäin.

32. Ritvala (Sarkkisen aitta), Toivontie 5
33. Kolmio, Lääninperäntie 28
34. Lähteenkivi, Hiekkakuopantie 5
35. Aappola (Juusola), Lääninperäntie 37
36. Laitapelto, Korvenlaidantie 7
37. Kulmala, Hiekkakuopantie 45
38. Hietala, Ollakantie 14

Kirkonseutu

Aluetyyppi: Agraarimaisema. Kirkonseutu sijoittuu Kempeleen vanhan kirkon ympäristöön, sen luoteispuolelle. Aluetta rajaa itäpuolella Piriläntie ja länsi-eteläpuolella Kempeleentie. Aluetta

halkoo vanha Vihiluodontie, joka kulkee Kempeleen harjua pitkin. Tien länsipuolen talouskeskukset ovat metsikön suojissa, itäpuolella ne taas ovat lähellä tietä, ja niiden takaa avautuu näkymiä viljelyksille. Alueella sijaitsee historiallisesti merkittävää rakennuskantaa, mm. vanha kirkko, Anttilan aitat ja Junttilan tila. Inventoidut kohteet:

39. Juusola, Vihiluodontie 508
40. Tapanila, Vihiluodontie 522
41. Santtula (Tannila-Paituri), Vihiluodontie 529
42. Kujansuu, Aittapolku 2
43. Anttila, Vihiluodontie 557
44. Junttila, Vihiluodontie 563
45. Kirkonkylän koulu, käsityösali, Vihiluodontie 585
46. Heiko (Junttila) Piriläntie 166

Sarkkiranta

Aluetyyppi: Taajamaympäristö. Sarkkiranta sijaitsee Kempeleen länsiosassa Kempeleentien ja Niittyrannantien länsipuolella ja se rajoittuu Oulunsalon kuntaan. Alue on pääosin modernia taajama-asutusta, mutta sieltä löytyy myös runsaasti vanhempaa rakennuskantaa. Varsinkin alueen luoteisosassa on maanviljelysmaisemaa peltoaukeineen. Kempeleen vanhin asutus 1400-1500-luvulla on sijainnut Sarkkirannan alueella. Inventoidut kohteet:

47. Aappola, Monkkasenkuja 35
48. Perttula, Monkkasenkuja 4
49. Pikku Monkkanen, Harjapääntie 2
50. Monkkanen, Harjapääntie 4
51. Harjapää, Harjapääntie 16
52. Häkkilä, Harjapääntie 29
53. Mäkelä, Harjapääntie 15
54. Jaakkola, Jaakontie 5
55. Välitalo, Juhonpolku 6
56. Pelttari ja Einola, Ruistie 7 ja 9
57. Sarkkinen, Juhonpolku 5
58. Hahtonen, Hahtorannantie 37
59. Wäliaho, Kasvihuoneentie 2
60. Vanhakontio, Kasvihuoneentie 8
61. Loppu, Vanhatie 22-24
62. Naapuri, Niittyrannantie 76
63. Hietala (Gärding), Ahopolku 7

Hakamaa

Aluetyyppi: Teollisuusympäristö. Kempeleen kunnan pohjoisosassa sijaitseva pienteollisuusalue, jossa on muutamia 1950-luvulla rakennettuja ja sitä uudempia asuinrakennuksia. Aluetta rajaa lännessä Eteläsuomentie ja idässä rautatie. Inventoidut kohteet:

64. Pikkuniitty (Hakatie 7)

Paituri

Aluetyyppi: Agraarimaisema. Paituri on Piriläntien, Eteläsuomentien, Teppolantien ja Myllyojan rajaama alue Kempeleen pohjoisosassa. Se koostuu suurimmaksi osaksi peltomaisemasta, minkä keskelle Savikorventien varteen myös alueen vanhin rakennuskanta sijoittuu. Paiturin itä- ja koillisosassa on uutta taajamamaisemaa ja Eteläsuomentien varressa teollisuutta. Inventoidut kohteet:

65. Onnela, Teppolantie 1
66. Tapiola (Tapiolan kauppa), Tarjusojantie 3
67. Santaniitty, Teppolantie 47
68. Hietaniemi (Suni), Suninkuja 19
69. Leppihaka, Savikorventie 85
70. Karppila, Piriläntie 8
71. Leskelä-Jäminki, Savikorventie 45 as 1 ja 2
72. Ehjälä, Savikuja 7
73. Toivola, Savikorventie 24
74. Saukkonen, Savikorventie 20
75. Kujansuu, Savikorventie 2

Kuivalanperä

Aluetyyppi: Agraarimaisema. Kempeleen kunnan pohjoisrajalla sijaitseva alue on pääosin vanhaa pelto- ja metsämaata. Aluetta rajaa lännessä Myllyoja, etelässä Teppolantie ja idässä Eteläsuomentie, jonka varrella on pienteollisuutta. Inventoidut kohteet:

76. Kesälä, Taavintie 3
77. Välitalo, Taavintie 21
78. Kuivala, Taavintie 57
79. Honkala, Peräkuja 41
80. Myllyoja, Teppolantie 38
81. Tanhula, Teppolantie 34
82. Kamula, Teppolantie 30

Honkanen

Aluetyyppi: Taajamaympäristö. Honkanen sijaitsee Kempeleen kunnan keskellä, noin pari kilometriä kuntakeskuksesta itään. Alueen länsiosassa on tiivis taajama-alue, jossa on pääosin uutta rakennuskantaa. Itäosa on asumatonta metsää. Inventoidut kohteet:

83. Kuusisto, Talitiaisentie 4
84. Lahja, Talitiaisentie 10

Kokkokangas

Aluetyyppi: Agraarimaisema. Kokkokangas sijaitsee Pohjantien itäpuolella kuntakeskuksesta itään. Alueen länsipuolta halkoo vanha Kokkokankaantie, jonka länsireunalle vanhat talouskeskukset sijoittuvat. Kokkokankaantien ja Pohjantien välinen alue on perinteistä maanviljelysmai-

semaa. Alueen keskiosa on pääosin uutta taajama-asutusta. Itäosa on asumatonta metsää ja suota. Inventoidut kohteet:

85. Tarjus (Sankilampi), Tattarinkuja 5
86. Kunnas, Kokkokankaantie 139
87. Mäntylä, Kokkokaarto 8
88. Ojala, Kokkokankaantie 77
89. Parviainen, Kokkokankaantie 57
90. Rahikkala, Köykkyrintie

Ylikylä

Aluetyyppi: Agraarimaisema. Ylikylä sijaitsee kuntakeskuksesta kaakkoon Pohjantien itäpuolella. Alueen pohjoisosassa on Kauppakeskus Zeppelin. Alueella on sekä perinteistä maanviljelysmaisemaa että uudempaa taajama-asutusta. Aluetta halkoo Ketolanperäntie. Inventoidut kohteet:

91. Kuokkamaa, Ylipääntie 71
92. Juhola, Ylipääntie 55
93. Kangaspelto, Ylipääntie 26
94. Kuusela (Pekuri), Pekurinpolku 7
95. Mällinen, Alintie 8
96. Nurkkala, Mäntyläntie 6
97. Ketolanperäntie 424 (Eskelinen), Ketolanperäntie 424
98. Pyykkölä, Ketolanperäntie 446
99 Keinälä, Keinäsentie 21

Linnakangas

Aluetyyppi: Taajamaympäristö. Alue sijaitsee Pohjantien itäpuolelle. Sen länsireunaa halkoo Kokkokankaantie ja keskellä on uutta taajama-asutusta. Itäosa on asumatonta metsää ja suota. Alueen vanhin asutus keskittyy Kokkokankaantien varrelle. Pohjoisosassa oli v. 2005 vain kolme asuttua taloa ja muu osa on metsää ja suota. Alueelle on suunnitteilla uusi taajama-asutusalue. Inventoidut kohteet:

100. Sivonen, Kuusirinne 57
101. Hentilä, Harjukuja 15
102. Kerttula, Kokkokankaantie 209
103. Karjalainen, Kokkokankaantie 178

Ketolanperä

Aluetyyppi: Agraarimaisema. Alue Kempeleen kunnan kaakkoisosassa. Pääosa sen rakennuskannasta sijaitsee Ketolanperäntien varrella. Suurimmaksi osaksi metsämaata. Viljelykset ja rakennukset sijoittuvat nauhamaisesti Ketolanperäntien ja siitä haarautuvien pienten teiden varsille. Inventoidut kohteet:

104. Hietala (Laurila), Ketolanperäntie 544
105. Korpi, Korpiperäntie 8

106. Koivu, Kettuperäntie 7
107. Murronlehto, Ketolanperäntie 671
108. Ketolanperän koulu, Luonungintie 13
109. Riikosentie 18 (Riikonen), Riikosentie 18
110. Hauru, Kuusiniityntie 37
111. Mettälä, Kuusiniityntie 22
112. Pääskylä, Kuusiniityntie 19
113. Murtola, Ketolanperäntie 983
114. Karppila, Karppilantie 36
115. Ketolanperäntie 1063 (Nurro)
116. Huttu, Huttukuja 43

Sipola

Aluetyyppi: Agraarimaisema. Sipolaa rajaa lännessä Pohjantie ja idässä Ketolanperäntie. Aluetta leimaavat teiden varsilta avautuvat peltoviljelykset ja niiden väliin jäävät laajat metsät. Asutus on keskittynyt pääosin nauhamaisesti Rajakorventien ja Ketolanperäntien varsille. Inventoidut kohteet:

117. Isotuohino, Tuohinonkuja 8
118. Tuohino, Tuohinonkuja 12
119. Kuusiniemi, Tuohinontie 50
120. Sipola, Päätalonkuja 23
121. Lassin-Mikko, Sipolantie 11
122. Kiurula, Rajakorventie 75
123. Leivola, Rajakorventie 77
124. Uutela, Uutelantie 53
125. Isoaukea, Kuokkamaantie 361
126. Pajukko, Rajakorventie 189
127. Ojala, Linjatie 76
128. Koivuniemi, Rajakorventie 209
129. Kumpu, Rajakorventie 322
130. Happonen, Rajakorventie 534

Niittyranta

Aluetyyppi: Agraarimaisema. Kempeleen kuntakeskuksesta lounaaseen sijoittuva Niittyranta on pääosin asuttamatonta pelto- ja metsämaata. Idässä sitä rajaa rautatie, ja asutus sijoittuu Niittyrannantien eteläpään ja siitä haarautuvien Metsäniityntien, Horsmatien ja Tarakkamäentien varsille. Alueella olleista vanhoista tiloista (mm. Martinkauppi, Törmälä, Haapaniemi) on jäljellä enää yksittäisiä ulkorakennuksia. Nykyinen asutus on 1950-luvulta tai uudempaa. Niittyrannassa toimii jätevedenpuhdistamo. Inventoidut kohteet:

131. Peltola, Eteläpelto 22
132. Väisälä, Niittyrannantie 152 B
133. Immola, Tarakkamäentie 16

Alakylä

Aluetyyppi: Agraarimaisema. Alakylä sijaitsee Kempeleen kunnan luoteisosassa Vihiluodon kylän kaakkoispuolella. Sen läpi kulkee Kempeleen harjulla Kirkonseudulta alkava Vihiluodontie, jonka varrelle sijoittuu pääosa vanhoista talouskeskuksista. Maisemaa leimaavat laajat viljelykset sekä pienet metsäpalstat. Inventoidut kohteet:

134. Kivelä, Vihiluodontie 307
135. Teppola (Niemelä), Vihiluodontie 350
136. Vanha-Niemelä, Vihiluodontie 354
137. Mäntylä, Vihiluodontie 386
138. Vuoppola, Vihiluodontie 391
139. Miikki (Routtula), Vihiluodontie 404
140. Pikkuvuopponen, Vihiluodontie 415
141. Kuivala, Vihiluodontie 466

Juurussuo

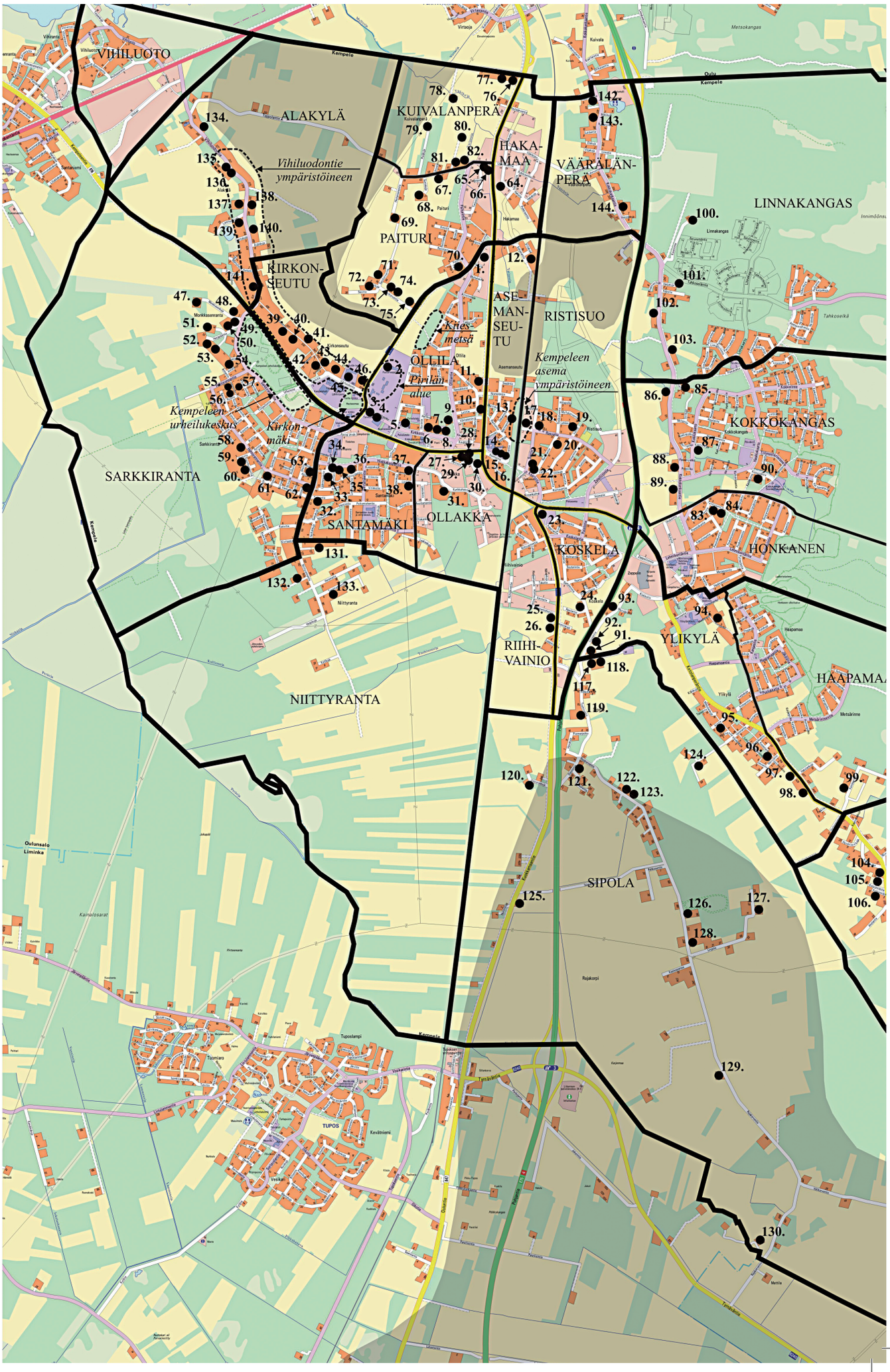
Aluetyyppi: Agraarimaisema. Asutustila-alue, joka on säilyttänyt omaleimaisuutensa muutoksista huolimatta. Rakennuskannassa on vielä nähtävissä 1950-luvulle tyypillisiä piirteitä. Rakennushistoriallisesti, historiallisesti ja maisemallisesti merkittävä kohde. - Juurussuo sijaitsee Kempeleen kunnan itäosassa, Oulun ja Tyrnävän rajalla n. 10 km päässä Kempeleen kuntakeskuksesta. Alue on pääosin asumatonta metsä- ja suomaata. Mourungintien päässä on Mourunginjärvi, jonka rannalla on uimaranta. Asutus on keskittynyt nauhamaisesti Juurussuon- ja Mourungintien varsille. Juurussuon nykyiselle asutukselle ovat leimaa-antavia 1950-luvun asutustilojen rintamamiestalot sekä niiden lomaan rakennetut uudet omakotitalot. Tyypillinen Juurussuon asutustila käsittää 1 1/2-kerroksisen, kuistillisen asuinrakennuksen, sementtitiilinavetan ja ulkorakennuksia, joista osa on uusia konehalleja yms. Juurussuolla on useita hevostiloja; karjatiloja toimi v. 2005 enää yksi. Maisemalle antaa oman leimansa Juurussuolla harjoitettu maanotto ja mullan suoramyynti tiloilta. Inventoidut kohteet:

145. Vanha-Ketola (Tahkoseläntie 696)

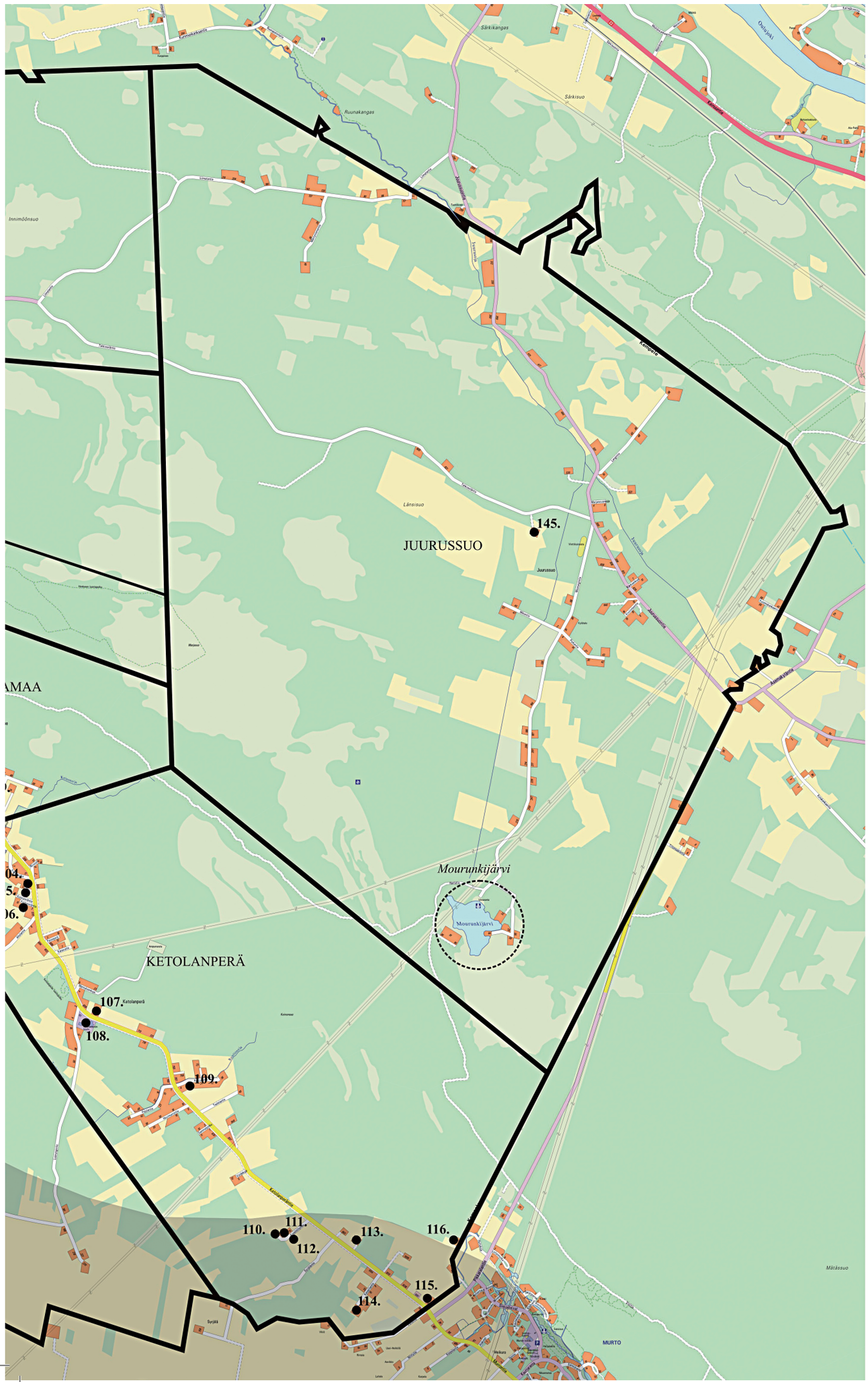
Väärälänperä

Aluetyyppi: Agraarimaisema. Väärälänperä sijaitsee Pohjois-Kempeleessä Oulun rajalla Pohjantien ja rautatien välisellä alueella. Aluetta halkoo Kokkokankaantie, jonka varrelle asutus on keskittynyt. Alueella on perinteistä maanviljelysmaisemaa sekä uutta taajama-asutusta, jonka joukossa on muutama rakennushistoriallisesti arvokas kohde. Inventoidut kohteet:

142. Henelli, Kokkokankaantie 413
143. Kuusikko, Kokkokankaantie 397
144. Vääräkorpi, Kokkokankaantie 318

VIHILUOTO
ALAKYLÄ
KUIVALANPERÄ
HAKA-MAA
VÄÄRÄLÄN-PERÄ
LINNAKANGAS
PAITURI
KIRKON-SEUTU
ASE-MAN-SEU-TU
RISTISUO
OLLILA
SARKKIRANTA
SANTAMÄKI
OLLAKKA
KOSKELA
HONKANEN
KOKKOKANGAS
YLIKYLÄ
RIIHI-VAINIO
HAAPAMA
NIITTYRANTA
SIPOLA
TUPOS
Vihiluodontie ympäristöineen
Kies-metsä
Kempeleen asema ympäristöineen
Kempeleen urheilukeskus
Kirkon-mäki
Pirilän alue

RIHISTORIALLISET KOHTEET

LIITE 2

RAKENNUKSIA JA SUUNNITTELIJOITA KEMPELEESSÄ

Koulut:

Lukio	1978	Arkkitehtuuritoimisto Ylipahkala Oy
Yläaste	1976	arkkitehti Heikki Taskinen
Kirkonkylän koulu	1980	Arkkitehtuuritoimisto Ylipahkala Oy
	uusi koulu 2005	Arkkitehtuuritoimisto Ylipahkala Oy
Santamäen koulu	1989	Arkkitehtuuritoimisto Ylipahkala Oy
	laajennus 2008	Arkkitehtuuritoimisto Ylipahkala Oy
Ylikylän koulu	1968	Arkkitehtuuritoimisto Ylipahkala Oy
	laajennus 2000	Arkkitehtuuritoimisto Ylipahkala Oy
Ketolanperän uusi koulu	1993	arkkitehti Heikki Taskinen
Linnakangas-talo	2008	Arkkitehtitoimisto Martti Väisänen Ky
Kempeleen ammattikoulu	1982	Arkkitehtitoimisto Holma & Vuolteenaho
Pirilän uusi päärakennus	1996	Arkkitehtitoimisto Harmainen & Prokkola

Muita julkisia rakennuksia:

Kunnantalo 1. vaihe	1987	Arkkitehtitoimisto Uki Heikkinen
2. vaihe	1993	Arkkitehtitoimisto Uki Heikkinen
Paloasema	1991	Arkkitehtitoimisto Uki Heikkinen
Virkistysuimala Zimmari	1996	Oulun YKE Oy
Kempele-halli	2001	Arkkitehtitoimisto Pekka Lukkaroinen Oy
Terveyskeskus	1989	Arkkitehtitoimisto Holma & Vuolteenaho
Honkasen monitoimitalo	1981	Arkkitehtitoimisto Holma & Vuolteenaho
Kokkokankaan päiväkoti	2003	Arkkitehtuuritoimisto Ylipahkala Oy

Kirkollisia rakennuksia:

Pyhän kolminaisuuden kirkko	1993	Arkkitehtitoimisto Jorma Teppo Oy (Kutsukilpailuvoitto v. 1988)
Kokkokankaan seurakuntakeskus	2003	Arkkitehtitoimisto Pekka Lukkaroinen Oy

Teollisuusrakennuksia:

Polar Electro Oy	1992	Arkkitehtitoimisto Martti Väisänen Ky
PKC Group Oyj	2000	Arkkitehtitoimisto Laatio Oy
Filtronic Comtek Oy	1989	Arkkitehtitoimisto Huttu-Hiltunen Oy
	laajennus 1998	Arkkitehtitoimisto Huttu-Hiltunen Oy

Lähdeluettelo

Kempeleen historia, Mauno Hiltunen 1981
Kempeleen maisemanhoitosuunnitelma, Oulun Viatek Oy. 1991.
Kempeleen seurakunnan vaiheet, K .I. Cajanus 1936
Oulun seudun uhanalaiset kasvit, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1989.
Perinnealbumi, Pohjois-Pohjanmaa 1, toim. Ismo Koponen 1983
Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, osa 1: Oulun kaupunkiseudun osa-alue, Iijokiseudun osa-alue, Oulujokilaakson osa-alue, Koillismaan seutukunta. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, julkaisu A:115 1993
PKC Group 1969-2004, Mika Kulju
Polun varrelta, Hilda Karvonen 2002

Kempeleen Joulu vuodet 1998-2000
Kempeleen Kurpponen vuodet 2002-2007
Kempeleen kotiseutuarkisto

Elinkeinoelämän arkisto ELKA www-sivut:
www.elka.fi
Kempeleen kunta www-sivut:
www.kempele.fi
Kempeleen vasemmiston internet-sivut:
www.vasemmistoliitto.fi/organisaatio/kempele/
Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen www-sivut:
www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=198526&lan=FI

Markku Mäkivuoti, esitelmä Kempele-seuran tilaisuudessa 18.5. 1999

Kempeleen Kunta

Kuvan taideteos sisältää monipuolisesti Kempeleen kulttuuriympäristöä. ”Riku ja Minä” on kansainvälisesti tunnetun kempeleläisen taiteilijan Eeli Aallon omakuva lenkkipolultaan.
Teoksessa näkyy Piriläntietä, joka on osa Suomen vanhaa valtatietä, Pohjanmaan Rantamaantietä. Monissa tehtävissä palvellut Pirilän tila tunnetaan sekin laajalti. Sieltä on kulkenut tietoa ja osaamista myös maan rajojen ulkopuolelle.
Tämä kirjanen, Kempeleen kulttuuriympäristöohjelma, käy läpi Kempeleen ja sen asukkaiden historiaa sekä nykypäivää ja ennakoi hieman tulevaakin.

ISBN 978-952-67120-0-0